Raoul Vaneigem

Dinin İnsanlıkdışılığına Dair

Bolluk Cennetinden Çalışma Cehennemine

Çeviri: Işık Ergüden

versus

Dinin İnsanlıkdışılığına Dair

Raoul Vaneigem

Fransızcadan Çeviri
Işık Ergüden

Özgün Künye
De l’inhumanite de la religion
Fransızcadan Çeviri
Işık Ergüden
Kapak Tasarımı
Bülent Arslan
VERSUS KİTAP

Albay Faik Sözdener Sk.
Benson İş Merkezi No:21/2
Kadıköy / İstanbul 34710
Tel: 0 216 418 27 02 (pbx) Faks: 0 216 414 34 42
www.versuskitap.com
versuskitap@versuskitap.com

Önsöz

Bana kendimi tekrar ettiğimi söylüyorlar.

Yola geldiğimizde ben de kendimi tekrar etmeye

son vereceğim.

Voltaire

Hıristiyanlığa Direniş'i [*La Résistance au christianisme*] yayımladığımda bazı dostlarım bana, dine hak etmediği bir ilgi gösterdiğim için sitemde bulundular. *Dinin İnsanlıkdışılığına Dair*'i onlar için yazarken biraz da muzip bir zevk aldıysam, amacım, gayet iyi bildikleri gibi, onların gözünde kendimi aklamak değildir. Alçaklığı daha da alçak kılmayı arzulamış da değilim; kendi rahatsızlıklarına çare bulmak yerine bunları teşhir etmekle meşgul bir toplumda oldukça moda bir tutum bu.

Semavi kurumların eleştirisine ben de bir katkıda bulunarak, ömrünü tamamlamış olmakla birlikte evrensel ölüm fikrini yayarak can çekişmeye devam eden bir dünyayı küçücük bir yaşam kıvılcımının bile altüst edebileceğini göstermeye çabalıyorum.

Prévert'in isabetli deyimiyle, dostlarım da benim kadar "Tanrı eli değmemiş" olsalar da, yüzyıllar boyunca sersemleştirmenin ve karanlıkçılığın katman katman yığıldığı içimizde, dünya nimetlerinden elini eteğini çekme, fedakârlık, suçluluk duygusu, nefsi gizlice köreltme yönünde herhangi bir eğilimin olmadığından emin değilim. Kısacası, yüksek sesle reddedilmiş olmakla birlikte gizlice kabul edilen ve leş kültünden, başka deyişle dinden asla uzak olmayan yaşamsızlığı işleyip geliştirmenin bir biçimi bizim içimizde de varlığını sürdürüyor olabilir.

Tanrıların ve ideaların barındığı gökyüzünü doğuran Tin'in bu marazi tohumlarını aramak üzere bilincimizin kıvrımlarına dek uzanmanın gereksiz olmadığı kanısındayım.

Yirminci yüzyılda politik hayallerin zaferi ve çöküşü, kurtarıcı söylemin gündelik tavır ve davranışlardaki bu kırgınlık ve hınçları gizleme yeteneğini kanıtlamış olduğundan, günün birinde ilk bahaneyi kollayarak aniden Ruanda, Yugoslavya ya da Cezayir'de barbarlık halini alıp zincirlerinden boşalması karşısında insan şaşırıyor.

İşe yaramaz Tanrı'ya Sade'ın yönelttiği şimşekler, doğal özgürlükler adına işlenen ve dinin en kötü cinayetlerinden asla geri kalmayan suçlarıyla tiranlıklara seslenmekten hoşlanmasını engellemedi.

1793 Jakobenizmi döneminde kiliselerin domuz ahırına ya da Stalinizm döneminde garaja çevrilmesi, buraları miyasmalarından* temizleyemedi. (İskenderiye kütüphanesinden Mağripli Müslümanların talan ettiği Cordoba'daki kütüphaneye dek en fazla kitap yaktırmış olan) Kuran'ı 1958 yılında yakmak Irak halkını demokrasi yoluna sokmadı. Tanrısız

ideolojilerde fanatizm, din adamlarının totalitarizminin övündüğü aynı acımasız sertliklerle zafer kazandı.

Ters yöndeki bir barbarlıkla mücadele eden sektarizm de kendi bozgunlarının bağrında zafer kazanır. Dinleri kötülemek çoğu zaman onlara hak vermek anlamına geliyor. İlkel ruhban-karşıtlığının çocuksu zevkini inkâr edecek değilim, ama sofuların saçtığı leş kokuyu yeryüzünden silmeye son papanın son osuruğunun yeteceğini Rabelais bile ummamıştı.

Evrensel batıl inanç, dayanağı yok edilmeden yok edilemez; bunu üretmiş olan ve sürdüren ekonominin defterini dürmeden semavi vekilliği görevinden azledemeyiz.

Yahudi-Hıristiyanlık, Müslümanlık, Hinduizm, Budizm, mezhepler ve bütün bunların hahamlardan, papazlardan, imam, rahip ve gurulardan, Buda papazlarından, lamalardan oluşan sürüleri, insanın insan tarafından on binlerce yıllık sömürüsünün aldığı son biçimler, son serüvenlerdir. Bunlar, doğaya düşman bir sistemin psikolojik ve toplumsal mekanizmaları üzerinde değil, arzuların inceltilmesi üzerinde temellenen bir insan uygarlığı sayesinde yok olacak, ticari uygarlığın harabeleri altında kalacaklardır.

Dini en belirgin şekilde küçümsememiz dahil, dinsel tutumların bize bıraktıkları şeyi incelemek; işte birkaç satır yazmaya layık görünen şey bence buydu.

Geleneksel değerlerin çöküşü, günümüzde paradoksal bir yeniliğin serinkanlı şiddetiyle kendini dayatan tek değeri, daima gözden gizlenmiş ve küçümsenmiş bir değeri gün ışığına çıkardı: Herkesin kendi içinde ve etrafında geliştirdiği insanlık payı.

Din adamlarının hoşgörüsüzlüğüne karşı haklı bir mücadele sürdürürken, siyah köle ticareti yapan bir denizcilik kumpanyasının hisselerine sahip olan bir Voltaire’le ne işim olur benim?

Yahudi-Hıristiyan, Müslüman ya da Budist nitelikteki duygu okşayıcı önemsiz sözlere kanmış insanların gündelik davranışlarında, engizisyon ideolojisi ve ruhuyla eyerlenmiş birçok sözde devrimciden daha fazla cömertlik, dirimsellik, şefkat, anlayış ve açıklık keşfettiğimiz olmaz mı?

Yalnızca dinsel bir eğitime, toplumsal geçiş ritlerinin folkloruna, sıkıntılarının sorumluluğunu üstlenen psikanalist bir Manitu fikrine sadık sayısız mümin, kimi zaman Kanser Tanrısının merhamet göstermesi için

yakaran, kimi zaman ise yaşama iradelerine kavuşur kavuşmaz ve itiraf edilmemiş ölüm korkusundan ve arzusundan silkindikleri anda bu durumla alay eden kaşarlanmış tiryakileri çağrıştırmıyor mu?

İnanç yayma konusunda en ufak kararsızlık göstermeden bir inanca candan bağlanmaya delice heves duyanları hor görerek ve aşağılayarak, onları batıl inancın gerektirdiği kendinden feragatten kurtaracak değiliz.

Onlardaki yaratıcılık ve mutluluk eğilimini teşvik etmek daha doğru olur. Müslüman olmuş genç kızları özgürleştirecek olan şey, sersemleşmeye ve barbarlığa alıştırıcı yasaklardansa aşkın zevkleri değil midir?

Alçakça olan şeyi ezme kaygısındansa, ben, daha iyi –yani daha insani– yaşama yönündeki bitmek bilmez özlemi tercih ederim. Bunun için de sebat ve uyanıklık şarttır. Dini, suçluluk duygusundan arınmış bir hazla uyuşmaz olsa bile, günümüzde, çileciliğin bıktırdığı her yerde zevk kültleri haline dönüşme ve kullanılmasındaki kolaylıkla değerlendirsem de, bu sebat ve uyanıklığa ihtiyacımız olacaktır.

Sömürü ekonomisi ile dinin birlikte gelişimiyle ilgili olarak, *İnsanlık Soyu Enternasyonali İçin*'deki [*Pour une internationale du genre humain*] basitleştirilmiş tezlerle burada karşılaşmak şaşırtmayacaktır. Savunduğum fikirlerden birini bile yineliyorsam, ortaya çıkışını tahmin ettiğim –ya da etmediğim– koşulların ortaya çıkışı aydınlattığı ve belirginleştirdiği içindir. Aynı fikirleri radikalliklerinden yoksun bırakarak, yabancılaşmış iletişimin bulaşık suyuna birkaç damla katıp vulgarize ettikleri ve geveleyip durdukları için modanın mevsimlik bir ün sağladığı eserler hakkında da aynısı söylenebilir mi?

Okurlarımın olması bende kimi zaman yeniden okuma arzusu uyandırdı; çünkü tek bir kişinin yaşamından kaynaklı bilincin birçok kişinin yaşayan bilinciyle buluşması ve kendini aşabilmesi için çok zaman gerekiyor.

Yanlış anlayanlar için belirteyim: Ben hiçbir şey kanıtlamıyorum; yalnızca insanların şeylerin düzenine göre nasıl da insanlıkdışı bir şekilde düzenlendiklerini ve şeylerin varlıkların düzenine göre insani olarak nasıl düzenlenirlerse hoşuma gideceğini gösteriyorum.

Ben kendi bakış açımı sergilemekle yetiniyorum; isteyen paylaşır, isteyen reddeder, isteyen de görmezden gelir.

İdeolojisiz, inançsız, beklentisiz ve umutsuz, kendi yolumda yürümenin, tutkuların çetrefil uyumunu yakalamaya iyi kötü çalışmanın, az çok

belirmeye başlayan insani ve dünyevi bir doğanın bilincini keskinleştirmenin zevki bana yeter.

Peşimden gelinsin istemiyorum, tek arzum önümden gidilsin yeter. Ey tembelliğim, sana gösterdiğim saygı ve hürmeti lütuflarınla geri ver bana!

1
Din Üzerine

Din eleştirisinin sonunda varacağı yer, insanın insan için yüce varlık olduğu doktrinidir; keza insanın değersiz, köleleştirilmiş, terk edilmiş, aşağılık bir varlık olduğu bütün toplumsal ilişkileri yıkma yönündeki kesin buyruğa varır.
Karl Marx, Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi

Din, insanları bunaltan, gözünü açtırmayan aşağılamanın en tamamlanmış biçimidir. Tanrıların* onurlandırıldığı her yerde halkların yalnızca adı insandır.

İlahi kudret, ekonominin insanı yaşamdan koparıp çalışmaya indirgediği anda insanın mahkûm olduğu güçsüzlükten doğmuştur. Evrenin yaratıcısı, insanın efendisi ya da kaderinin tek buyurucusu bir Tanrı fikri, özgül anlamda insani gerçek güç olan yaratıcılığın çalışma zorunluluğu nedeniyle yolundan saptırıldığı bir sistemin dalaveresidir.

Gökyüzünün yeryüzü üzerindeki gücüne duyulan bu aptalca inanç neye dayanır? Hayata ilgisizliğe ve yaşayakalmanın[1] önemine.

Yüzyıllar boyunca ileri sürülen, yayımlanan, bildirilen şeyin tersine, insanın zayıflığı onun doğasına içkin değildir. İnsanın doğadan kopmasından, onu diğer âlemlerden ayırt eden tek ayrıcalıktan feragat etmesinden, kendi geleceğini yaratarak zevk alabilmek amacıyla dünyayı yeniden yaratma yeteneğinden kaynaklanır.

İnsanları doğallığında sersem olarak gören din ve dine yönelik felsefi itiraz, insanlığın evriminde bir yol kazasını, bir tıkanmayı ve –yaşlı dünyanın günümüzde saplandığı krizin kanıtladığı gibi– bir açmazı temsil eden ekonomik bir örgütlenme tarzına sonsuz bir nitelik atfetmişlerdir.[2]

Yeryüzünün doğasının ve insan doğasının sömürüsü üzerinde temellenen yaklaşık on bin yıllık bir uygarlık, insanın yaratıcı gelişimini köstekledi ve yarı hayvan yarı insan, melez bir tür üreterek, insanın dehasını leşçilik

içgüdüsüne, efendilerin ve kölelerin hiyerarşisine, yanıltıcı varoluşun zenginliklerine ve gerçek varoluşun sefaletine tabi kıldı.

Zihnimizdeki bütün puslar başlangıçtaki bu düşüşü, bu kasıtlı ölüm tercihini, kendi olma arzusunun bu sakatlanmasını gizlemeye hizmet etti: Ekonominin sunağı üzerinde yaşamın kurban edilmesi.

2
Tanrıların Doğuşu: Bolluk Cennetinden Çalışma Cehennemine

İnsanlar Tanrı'yı yarattı, ama dinin kendi toplumlarını
bağlayacak icatlarının bir parçası olduğunun
farkına varmadılar.
Michel de Montaigne, Apologie de Raymond de Sebond

Tanrılar ve din adamları surların toz, duman, çamur ve kanından doğdular.

Sürülen ilk toprakların ardından tahkim edilmiş ilk siteler yükseldiğinde, özel mülkiyetin, devletin, rekabetin, savaşın ve yaşayagelmeye, sürünerek hayatta kalmaya indirgenmiş yaşamın egemenliğini tarım tesis etti.

Çalışma yoluyla toprağın işlenmesi insanın insan tarafından sömürüsünü başlattı ve hâlâ buna bağlıyız. "Neolitik devrim" olarak adlandırabileceğimiz şey, insan soyunun evrimine engelleyici bir darbe indirdi. İnsanı, kendini değiştirmekten vazgeçerek dünyayı değiştirmek için çalıştığı bir geleceğe hapsetti. Bu gelecekte, bu oluşumda insan kendi bedenini bir el emeği ve kafa emeği aletine dönüştürüyor, tüm yeryüzünü çoğalmış metalar halinde başkalaştırıyor ve bu metalar da insanı fethediyor, kendinden sürüyor, doğal ortamından kovalıyor.

Toplayıcı uygarlıkların peşinden kâr ve iktidar arayışının egemenliğindeki bir uygarlık geldi. Toprağın kârlılığına köle olmak göğün tiranlığının temeli oldu, din adamlarından ve krallardan oluşan it kopuk takımını doğurdu.

Radyokarbonla tarihleme Ceriko'da Hristiyanlıktan önce sekiz bine doğru tarım ve hayvancılık yapan yerleşik toplulukların yerleşim alanını ortaya çıkardı. "7000'e doğru, 5 hektar yüzölçümündeki yerleşim duvarlarla çevrildi; örneğin yaklaşık on metrelik bir kule bulunmuştur. Nüfus iki bin kişiye kadar çıkmış olmalıdır."[3]

Vahalara yerleşerek buralarda gerçek bir yaşama sanatını hayata geçiren toplulukların varlığı hipotezine giderek daha çok araştırmacı değer

vermektedir. Gastronom Raymond Dumay *Le Rat et l'Abeille* [Fare ve Arı] adlı denemesinde, tarım-öncesi uygarlıkların incelenmesinde benimsenen yeni yönelimlerle karşılaşır ve "hayalperest bir maceracı olmak isterken parmağını dalgınlıkla tarihöncesi çarkına kaptırmış" biri olarak şunu yazar: "Şunu unutmayalım ki, mutfak kültürü öncelikle tehlikeli olmayan, en ilginç, en hoş bitkilerin özenle seçilip ayıklanmasına ve bir süre sonra da, uygun baharatlarla bunların her birini yenebilir hale getirmeye dayalıydı."[4]

Cennet imgesi belki de paleolitik bahçeye hiç yabancı değildi; bu bahçeyi gerçek yeryüzü nimeti olarak gören, menülerini mevsimlere ve keşfedilen alanlara göre değiştiren, yabani kuzukulağı ile sarımsağı, karakafesi, ebegümecini, menekşeyi, marul ve karahindiba çiçeklerini, karaağaç, kayın ağacı, ıhlamur ve meşe yapraklarını, meyve tanesi unlarını, buğdaysıları, yaban meyveleri, armutları, elmaları ve muşmulaları ustalıklı çeşnilerle hazırlayan topluluklara muhtemelen yabancı değildi.[5]

Pasif toplamacılıktan çıkarak, iklimin çeşitlemesi ve demografik artış tehdidine çare bulmak için düşünülen bolluk yaratmaya geçiş, yönelimi birdenbire değiştirdi. Toprağın nimetlerinin ortaklaşa toplanması yerini dünyadaki kaynakların talanına ve iktidar elde edip mutluluğu yitirmiş birkaç kişinin yararına bu kaynakların doğasının yozlaşıp ticarileşmesine bıraktı.

Ne kadar farklı olsalar da, bütün dinlerin ortak özelliği, dehamızın yaratma ayrıcalığına sahip olduğu lütuflardan hiç çekincesiz ve anında yararlanma yönündeki bitmek bilmez arzudan başkası olmayan bu insani ve dünyevi yaşam karşısında duyulan korku, aşağılama ve nefrettir.

Tılsımlı taşların ve Yunan-Mısır büyü kitaplarının iyi ve kötü iblislere yönelik buyruklarındaki nihai ifadenin –"şimdi, şimdi, çabuk, çabuk" anlamına gelen ηδη, ηδη, ταχυ, ταχυ– çağrıştırdığı şey, vaktiyle insan elinin eriminde olan ve insanın topraktaki çalışmasıyla kovulduğu bir Cennet'in, bir yeryüzü bahçesinin belli belirsiz anısı değil midir?

Dünyanın Başlangıçtaki Özgürlüğüne Dair...

Başlangıca duyulan özlem kaynağını tarım-öncesi uygarlıkları ele alan tarihçilerin kısmen keşfetmeye başladıkları bir gerçeklikten alır.

Tarımı ve ticareti bilmeyen uzak atalarımızın üstünkörü bir zekâya sahip, yoksunluk, tehlike, şiddet ve korku dolu bir yaşam sürdüren kaba saba insanlar olduğu önyargısından kopmamız gerekir.

John Zerzan, Gelecekteki İlkel'de[6] şöyle der: "Bize din olmadan, devlet ve zahmetli çalışma olmadan nerede olacağımızı hatırlatmak için daima 'mağara insanı' ve 'Neandertal insan' hatırlatılmaktadır. [...] Oysa, geçmişimize dair bu ideolojik bakış, Richard Lee ve Marshall Sahlins gibi akademisyenlerin çalışmaları sayesinde son on yıllarda kökten altüst oldu. Böylece, antropolojik ortodoksluğun neredeyse tamamen altüst oluşuna vardık ki, bu da önemli sonuçlar içermektedir. Evcilleştirmeden önce –tarımın keşfinden önce– insan yaşamının esasen boş vakitle geçtiğini, doğayla yakınlığa, tensel bir bilgeliğe, cinsiyetler arasında eşitlik ve bedensel sağlıklılık kaynağına dayandığı artık kabul edilmektedir. Yaklaşık iki milyon yıl boyunca –papazlar, krallar ve patronlar bizi köle etmeden önce– insan doğamız böyleydi."

Eski metinler bir Altın Çağ'a, uyumun ve dayanışmanın hüküm sürdüğü, hayvanların konuştuğu bir döneme yapılan imalarla doludur.

Çağımızdan önce sekizinci ya da yedinci yüzyılda Hesiodos zevkleri yüceltir: "Tanrılar gibi yaşıyorlardı, kalpleri kaygılardan kurtulmuş, acının ve sefaletin uzağındaydılar; yaşlılığın sefaleti onları bunaltmıyordu; kolları ve bacakları daima genç, her türlü kötülükten uzak, şölenlerde eğleniyorlardı. Ölürken, sanki uykuya dalıyor gibiydiler. Bütün nimetler onlarındı: verimli toprakta bol ve cömert bir hasat kendiliğinden bitiveriyordu ve onlar, neşe ve huzur içinde, kendi tarlalarında, sayısız nimetin ortasında yaşıyorlardı."

Din duygusunun en arkaik ve en ilkel biçimleri, yararlı elementlerden oluşan küçük halkın anısını korumuştur: Elfler, nutonlar, semenderler, hava perileri, orman perileri, su perileri, kendilerini pohpohlamayı bilenlere ateşin, havanın, suyun, ağacın, taşın, verimli toprağın nimetlerini dağıtıyorlardı.

Ancak burada bile bir hudut geri dönüşsüzce aşılmıştı. Doğal elementler tanrısallaştırıldığında, Ruhlara ibadet, ben ile dünyanın simbiyotik bilincini (*religio*) dünyadışı varlıkların yönettiği hayal ürünü imparatorluk ve kurumsal iktidar olan dinle karşı karşıya getiren bu ayrımı onaylar.

Altın çağın ardından Hesiodos'a göre gümüş soyu insanları gelir, ama onlar da kibir ve hamlığının etkisiyle yok olurlar.

Tunç çağındakilere gelince, onlar, "Ares'in inleten çalışmalarını ve ölçüsüz işleri düşünüyorlardı. Ekmek yemiyorlardı; kalpleri çelik gibi sertti; korku salıyorlardı. Güçleri kuvvetleri yerindeydi, yenilmez kolları

omuzlarından güçlü bedenlerine bağlanıyordu. Silahları tunçtandı, evleri tunçtan, tunçla çalışıyorlardı, çünkü demir yoktu. Onları kendi çabaları öldürdü ve yeryüzünde ad bırakmadan, ürperten Hades'in küflü ikâmetgahına gittiler. Ne kadar ürkütücü olsalar da, kara ölüm onları aldı ve güneşin parlak ışığını terk ettiler."

Buna karşılık, tunç ve demir çağına görkemli bir bakış tarihimizin ilk kitaplarından birinde ortaya çıkar ve böylelikle varlıklara ve şeylere dair günümüzde hâlâ geçerli olan bir algı ve kavrayış tarzı başlamış olur.

Gılgamış destanında Enkidu kişiliği, site-devletlerin yurttaşının "doğal" insan olduğu fikrini açıklar. Enkidu, ticaret uygarlıklarının emperyalizmi ve sömürgeci politikası açısından ilkeli, iyi ve kötü vahşiyi niteleyen arketiptir. Yontulmamış bir varlıktır, bir avcı-toplayıcıdır (mezolitikteki gibi avcılığa daha çok önem verir), insandan çok vahşi hayvana yakın bir yaratıktır.

Onu müttefiki yapmayı ve doğal gücünü sömürmeyi dert edinen Kral Gılgamış onu uygarlaştıracak ve tarım-şehir modernliğinin nimetlerini ona öğretecek incelikte biridir. Enkidu'yu cezbetme, baştan çıkarma, evcilleştirme amacıyla hareket eden Gılgamış, muzaffer patriarkanın kusursuz temsilcisi olarak, aydınlık eril gücün gölgesinde hareket eden gizli ve vajinal güce, en yetkin kurnaz varlık olan kadının hizmetine başvurur. Kadın Enkidu'yu boyunduruğu altına alır ve onu ticari imparatorluğun tuzaklarına sürükler; artık aşılmış olan hayvanlığı fetih ruhuna dönüşür.

Bununla birlikte, ne kadar kusursuzca inkâr edilmiş olsa da, toplayıcı insan, izlerini tarihlerinden silmiş olan kuşakların belleğine musallat olur. Kafa ve kol emekçisi, hazların bedelinin ödenmesi gerekmeyen, koparılıp alınması, hatta yok olması gerekmeyen bir yeryüzü vahasının kopuk kopuk duygularını ve hüznü içinde korur. Kaynağını en uzak geçmişinden alan bir gelecek onu büyüler, zaman aşımına uğramış toplumsal bir sözleşmenin bağlarını herkesin mutluluğunun çözdüğü bir dünya umudundan asla vazgeçmez.

Cocagne Ülkesi, kaynağını en gelişmiş tarım-öncesi toplumların yararlandığı yeryüzü nimetlerinin bolluğundan, –dinsel mitin yokoluşunu başlangıçtaki bir günaha bağlayacağı– bu düşsel toplumsal ilişkilerden alır. Peki ya ilk günah, ekonominin bakış açısından işlenen mutlak suçtan –benlikten ve dünyadan haz alma– başka nedir ki?

Böylece, bolluk çağından kıtlığın ve kârın zorunlu olduğu bir sisteme geçişe yol açmış olan bir devrimin tarihsel gerçekliği, dinlere özgü yalanda

tersine dönmüş olur. Gerçek bir insani ilerlemenin başlangıcı, din adamları ve hükümdarlar sayesinde, göğün adil cezasını çağırmış uğursuz bir iradeye dönüşmüş olur.

Titanlar tanrılar tarafından ezilir. (Öngören ve görev üstlenen) Prometheus zincire vurulur. Kadın, müstakbel köle ve savaşçıları üretmek hariç, yitik bir varlığa dönüşür.

Kötülüğün, Düşüşün, cehennemin sonucu olarak karanlık bir tensel itaatsizlik varlığını sürdürecektir; yeni ekonomi şeylerin akışını düzenleyerek varlıklar üzerinde egemenlik kurduğu ölçüde dünyaya kolaylıkla el koyabilen despotik, acımasız ve doğa-karşıtı yapılara arzuyu köle etmekte güçlük çekilecektir. Teologlar ve filozoflar bu durumu, *sub specie aeternitatis* [sonsuzluğun gözünde, sonsuzluk açısından] ontolojik bahtsızlık olarak, varolmanın şanssızlığı olarak adlandıracaklardır.

Marshall Sahlins *Taş Çağı, Bolluk Çağı** [*Âge de pierre, âge d'abondance*] adlı eserinde şunu belirtir: "Pazar ekonomilerinin özelliği olan bu kıtlık takıntısını bilmeyen avcı ve toplayıcı ekonomiler sistematik olarak bolluğa bel bağlayabilirler."[7] "Pazar, eşi benzeri görülmemiş bir şekilde ve hiçbir yerde erişilmemiş derecede kıtlık oluşturur."[8] "Zorunlu müebbet çalışmaya biz, yalnızca biz mahkûm edildik."[9]

Pazar ekonomisinden ve onun kıtlığı kurumlaştırmasından söz eden Karl Polanyi şunu vurgular: "Besin karşısındaki hayvansı bağlılığımız çırılçıplak ortada bırakıldı ve ilksel açlık korkusu serbest bırakıldı."

Tarım ve Avrupa pazarları Eskimoların, Buşmenlerin ve ne tarım ne de hayvancılıkla uğraşan diğer halkların doğal ortamını yoksullaştırmış olsa da, Hadza'daki toplayıcı-avcıları inceleyen James Woodburn, tarım-öncesi dönemlerde gündelik yaşam hakkında bir fikir sahibi olmamızı sağlar; toprağı işlemeyen toplumlarda korku, açlık ve şiddet görmeyiz. "Bütün yıl boyunca muhtemelen günde ortalama iki saatten az bir süre besin bulmaya harcanır.[10] [...] Erkeklerin yalnızca bir azınlığı büyük baş hayvan avlarken, kadınlar genellikle daha titiz olduklarından, çok fazla yorulmadan ya da aşırı çalışmadan bitkisel besin toplamakla uğraşırlar [...] Aceleden, korku ve kaygıdan tamamen kurtulmuş olarak oyun oynarlar, hayal kurarlar, gevezelik ederler, uyurlar."[11]

"Daha önce kadınlara özgü bir uğraş olduğu düşünülen ve erkekler tarafından yapılan avcılıkla kıyaslandığında ikincil bir öneme sahip olan bitki toplayıcılığının aslında temel besin kaynağını teşkil ettiği artık pek çok

kişi tarafından kabul edilmektedir. Kadınlar yiyecek bulma konusunda erkeklere pek bağımlı olmadıklarından, işbölümünden ziyade esnekliğin ve ortak faaliyet yürütmenin esas olması muhtemeldir. Zihlman'ın da belirttiği gibi, davranışlarda genel bir esneklik, erken dönem insan varoluşunun temel öğelerinden biri olmuş olmalıdır. Joan Gero, taş aletlerin erkekler tarafından olduğu kadar kadınlar tarafından da yapılmış olabileceğini göstermiştir; Poirier ise bize şunları hatırlatıyor: 'İlk insanların cinsiyetler arası işbölümü sergiledikleri iddiasını destekleyebilecek herhangi bir arkeolojik kanıt bulunmamaktadır.'"[12]

Magdaleniyen yerleşimlerin kazılıp araştırılması, kadının iktidarını değilse de başatlığını öne çıkarma yönündedir. Bu, anasoylulukla özdeşleştirilemeyecek bir kadın-merkezlilik biçimidir.

Kadının binlerce yıl boyunca cemaat odağının ekseni ve belli bir toplumsal uyumun mayası olması; işte, neolitik devrimle birlikte tarımsal-ticari uygarlık ve bu uygarlığın kesinlikle ataerkil toplumları yayılmaya başladığında kadını aniden kuşatan, zehirleyen, şeytanileştiren bu korku ve nefreti tersten teyid edecek şey budur.

Hesiodos'un Pandora'sı bir kutunun içinde kapalı olan bütün kötülükleri yeryüzüne yaymakla suçlanır. Peki ya bu kutu kadının ve toprağın döl yatağından başka nedir ki? Her ikisi de erkekliğin ve çalışmanın aygıtı tarafından tecavüze uğramıştır.

İbrani mitolojisinin Havva'sı aşkın ve bilimin meyvesinden tatmayı istediği için insanlığı çalışmanın, ıstırabın, sefaletin, korkunun alçaltıcılığına sürükler.

Giderek daha fazla önem kazanan, ilk Tanrıların tanrıça oldukları fikri doğal güçlerin kutsanmasına işaret eder; toplayan ve veren bitkisel kadın, doğurmasının –emeğinin– bedeli olarak kanlı kurbanlar isteyen tarımsal bir güce dönüşür. Kadın yerini Anne'ye bırakır; erkeğin çalışmasının ondan söküp aldığı evlatları ve hasadı yiyip yutma, yok etme hakkını ele geçirmiştir. *Magna Mater* [yüce ana, ana tanrıça] tecavüze uğramış doğanın ruhunu temsil eder. Dinlerin Apollonculuk olarak damgalayacağı şey, onun orjivari ve acımasız kültleridir; bu dinlerin Tanrıları, kaba sömürünün karanlığının karşısına ekonomik rasyonelliğin aydınlığını çıkaracaklardır.

Böylece, geçtikleri yollara güçlerinin ve güçsüzlüklerinin bu iki birleşik anıtını –tanrıların tapınağı ile kralların sarayı– kan dökerek yükselten

yontma taş devri, tunç ve demir devri erkeklerinin yaydığı barbarlığın sorumluluğunu kadın üstlenir.

Tarım-öncesi uygarlıklarda kadınların önceliği, savaşların, kırımların, yıkımların kanıtlanmış yokluğuyla uyum sağlar. Tek endemik şiddet, muhtemelen, toplayıcılığa destek olan ve bitkisel besin katkısı yeterli olmadığında et besini sağlayan avdaki şiddettir.

Neolitik dönemden farklı olarak, topraktan çıkarılan Aurignacien ve Magdaleniyen iskeletlerde, tesadüfi bir boynuz darbesi ya da bir ısırık dışında, yara bulgusuna rastlanmamaktadır. Baltayla parçalanmış kafatası, mızrağın deldiği bir göğüs, kesilmiş bir uzuv yoktur.

Toplayıcı uygarlıklar, kâr ve sahiplenme amacıyla doğanın sömürülmesine dayalı değillerdir; bunlar doğayla simbiyoz halinde gelişirler, ana karnındaki çocuğa oldukça benzerler. Mülk sahibi ve mülksüz antagonist sınıflarına bölünmemişlerdir. Evrim burada doğal akışını izler, yaşamın temel bileşenlerinin –mineral, bitkisel, hayvansal ve insani– süreğen bir oluş halinde kendini koruyup dönüştürdüğü bir birlikten vazgeçmez.

Paleolitik dönemin kaya resimleri yarı hayvan yarı insan melezleri kolaylıkla anıştırsa da, bir kaynaşma duygusunu, ilk anlamı içindeki bir *religio*'yu –canlının farklı ama birbirinden ayrılmaz elementlerini bağlayan şeyi– ifade etmedikleri söylenebilir mi? Oysa, yaşamdan ayrılmış bir iktidar olarak din, böyle bir anlamın mutlak olarak tersine dönmesidir.

Aurignacien ve Magralenien toplayıcı-balıkçı-avcılar toprağın çocuklarıdır. Toprağın onlara sunduklarını her yerde toplayarak yeryüzünü kat ederler. Onlar toprağı yağmalayan fatihler değildir; fatihler gibi kıtlığa ve açgözlülüklerinin doğurduğu şiddete teslim olmazlar. Kolektivitenin mallarına sahip olmak için onlara boyun eğdirmeye hiçbir efendi, din adamı ya da savaşçı kalkışmaz.

Besin, giysi, konut, teknik, mutfak sanatı, dokumacılık, güzellik ve süslenme arayışları yeryüzü nimetleri aracılığıyla dolaysızca karşılanır. Bu karşılanma, bu tatmin ne paradan, ne mübadeleden, ne de bir şefin tiranlığından geçer; cemaatçi ilişki tarzını, bir varoluş şeklini, hem rasyonel hem duygusal bir dili, (insanlara özgü olan şeyi hatalı bir şekilde Tanrılara atfetme yönündeki modern anlamında bir kaçıklığın ancak dinsel diye niteleyebileceği) kazılı ve yontulmuş işaretler bütününü belirleyen şey, analojik olarak, bu tatminin bozulmamış varlığıdır.

Neolitik-öncesi dönemde bir *religio*'nun varlığından söz edebilirsek, bu ilişki, mineralleri, bitkileri, hayvanları ve bedenleriyle bilinçleri sayesinde çevrelerini değiştirme yetisini yavaş yavaş keşfeden insanımsıları bütün çeşitlilikleri içerisinde bir araya getiren bir ilişkiydi. Bu, kelimenin gerçek anlamıyla bir din değildir; yaşamın bütün tezahürleri arasında birlikçi bir ilişki, her yerde mevcut analojik bir kavrayış, mikrokozmos ile makrokozmosun, yukarda olan ile aşağıda olanın, dışarda olanla içerde olanın özdeşliğidir.

Kim ki toplamayı ve iyileştirmeyi biliyorsa nimetlerini ona sunan bir çevreyle tekleşme duygusu, varlıkları ve şeyleri analojik olarak algılamaya, taşlara, ağaçlara, hayvanlara, yerlere duyarlılık veren ve onlara uygun bir şekilde yaklaşmaya ya da beceriksizce bir düşmanlıkla davranmaya bağlı olarak bu duyarlılığın lütuflarını cezbetmenin ya da onlara yabancılaşmanın mümkün olabildiği etkileşimsel bir ilişkiye uygundur.

Olağanüstü olan şey kutsal gizem değildir; canlının bütünlüğü ile bu bütünlüğün sayısız tikel tezahürleri arasında örülen uyumun gerçekliği ve farkındalığıdır olağanüstü olan. İncelikli bir uyum ve armoni sanatını uygularken, yaşamın büyük senfonisini duyuları mutlandıracak şekilde düzenleyen insanın egemen düzenini ölüm karşısında ve kaotik çoğalmaya terk edilmiş bir doğa karşısında baskın çıkartan şair Orpheus'un başlangıçtaki gücüdür bu.

Ormanlara vurgun kişi ağaçların sesini dinler, böğürtlenler onu berelemez. Gerçek bahçıvan şöhretin eliyle alay eder çünkü yeşilin eli ona yeter. Hayvanların gerçek dostu olan insan, onlarla kardeşçe bir ortak yaşam anlaşmasını hangi tavrın, hangi dilin sağlayabileceğini kesin bilgisi sayesinde bilir. Burada ne büyü, ne mistik ne tinselcilik vardır. Yaşama iradesi denen temel bir uyumun ortak duygu ve bilincidir bu ve yaratıcı arzunun sonsuz varyasyonları bu irade temelinde duruma uyarlanır.

Bu durum karşısında inançtan ya da ibadetten söz etmek, kendinden koparılmış ve doğa sömürüsü sisteminin yapısını bozduğu, olası tek bir uygarlık biçimiyle özdeşleşmiş insanın parçalı, bölünmüş tutumunu, dayanışmacı, simbiyotik, birlikçi bir evrene dahil etmektir.

İnancın, idrak gücünün kavranılamazlığı aniden kavramasını sağlayan sıçrayış olması için, yüzlerce yıldır ekonomik bir mantığa göre şekillenmiş zekânın kendini değersizleştirerek değer verdiği ve kendisini aşan bir

gizemi tercih etmesi için, rasyonel ile irasyonel arasında bir ayrımın yerleşmesi şarttır.

Ama, denklikler üzerinde temellenen, bedenin ve toprağın global bilincinin analojilerin oyununda ifade bulduğu bir algı tarzında ibadetten söz etmek, rasyonalite ve irasyonaliteden, neden ve sonuçtan, iç ve dıştan, tin ve bedenden, maddi ve gayrimaddiden söz etmek kadar anlamdan yoksundur.

Neandertalların ölülerini gömme tarzını nitelemek için, rit, inanç, dinsellik kavramlarından başka bir şey bulamayacak kadar ekonominin içimize işlediği bir düşünce tarzının kölesi miyiz?

Doğum, büyüme ve ölüm döngüsü, toprağın bağrına gömülmeyi yeni bir doğum olarak görüyor olamaz mı?

Rit ile oyun arasındaki sınırı nereye yerleştirmeli? Çocuklar oyun oynarken uydurdukları kuralları değiştirme ya da tekrarlama hakkını kendi ellerinde tutarlar. Böyle bir tekrar ne kadar ritüele bağlansa da, esasen hazzın egemen olduğu bir oyundur.

Yalnızca kutsalın alanı ritüelleşir ve bir kara delik tarzındaki çekicilik, kargaşanın, yabancılaşmanın, çatışmanın, korkunun bireysel ve kolektif halleri yalnızca bu alanda varlığını sürdürür. Bütün bunlar kutsalı, korkunç günah iblislerine dönüşmüş sevimli zevk perilerine karşı bir siper olarak diker, kutsalı yaratır ve ona başvururlar.

Kutsal, *“noli me tangere”* [“bana dokunma!] diyen mittir. Tapınağın kapılarının güneşin ilk ışıklarıyla açılmasını, heykelin rüzgâr mırıltıları çıkarmasını, bir ibadet objesinin statik elektrik yüklenmesini sağlayacak maharette din adamları yalanın üzerini ustalıkla örterler –Yahudilerin Yasa Sandığı bunun en bilinen örneğidir–; böylece bunlara el uzatacak kadar cüretli kuşkucuyu yere serebilecek bir korku yapay olarak üretilebilir.

İnancı çocuğa özgü bu analojik algıdan, yerini erkenden ticari rasyonaliteye bırakan bir bilincin ortaya çıktığı, yanlış anlaşılmış bu duyusal ve duyumsal deneyimden ayıran sınır neredesdir?[13]

Marie König, *Notre passé est encore plus ancien*’de [Geçmişimiz Daha da Eski] Lascaux’daki boğaların boynuzları ile Ay’ın farklı evreleri arasındaki özdeşlikten şüphelenir. Mağara çeperlerini ve sığınakları süsleyen geometrik şekiller, Ay ve Güneş takvimleri değil midir? Bunlar klanın yaşam alanını bölgelere ayıran, yerleşim yerlerini belirten, insanların ve

yıldızların yollarını dokumacıların tekniğine göre gösteren topografik çizelgeler değil midir? Çok daha sonraki tarihlerde Nazca'da bulunan ve teokratik rejimin emrindeki hacıların ve duacıların adımlarının, geniş kumul düzlükleri üzerinde dokunmuş bir halıda yerleri önceden saptanmış kuş, memeli, vazo, burgu biçimli motifleri, Tanrı'nın çöldeki yolları gibi çizdikleri bu izler de bunun kanıtı değil midir?

Raymod Dumay şunu saptar: "Lascaux mağarasındaki en ünlü efrizlerden birine bakarak, inek sütüne değer verildiğini varsayabiliriz. Muhteşem bir siyah hayvan görülüyor, muhteşem profilli, dev gibi, mamut hacminde [...] Semboller üzerine bunca yorumda bulunmuşken, Kraliçe İnek sanki fark edilmeden geçilmiş gibidir. Hiçbir anlamının olmaması şaşırtıcı olur."

Ama günümüzde Massai çobanları arasında olduğu gibi, süt veren sevgiye layık bir inek temsili neden bir sembol olsun ki? Yaşamı kanın ve ateşin renklerinden yeniden yaratmak amacıyla ölülerin kemiklerini çıkartıp kırmızıya boyamak sembolik bir şey midir, yoksa bir denklik ve aktarma pratiğinden mi kaynaklanır?

Her şeyi ritüelleştirme yönündeki takıntımız, binlerce yıllık kültürümüzü talan eden dinlerin kutsal terör geleneğine bağlı olmasın?

Kutsallığın müdahale etmediği yerde yalnızca oyuncul bir faaliyet görülür. Artık geçerliliği kalmayan kutsal, yutmuş olduğu oyunculluğu geri kustuğunda ve fantezi, kaydırak oyunu, Sevgi Ülkesi haritası, folklor halinde darmadağın olduğunda oyun zevki ile zevk oyunu baskın çıkar.

Biz, uygunluk ve benzerlik duyumuzu yitirdik. Varlıkları ve şeyleri kavrayışımızı sınırlandıran ticaret mantığının soğuk basamaklarında, onları topraktan çıkarıp canlandırmayı yalnızca şairler arzular. Antikçağ büyücülüğü bu ticaret mantığını müneccimin erk istenciyle silahlandırmaya çalıştı, simyacılar sefil maddeyi soylu maddeye dönüştürmenin sırrını bu mantıktan çekip çıkarmak istediler. Malcolm de Chazal gibi bazı gönül kaşifleri, geleceğin bir sanatıymış gibi söz ettiler ondan. Bedenin mekanikleştirilmesinden ve ticari rasyonaliteden esinlenen bu insan ve dünya vizyonunu –Büyük Mimar'ın ve Büyük Saatçi'nin vizyonu– bilimlerin ve bilincin terk ederek, biçimlerin, seslerin, kokuların, tözlerin uyum ve rezonanslarının incelikli sanatını benimseyeceği vakit o kadar uzak değil.

Mitik manzaralar ne kadar çeşitli olsa da, din, yokolmuş paleolitik toplumların belli belirsiz anısı ile yeryüzü varlığının ötesinde bulunan ve

savaşçı kralların muzaffer ölümünün büyük kapısını açtığı, kölelerin sefil ölümünün ise küçük kapısını açtığı her yer ve hiçbir yer serabı arasında allak bullak edici bir kargaşayı besler.

Dindışı düşünceye de varan kökenler nostaljisi, potansiyel olarak geçmiş ile gelecek arasında yer alan ama şimdiki zaman içinde asla somutlaşmayan bu ütopyanın uzam-zamanını doğurmaya devam etmektedir. Tarım-ticaret uygarlığını temellendiren feragati –kol emeği ile kafa emeği lanetinin gerektirdiği, benlik ve dünya hazzından feragat etme– destekledikleri andan itibaren dinler, arzuları sürgün edilmiş, zahmetle çalışan, mekanikleşmiş, ekonomikleşmiş bir bedenin mahkûmu olan insanın ıstırabının, ölüme tapınmayla ve acıyı sevmekle sükuna erdiği sanal bir evrenden beslenirler.

Doğayla simbiyoz halindeki toplumların bağrında tarihsel olarak anahatları çizilmiş evrensel bir uyumdan Yahudi-Hıristiyanlığın çekip alacağı tek şey cennet miti olacaktır ve oraya da yanıltıcı ve göksel bir yaşam için ödenmesi gereken bedeli sefalet olan, sürünerek geçmiş bir hayat sonunda ancak ölerek erişilecektir.[14]

... Göğün Tiranlığına

Toplayıcı uygarlıkların kısmen geride bıraktıkları hayvanlık, meta uygarlığı tarafından bastırılmış, aşılmış, sosyalleştirilmiş bulur kendini. İnsanların kurtulmak için gösterdikleri çabalar ne kadar önemli olursa olsun, hayvanlığın kalıntıları, Aurignacien ve Magdalenien uygarlıklarda toprağa sahip çıkma refleksini, avcılığın leşçi karakterinden de destek alarak beslemiştir.

Egemen toplayıcı ekonomi tarafından ılımlılaştırılmış ve marjinal olsa da, av faaliyeti, saldırganlık, ketleme, şiddet, korku, kurnazlık, erk istenci tepkilerini şiddetlendirmekten geri kalmaz. Sahiplenici bir yerleşikleşme hazırlığının kökeninde bir av alanını az çok kesin olarak sınırlandıran avcılık yatıyor olabilir.

Adrienne Zihlman'a göre, avcılık evrimde nispeten geç ortaya çıkmıştır, “son yüz bin yıldan önce yoktur.” Dahası, “birçok araştırmacı daha geç bir tarihten, yani yukarı paleolitiğin sonundan önce, tarımın ortaya çıkışından hemen önce büyük av hayvanlarının önemli miktarda avlandığına dair hiçbir kanıt bulamaz.”[15]

Mezolitikten itibaren av alanlarının oluşumu çitle çevirme ilkesinin habercisi olup, ilk tarımcı sitelerin toprakta açtıkları hendekler ya da surları bu ilkeye evrenselleştirecektir. Hayvanların gücünün ve taktik duygusunun

onlarla karşı karşıya gelenlere, varlıkları ve şeyleri tabi kılma ve onların sömürüsünü yönetme sanatını tatbik ettirerek öğrettiği bu erk istenci muhtemelen bu dönemde gelişmiştir.

Hayvanı yemle kandıran, onu öldürmek için güvenini kötüye kullanan, içine düşeceği tuzağı ayaklarının altında gizleyen avcının kurnazlığında mitin ya da dinsel yalanın embriyon halinde mevcut olduğunu görmüyor muyuz? Yaşam için yaşam oyunu burada ölümün, ıstırabın, tutsaklığın, köleliğin iğrenç oyununa dönüşmüyor mu? Baştan çıkarma, kurnazlık, sahiplenici şiddet uygulamalarını din kutsayacaktır; bunlar, monarşiden parlamenter demokrasiye dek bütün iktidarların uygulamalarıdır.

İnsanların ve toprağın sömürülmesine dayalı ekonomisinin inşa edeceği dinsel tiranlığın evrensel nedenleri arasında, leşçi uygulamalarda ısrardan başka, belki yaratıcı-insanın değil hayvanların dehasını oluşturan şeyi aramak gerekir: uyum ilmi.

Toplayıcılık, avcılık ve balıkçılık yoluyla yiyecek arayışı, çevreyi dönüştürme yeteneğinden ziyade, hayvanın uyum yetisinden kaynaklanır.

Göçebelik kendi özgürlüğünün sınırlarını hızla keşfeder: Sürülerin mevsimlik yer değiştirmesi gezinmenin ritmini belirler, avcıların av hayvanı bulabilmek için göç yollarını izlemesini mecbur kılar. Filizlenme zamanları, yenebilir bitkilerin yetiştiği toprağın kalitesi, meyvelerin olgunluğu, kamp yerlerinin hareketliliğini belirlemektedir. İklim değişiklikleri, kötü hava koşulları, beklenmedik felaketler, bir nehrin aniden taşması, hastalık ve ölüm; doğal afetlere uğramaya razı olmasa da, en azından bu afetlere hakim olma, zararlı etkilerini önleme, hatta sakıncalarını avantaja dönüştürme ustalığından yetersiz kalarak kopmuş bir yazgının acımasızca parçası olan bahtsızlıklardan bazılarıdır.

Bence, neolitik devrimden önce baskın olan şey *religio*’dur; insanlaşmanın maceracı yollarına girmiş varlıkların kendilerinden ve dünyalarından ayrılmadan edindikleri bilincin içinde dünyanın bütün öğelerini, bütün görüngüleri birlik halinde karıştıran analojik bir ilişkidir. Fakat herkese elverişli doğal bir ortam *yaratılmasında* gelişme gösterilemediği yerde, bu *religio* gerileyerek şeylerin yazgısına itaat eder. Hayvan yetiştiriciliği, tarım ve ticaret yoluyla doğal kaosun düzensiz yasalarına boyun eğmekten yavaş yavaş kurtulmayı dileyen insanlar çalışma aracılığıyla ancak yeni bir yabancılaşmanın yasalarını yaratacaklardır ve bu yabancılaşmayı dayatan efendiler birer araç olacaktır.

Yazgının insanın gözünün yaşına bakmayan belirleyiciliğine duyulan inançta, öte dünya gizemleri karşısındaki aptalca riayet vardır; insanın ve doğanın sömürülmesi de papazları ve kralları zincirleme imal ederek –terimin en kaba anlamında– bu öte dünyayı iyice bayağılaştıracaktır.

Yaratıcılığın güçlerinden, kendini feda ederek dünyayı dönüştürme çalışmasına geçiş olan, avcılıktaki leşçiliğe bağlı uyum faaliyetinin, emeğin, toprağı işlemenin ve ticaretin egemenliğindeki ilk uygarlıkların inşa edeceği dinsel despotizmi tohum halinde içerdiğine kesin gözüyle bakıyorum.

İlle de bir kültten söz etmeye gerek yoktur; bazı mağaralardaki ayı kafalarının ya da ok isabet almış olarak resmedilen atların sahnelenmesi, hedefin geçmişte, şimdi ve gelecekte isabet alacağına dair bir teminattır diyebiliriz. Ele geçirilen avın kalıntıları ya da av temsili, avın varlığını hatırlatarak ona sahip olmayı bir öngörü tarzında “gerçekleştirmektedir.” Mızrağın erişebileceği yerdeki kaya resimleri ile kaprislerinden çekinilen ve lütufta bulunmaları umulan varlıklar olarak görülüp yakarılan doğal elementler, kuşkusuz ki, hayatta kalma çabasının tesadüflerine indirgenmiş bir yaşamın mahkûm ettiği av ve leşçi durumunun sürdürdüğü bu hayvani ıstıraptan bir kanlı irin gibi kaynaklanan Tanrıların habercisidir.

Bununla birlikte, çitle çevrili tarım alanının ortaya çıkışı, *Yeryüzünü Gökyüzüne bağlayan kurum olarak din*’i gerçek anlamda oluşturmaya yeter. Evrensel yalanın yaklaşık on bin yıl boyunca gizleyeceği bir doğum olayı buraya kayıtlıdır. İnsanlığından sökülüp alınan insan bu dönemde kendini dünyevi bir toplumsal sözleşmeyle gökyüzüne zincirlenmiş bulacaktır. Ancak bizim değişim halindeki çağımız bu sözleşmeyi artık kesinlikle geçersiz kılacak durumdadır; öyle ki ekonomikleşmiş insanın geleneğinden kopan arzu insanı, yalnızca kendi tutkularının önceliğini kabul etmekle kalmaz, bu tutkuları daha önce nasıl kendi bahtsızlığı için değiştirmişse, şimdi de aynı enerjiyle kendi mutluluğuna bağlamaya çalışır.

Sömürü ekonomisine geçiş, doğal çevrenin cömert bolluğuyla simbiyoz halindeki yaklaşık yirmi beş bin yıllık bir evrimin şekillendirmiş olduğu insan tutumlarını kökten dönüştürdü. Köylü topluluğu, mülkiyetini başlangıçta elinde tuttuğu bu toprak parçasını, yabancı müdahalelere karşı, yerleşik uygarlığın zenginliklerinin cezbettiği göçebelere karşı koruma vekâleti vererek kendine seçtiği efendilerin sömürüsüne bırakır.

Tanrıların fantastik ve dünyadışı soyu bu anda doğar. Şehvetli tensel tözünden yoksun kalan yeryüzü bir Ana Tanrıça halinde yüceleşirken,

erkek, öfkeci ve verimli göksel efendi olan Uranos'un sayısız değişik hali, çalışan insanlar aracılığıyla bu Ana Tanrıça'ya tecavüz edip, onu döllerler.

L.R. Nougier yukarı paleolitikte kırk yaşını aşmış kadın iskeletlerine rastlanmadığını, erkeklerin ise bu yaşı biraz geçtiğini saptar. Buna karşılık, neolitik gömüler on beş ile otuz yaş arasındaki kadın ölümlerinde bir artış gösterir. Bu durum ölümlü doğumların aşikâr bir sonucudur. Otuz beş ile kırk beş yaş arasındaki iskeletler özellikle erkek iskeletidir. Bunun da nedeni kuşkusuz savaşçılık ya da avcılıktır.[16]

Leslie White "Enerji ve Kültürün Evrimi"nde, "neolitik [...], tarımsal ve kırsal teknikler aracılığıyla kişi başına ve yaş başına ortaya konan ve denetlenen enerji miktarındaki üçlü artışın ardından, kültürün gelişiminde önemli bir ilerlemeye yol açar," diye açıkladığında, arzu insanı, haz yaratan insan ile meta üreticisi ve metanın ürünü insan arasındaki bir ayrımı, bir kopmayı saptar. Kültürün,* yaşamın tersine dönmesi, canlı tözünden ve anlamından boşaltılmış bir varoluşun yansısı ve yanıltıcı anlamı olduğunu artık biliyoruz.

Mitten bu miti kutsallığından arındıran ideolojilere dek uzanırken, insanın kendisinden, başkalarından, doğadan ayrılığı yalnızca daha somut bir hal almıştır. Tarihinin başlangıcında bilinçsiz olarak neyse son evresinde de kendini bilinçli olarak öyle algılar: Libidinal enerjinin bir bölümünün emek miktarına dönüşmesinin yol açtığı bir varoluş rahatsızlığı, hayatta kalma güçlüğü.

Tarım ve ticaret kralların ve din adamlarının darası altında insanların belini büktü; iktidarın yıkıma sürüklediği bu güdüklerin soyu yine de yayılmaya devam ediyor. (Borsa pazarının arş-ı âleminin günümüzde onları mali soyutlamanın dünya kilisesinin naipleri olarak nasıl kutsadıklarını görmemek mümkün mü?)

Burada icat edilen şey tarih boyunca biçim değiştirdi, ama asla tözü değişmedi. Bütün çeşitliliği içerisinde ve Marx'ın ileri sürdüğü özgürleşme projesine varana dek, doğanın sömürülmesi, kendi benliğinden ve dünyadan haz almaktan mahrum kalmış bireylerin yabancılaşmasını daima besledi.

Yeryüzü sakinleri bir öte dünya krallığına, kendi sembolik gerçekliğini bir gökkubbeyle özdeşleştirilen görünmez bir imparatorluğa bağlı kaldılar. Bu gökkubbenin gün boyunca gündoğumundan batımına dek süren belirgin dönüşü, doğum ve ölüm döngüsünü ebediyen çizen, kader kısmet çarkını

kaçınılmazcasına harekete geçiren ve insanın gözünün yaşına bakmayan yazgıların kaçınılmazlığını belirler.

Dinsel Olgunun Yanlış Açıklamaları

İnsani bakımdan kabul edilemez bir gerçekliği haklı çıkarmaya daima hazır olan düşünürler, tıpkı insanın merhamet gösterip esirgediği ya da dalgınlıkla, fobiden, hatta kasıtlı gaddarlıkla ezdiği küçücük bir hayvancığa yaptığı gibi, kendi yaratıklarına yaşam bahşetme ya da yoksun bırakma ayrıcalığını gaspetmiş ölümsüz tanrısallıklara inancı evrensel ölüm kaygısıyla açıkladılar.

Böyle bir genel geçer ölüm kaygısından söz etmek, ölümün, kendi hayvansılıklarını insanileştirmeye çalışan paleolitik topluluklar için ve bu hayvanlığı çalışma yoluyla bastırarak doğasını bozan ve leşçi bir ekonominin ruhuna uygun olarak toplumsallaştırmakla yetinen neolitik tarımcılar için aynı anlama gelmediğini unutmak demektir.

Paleolitikler, cehalet sonucu, doğanın sağladığı reçetelere göre hastalıkları ve yaraları tedavi edebilecek terapötik bir bilim olmadığından ölüyorlardı.

Neolitiklerin varlığı ise kendi yazgılarına hakim olamazken herkesin yazgısını yöneten kralların ve din adamlarının bütünüyle elindedir. Bir halkı kırıp geçirebilen ama kendileri ölümden kaçamayan ulu kişiler, onları, göksel bir kusursuzluk atfederek, sınırsız bir güçle donanmış hayal mahsulü varlıkların yeryüzündeki temsilcisi yapan herhangi bir aşkın iradeye bel bağlamaya nasıl olur da ikna olmazlar?

Despotlar yok olabilir, çünkü onların yeryüzündeki kaderleri bu zaten; yeter ki yıldızların sonsuzluğuna kayıtlı despotizm sürsün. “Göğe yakarıyorlarsa, toprağı gaspetmek içindir,” diyecektir haklı olarak Robespierre; ama Yüce Varlık kültünü inşa ederken kendisi de başka türlü davranmayacaktır.

İnsan soyunun kefen kumaşını gaspçılar ve gasp edilenler, sömürenler ve sömürülenler birlikte dokuyorlar. Tiranlığa dikilmiş tek bir anıt bile yoktur ki gönüllü kölelik tarafından dikilmiş olmasın; ve tiranlığın vücuda çekiçle işlenmiş anısı, despotizmi yıkanlarda bile, boyunduruğun yok olduğu yere doğru bel bükme alışkanlığını besler.

Sanki insanlar ölümsüzlük lütfunu hak etmemişler gibi, ölümsüzlüğüyle onlara aldırmayan bir Tanrı icat etmeye yönelten şey ne ölümdür, ne hastalık, ne sefalet, ne ıstırap, ne de zayıflık. Bunun nedeni koşullardır;

volens nolens [ister istemez, mecburen] seçtikleri ve kendi başlarına ölmeyi, kendi bahtsızlıklarını üretmeyi ve gönüllü olarak onursuzlaşmayı onlara dayatan koşullardır.

Bunca haksızlığa, barbarlığa, insanlıkdışılığa boyun eğen insanlar, ellerinde kalan tek şeyin kendi hatalarının kefaretini ödemek ve merhamet dilemek olduğu savaşlarda telef olmak için dövdükleri acımasız tüze kılıcını nasıl olur da Tanrı'nın adaletine bağlamaktan kaçınırlar?

Bahtsız soyumuzun bir gözyaşı vadisi içinde sıkışıp kaldığı, buradan kaçıp mutluluğa erişmenin ancak ölüm pahasına olacağı aşağılık düşüncesi binlerce yıl boyunca egemen oldu. Ancak ölümün kutsallığının telafi edebileceği "ilk lanet" fikrini Hıristiyan mitolojisi yetkinleştirmiş olsa da, öte dünyayı dolduran Varlıkların soluğuyla salınan zavallı bir saman çöpü olan insanın işe yaramazlığını haklı göstermek için Evrensel Tufan'ın, Pandora'nın Kutusu'nun, Tanrı Gazabı'nın, aşağılık bir maddiyatın saptırdığı tinsel altının hileli zarlarını hokkasında çalkalamayan tek bir mitoloji bile yoktur.

Cennetten kovulma, düşüş, düşkünlük, Altın Çağın sonu... Bütün bunlar tam da çalışmanın doğuşunun ifadesidir; herkesi arzuları yaşamaktan söküp alan, kendi bedeninden sürgün eden ve kişiyi kendisinden çalınan şeyi yeniden ele geçirmeye değil iyice sürülmeye, gün be gün kovulmaya müsamaha gösterdiği için bir ıstırap ve ketlenme cehennemi halini alan ve hazza özlem duyan bu teni inkâr etmeye teşvik eden çalışmanın doğuşudur bu.

İnsanın zayıflığı, kabul edilmiş bir güçsüzlükten başkası değildir, ekonomik mekanizmaların hoşnutlukla girmiş bir tevekkül halidir. Semavi yalan, yeryüzünde sömürünün hakikatini imzalamakla ve buna boyun eğenlerin ödlekliğini onaylamakla yetinir.

3
Fetih Tanrısı ya da Hayvan Leşçiliğinin Sahiplenme Anlayışıyla Aşılması

Hiçbir hükümranlık milyonlarca insanı yönetecek kadar güçlü değildir;
tabii eğer dinden ya da kölelikten
-veya her ikisinden birden- destek almıyorsa...
Joseph de Maistre, Du pape

Demografik büyümeye ve iklim değişikliklerine karşı koyamayan, durgun haldeki toplayıcı bir ekonominin ardından gelen "neolitik devrim", elbette ki inkâr edilemez avantajlar sayesinde yayılmıştır. Doğanın saldırganca fethi, topraktan ve toprak altından çıkartılan fazlalıkların mübadelesi ve teknik icatların gelişimiyle hammaddenin işlenmesi, o zamana dek küçük göçebe toplulukların teminatı olmuş topluluk kaynaklarında yaşanan kıtlık tehdidine etkin bir cevap veriyordu.

Tahıl ambarları, kolektif azık sağlayan verimli tarlalar, teknik gelişim, mal dolaşımı, daha rahat koşullar sağlanması yeni uygarlığın mükemmelliğini kolaylıkla kanıtlamış olabilirdi, ama savaşların, yok edilen hasadın, yersiz yere kışkırtılan açlıkların, bir avuç kişinin yararına çoğunluğun köleliğinin son derece aşırı bir şekilde kaçınılmazlaşması bu umutları anında dengelemiş oldu; üstüne üstlük doğadan sökülüp alınan kaynakların fiyatları ya da ticari değerleri onları yaşamı dert etmeyen ve yaşam için kullanılmayan soyut zenginliğe dönüştürdüğünden, bu kaynakların tükenme riski de cabasıdır.

İlk tarımsal mülkler, buraları işleyenlerin ve geçimlerini buradan sağlayanların etrafında tahkim edilmiş surlar yükseltir. Bu sur onları hem korur hem de hapseder. Sınır öncelikle klanın mülkiyetini belirtir, ardından kabilenin, sonra da site devletin. Bunun ötesinde kimseye ait olmayan ülke başlar, vahşi haldeki doğanın ülkesi; artık bolluğun ve toplayıcılığın şiirsel

ilişkisiyle değil, sömürüye dayalı çalışmanın şiddetine içkin bir düşmanlık ilişkisi dolayısıyla algılanan bir doğa.

Yeryüzü doğasına yönelik şiddet, aynı zamanda insan doğasına da zarar verir ve birbirini izleyen insanlıkdışı uzun sekanslar boyunca yankılanır.

Başlangıçta tarlalarda çalışma, taşla, madenle çalışma kolektif yaşam ve geçinme tarzlarını zenginleştirse de, *sahiplenme* halini almış bir leşçilikte ayak diremede ve *değişim değeri* kullanım değerine baskın çıkan nesnelerin metaya dönüşümünde genelleşmiş bir yabancılaşmanın ilkesi görülür. Toplumlara yavaş yavaş dayatılan hiyerarşik yapı ile temel gereksinim mallarının fiyatlarını yükseltmek için bunlarda kıtlık yaratan spekülasyona başvuru bu durumun somutlaşmış halidir.

İlkel toplulukların dayanışması böyle parçalanır; herkes kendinden koparılmıştır, çoğunluk küçük bir azınlığın yararına kendi emeğinin ürününden yoksun kalmıştır; bu azınlık da özlem duyabileceği hazlardan yoksundur.

Sahiplenmek, başkalarını mülksüzleştirmektir, kendini de varlıkların ve şeylerin hazzından yoksun bırakmaktır. Böylece site devletin hudutları içinde kendinden ve kendi olmayandan nefret kök salar. Doğa karşısında hissedilen korku, nefret ve anlayışsızlık karışımı, kişinin yakınındaki varlıklara da –eş, çocuk, hayvan, bitki– benzer şekilde zarar verir.

Ekonomileşmiş insan –*homo economicus*– kendi içinde dişi, çocuk, hayvan, yaşam olarak ne kalmışsa onu ekonomileştirmeye yönelir. Bu, metanın kurumuş ağacında çarmıha gerilmiş ve kendi çektiği işkenceyi görevin ve kurtuluşun yolu yapan erkeğin saçma zaferidir.

İster kolektif olsun, ister özel, doğayı nesneye dönüştürerek ona tecavüz eden sahiplenme eylemi, yalnızca hayvanlar âlemine özgü leşçilik içgüdüsünün tinselleşmiş biçimi olmakla kalmaz, herkesin hem herkese hem de kendine karşı sürdürdüğü bir savaşa da varır – çünkü aynı zamanda tin, hayvanlığı libidinal doyum özgürlüğü olarak görüp bastırır. Ve bu savaş bütün dinlerin kutsal savaşıdır, çünkü kendi kurgusal birliğini, parçalanmış, zayıf düşmüş, darmadağın olmuş, kendi çölünün ortasından seslenen –*ex deserto clamans*– insan üzerinde temellendirir.

Mit, tarım toplumunu yalancı gerçekliğine çimentolar. Din, dünya algısının sınırlarını kendi surlarının boyutlarına indirgeyen koruyucu ve baskıcı bir siper gibi hareket eder. *Ein Festburg ist unser Gott!* Tanrı'mız bir kaledir!

Kâr ve iktidar alanının yönettiği çalışmanın insanın kendisinden ve dünyadan haz almayı engellediği yüzyıllar boyunca din bu yasağı kutsamaktadır, çünkü tanrılar bu din sayesinde mutsuzluğun hüküm sürmesini sağlamakta ve bu acıyı dindirmenin gücünü ellerinde tutmaktadırlar; laneti ve kurtuluşu din sayesinde düzenlerler, ruhları ezerler, “tohumlar kralı”nın, yeni doğmuş bebeğin, kuzunun, komünyon törenlerinin kurbanını din aracılığıyla kabul ederler.

Doğa’yı onurlandırma kisvesi altında, onu hızla çoğalan ve kendi kendini yok eden bir kaos olarak algılayan ve eşi benzeri olmayan gaddarlıktaki öldürme törenleriyle kutsayan orji tarzı ve Diyonizyak ibadetlerden başlamak üzere, istisnasız bütün dinlere içkin olan doğa-karşıtlığının, *antiphysis*’in temeli budur.

Sahiplenme hazzın yerine geçer, iktidar da varolma erkinin yerini alır. Var olmanın hazzı yerini sahip olmanın kaygı verici açgözlülüğüne bırakır. Fetih Tanrı’sı savaşçılara, din adamlarına, efendilere ve kölelere ihtiyaç duyar; onun insan varlıklarına ihtiyacı yoktur.

Mekanikleşmiş Bedenin Bölünmesi,

Birleştirici Mitin Kurucu Anlamda Kurban Edilmesidir

4
Kurban Tanrısı ya da Hayattan Lopuk Tin

Çocuğun her korku çığlığında...
tinin dövdüğü zincirlerin sesini işitiyorum.
William Blake

Ekonominin hakimlerinin üstlendikleri göksel vekâletin sahibi olan Tanrılar, metayı *per saecula saeculorum* [sonsuza dek] üretmeye mahkûm olan bireyin ve toplumun bağrında açılan uçurumdan doğarlar...

Hiyerarşi ilkesinin kurumlaşması Tanrı fikrinin doğduğu marazi tohumdur; ne zaman ki biri emreder ve bir diğer hemcinsi de boyun eğer, işte o zaman şişinen, gürüldeyen boşunalıktır.

Bu nedenle sayısız adı olan Büyük Dışsal Nesne içerik değiştirmesine hiç gerek kalmadan kolaylıkla kılıf değiştirir. Onun dışkısal tözü, efendilerin kibrini ve kölelerin uşaklığını hiç ayrımsız besler.

Tanrı'yı ve din adamlarını dışkılara sıvayıp geçmişin yüznumaralarından çıkarılmış yalancı parlaklıktaki tanrısal giysileri kendi tiranlarına giydirmemiş halk görülmüş müdür?

Engizisyonların en kusursuzluğuyla birleşmiş dogmanın kesinliği, ayin alaylarının, idari ikonların, odun ateşlerinin, *in pace* ve gösterişli davaların görkemli, büyük lüksü içinde kitleleri fanatikleştiren ve sapkınlığı ezen atalardan kalma ortodoksluğun gösterişli törenleri, en iyi Üçüncü Reich'ın ateizminde ve Stalinci imparatorluklarda kutlanmamış mıdır?

Dini canlandıran –hem de doğurduğu için canlandıran– ilkeleri kullanarak dinle mücadele edebilir miyiz?

İnsan topluluğu sömürü ekonomisine son vermedikçe, varlığı ve nesneyi satılık değere dönüştüren metaya son vermedikçe, tanrıların ortadan kaldırılması aldatmaca olarak kalacaktır.

Çalışma, doğa ve beden üzerinde uygulanan şiddettir. Tarihinin başlangıcından itibaren sömürü ekonomisi, kendi yararına yaşamı

ekonomileştirerek iktidarı ele geçirdi. O zamandan beri, dirimsel enerjiyi iş gücüne dönüştürerek ıstırap üretmeye devam ediyor.

Zahmetli çabaların tekrarıyla mekanikleşmiş beden, kişinin kendinden aldığı hazza, arzunun gerçekleştirmeye çalıştığı doğal karşılıksızlığa daimi bir meydan okumadır.

Zorunlu çalışma bedene geriletici bir mutasyon dayatır. Canlının taşkın mizacına yabancı ve onun fizyolojik örgütlenmesine yapay olarak aşılanmış, uzmanlaşmış bir faaliyet, onu endemik rahatsızlığa gark eden bir redde yol açar.

Cemaatin hayatta kalması adına sürdürülen, ama aslında kâr ve güç istenci mantığının uygarlık erdemi haline getirerek toplumsallaştırdığı leşçi bir içgüdüyü üstlenen, doğal kaynaklara sahip olma ve fetih savaşına itkiler de –beslenme, hareket etme, kendini ifade etme, oyun oynama, cinsel haz alma gibi temel ihtiyaçlar– katılmış olur.

Arzunun kendini gerçekleştirme ve yetkinleşme yönündeki çabalamasının, kendi olmanın zevkini bastıran çalışmanın gerektirdiği çabayla örtüşmediği doğal ve dünyevi cennetlerden, bolluk içerisindeki vahalardan kovulmuş olmanın acı veren duygusunu, Kutsal Kitap’taki “alnının teriyle ekmek yiyeceksin!” lanetinden daha iyi hiçbir şey ifade edemez. Ama kutsal terörün teselli, selamet ve tinsel ortaklık sağlama iddiasında bulunduğu dinlerin korkunç mitolojik aygıtını, kan, ıstırap ve feragat bağlarıyla temellendiren şey, varoluşsal kurban ediliştir.

Ritüel işleyiş, zevke duyulan doğal eğilimden sökülüp alınarak, bahtsız kişinin mutlak efendisi ve teselli imkânlarını tekelinde tutan Tanrılara sunu olarak verilen gündelik davranışların parçalara bölünmesini gayet iyi ifade etmektedir. Bu işleyiş sayesinde din gündelik yaşamın uzam ve zamanı üzerinde denetim kurabilmektedir.

Topluluğun oyuncul kurallarına ritüel bir nitelik atfeden şey, otoriter nitelik, zorlayıcı işlev ve suçluluk duygusu kavramıdır.

Doğayla simbiyoz halinde gelişen toplumların oyuncul kurallarını ritüel haline dönüştürüp donduran şey, varlıkların kendi canlı maddeleriyle sürdürdükleri ilişkiyi sanki göğün yukarısındaymış gibi yavaş yavaş düzenleyen Tin’in şiddeti, zorlayıcılığı, iktidarı değilse nedir?

Üzerinde etkide bulunmak istenen gücün taklit edildiği (fırtınanın gürültüsünü taklit etmek, rüzgar sesi çıkarmak, güneşin çıkması için ateş

yakmak, –tıpkı Ay’ın yaptığı işi Güneş’in, Güneş’in yaptığı işi de Ay’ın bozması gibi– dokunmuş bir örgüyü, halıyı çözmek) sempatik ya da analojik büyü denen bu dinsellik biçimi ortaya çıkmadan önce, doğulan, büyülen ve yok olunan, sonra da bırakılan izlere göre herhangi bir biçimde yeniden doğulan yaşam nehrinin muğlak bilinci, yarım uyakların, denkliklerin, uyakların, yankıların sonsuz bir karışımıdır ve bunların taslaklarını bize rüya denen gizli beden yazıları verir.

Ama bir din, firavunlar Mısır’ında olduğu gibi, rahiplerinin sesi aracılığıyla Ay’ın evrenin yazgısını ördüğünü, onun ördüğü şeyi de her ay bir rakibinin söktüğünü ve Ay’ın da yeniden başladığını buyurduğunda, o zaman basit oyun ritüelleşir ve kutsal bir sarsıntıyla çevrilir. İşe yaramaz olan şey, sürekli canlanan yaşam senfonisine hoşluk katacak bir nota olmak yerine, dejenere bir yaşamın ürkünç düzeni olur. Örneğin Yaşlı Plinius *Doğal Tarih*’inde şunu yazabilmiştir: “Kadınlar yollarda yürürken yün eğirmemeye, hatta iğlerini göstermemeye dikkat etsinler, çünkü bu tutum bütün hasat umudunu, özellikle tahılların yetişmesini tehlikeye atar.”[17]

Böylelikle, yalnızca dinin en ufak davranışlara varana dek yavaş yavaş telkin ettiği korku ve suçluluk duygusu gündelik tavrı bir dizi ritüel bağımlılık halinde parçalamayı başarır.

Bayle *Felsefi Sözlük*’ünde, 135 tarihindeki Bar Koşba ulusal ve dini isyanının kahramanı ve maneviyatın teminatı olan Haham Akiba’nın dışkılama için törensel bir kural öngörmüş olmasını hatırlatmaktan Rabelaisci bir zevk alır.

“Yahudi milleti öyle çocuksu bir anlayışa ve hayal mahsulü hükümlere bağlılık gösteriyor ki, en ciddi âlimleri ibadet kurallarını tuvalete gitmek gibi en mekanik eylemlere kadar vardırdılar. Yönünü bulamayanın vay haline; çünkü ufkun dört temel yönü aynı ölçüde uygun değildir. [...] Haham Akiba der ki, 1) doğu-batı yönüne değil kuzey-güney yönüne dönmeliyiz; 2) ayakta değil çömelmiş durmak uygundur; 3) anüs suyla yıkanırken sağ el değil sol el kullanılmalıdır.” Bunlar yorumcu Ben Hasas’ın itirazına yol açmış ve “*ut cacantem observares*” kaba bakarak kıç silmenin daha uygun olup olmadığını sormuştur.

Tanrısal itaat kaygısı içinde, günahtan tir tir titreyerek, “adımlarını Tanrı’nın adımlarına uydurma” yönünde tinsel ve nevrotik takıntı içinde yaşamanın alışkanlık olduğu Protestan inancı benimsemiş Bayle’nin

ortodoks Yahudiliğin takınaklı ritüalizmini alaya alması olsa olsa hoş bir ironidir!

Din, gündelik yaşamın akışını oluşturan ardışık tavır ve tutumları, kutsal bir banyoya daldırarak kendi nüfuzunu kalıcı biçimde sağlamlaştırır; bir elektroliz bu gündelik tutumlara tinsel renkler verir ve Tanrı'nın dünyayı boyamak için palet oluşturduğu varsayılan tanrısal bir yansı emanet eder. Din, kendinden kopmanın yol açtığı nevrotik tutumlara akla yatkın bir hal atfeder, bedenin libidinal doğasından söküp aldığı şeyi tine bağlar, her şeyin yaşam içgüdüsünün tersine gittiği tersine bir dünyanın tutarsızlığı üzerinde bir tutarlılık alanı kurar.

Kutsalın bu uğursuz ve kurtarıcı işlevini, saflık vazeden bu çürümeyi ne yapmalıyız? Canlının ne çürümeye ne de arınmaya ihtiyacı vardır, onun kendini geliştirmesi gerekir. Libasyon geleneğini ve şarabın ya da sütün ilk yudumunu toprağa bağışlamayı onaylayabilirim; ama bana göre, bağış, kardeşlik ve zevkten alınan sevinç, zorlamaya, korkuya, dualarla defedilen lanete (sanki korku hem bahtsızlık hem de onu çağıran şey değilmiş gibi) dayalı ibadet kurallarıyla bağdaşmaz.

Oyun ne zaman ibadet kuralına dönüşür? İtalya'daki Addaura mağarasına çizilmiş tuhaf bir sahne, oyuna, ibadet törenine ya da işkenceye –belki de üçüne birden– bağlı olan şeyi göstermektedir. İnsanların bacakları sırtlarından geri çekilerek bükülmüş ve bir iple bağlanmıştır; ipin öteki ucu, geriye doğru bükülmüş boyunlarının etrafında kolay çözülebilir bir düğüm oluşturmakta ve bu da ereksiyona yol açmaktadır. Bu bir öldürme midir, acımasız bir oyun mudur, inisiyatik ya da sportif bir sınama mıdır, yoksa Tanrı rızası için yapılan ya da kefaret ödetici bir ibadet töreni midir? Grup halinde davranan köpeklerde, yabancı düşmanlığının ve en zayıfı küçümseyici yıkım mekanizmalarının harekete geçirdiği çocuk grupları arasında da kendini gösteren bu Diyonizyak acımasızlığın bir tezahürü müdür?

Doğal olarak çoğalmaya bırakılmış türün hayatta kalmasında, başkalarını ortadan kaldırmayı kendini korumanın bir biçimi olarak gören içkin bir özdenetim tepkisi yok mudur? Anında yakalayıp hükmünü veren ölümün hükümranlığını ilan eden yazgı ilkesine; insanlığın yaratıcı gücünün özellikle burada inkâr edilip ayaklar altına alındığını gözardı etmeye bizi mahkûm ederek, yerüstü ve insanüstü iktidar olarak kurulmuş, kendi kendini düzenleyen mekanizmadan başka bir şey olmayan yazgısallığa, sürü

halinde yaşamanın müsavileştirmesi sonucunda klan, tribü ve cemaat daha kolaylıkla düşerler.

İnsan varlığının kaderi yaşam hareketini kendini yok etmeden yaygınlaştıracak şekilde düzenlemekten ibaret olduğundan, yaşamın saçtığı ışıklar, karşılık görmemiş bir aşk ihtiyacının nefret dalgaları halinde boğulması gibi, asla ölümcül radyasyonlar şeklinde tersine dönmez.

Entelektüeli Göğe, Kol Emekçisini Toprağa Bağlayan Zincir Tek ve Aynıdır

Ekonomik buyruklara itaat eden beden kendinden ve dünyadan haz almayı reddettiğinde, tinin, göğün, efendinin ve devletin gücü başlar.

İnsanı kendinden ayıran çalışma da ikiye bölünür. Kölelere mahsus bir kol emeği faaliyeti ile efendilerin tekelinde olan entelektüel bir faaliyet arasında bölünür.

Toplumsal bölünmeye bireyin kendi içindeki bölünme denk düşer: Hayvansallığı aşmak yerine toplumsallaştıran bir güç, tenin itkilerini yönetmeye ve onları çalışmanın hizmetine koşmaya yönelir; keza örgütleyici bir güç de dünyevi bir maddiyatı arş-ı âlemden yönetmeye girişirken, Metanın Ruhu da burayı kendi doğal kaosundan kurtarma iddiasında bulunur.

Toprağı işlemenin, ekmenin, hasadın örgütlenmesi, topluluğun meşguliyet ve tutumunu kurala bağlayan bir takvime göre zamanı bölüştürür. Sulama sistemi kanallar açılmasını, suların akıllıca paylaşımını, meteorolojik koşulların kesin olarak gözlenmesini gerektirir. Bu tür incelemeler hem uzam hem de zaman içinde “yüksekten bakma”yı gerektirir. Biri savaşçı bir işlevle düşman sızmalarını önleyen, öteki barışçıl bir işlevle mühendislerin ve teknisyenlerin bakışının gerektirdiği perspektife göre çalışmaları ve günleri yöneten, bu ikili işleve denk düşen kulelerin ve yükseltilerin kökeninde bu yok mudur?

Bu gözlem mevkileri ya da uyanık olmaya ve bilgi edinmeye yönelik “bakış açıları”, örgütleyicilerin bilgi ve becerisine, mucitlerin dehasına, düşünürlerin ustalığına ihtiyatsızca bahşedilen –ya da onların gaspettiği– bu aşırı ayrıcalıklar, onların şan ve prestijlerini yücelten anıtlara dönüşmüştür. Menhirler, dolmenler, mastabalar, piramitler, kale burçları, yüzyıllarca süren zorbalık boyunca ölümsüzlüğün somut temsili olarak algılanan taştan bir kaide üzerinde otururlar. Babil mitleri, tanrı öldüren devler, asi melekler ve Prometheus, zekânın ve karanlıkçılığın kibirli, köle ruhlu kulelerinin

hangi dünyevi meydan okumanın ve semavi itaatin komplosu içinde yükseltildiğini açıklamaktadır.

Karl Wittfogel sulamada uzman olan ve suları bölüştüren efendinin, demiurgosvari tanrılarınkine benzer bir bağlayıcılık gücüne nasıl sahip olduğunu gösterdi. Stonehenge rahiplerinin, sanki öngörüleri otoritelerini ve aracılık güçlerini edindikleri tarım Tanrılarından kaynaklanıyormuş gibi, ekimi ve hasadı örgütlemelerini sağlayan astronomik bir saat tasarladıklarını bugün artık biliyoruz. Keza, on dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla dek sömürgelerde kutsal görevlerini yerine getiren Beyaz Pederler, sanki müminlerin dua, iman ve bağlılığıyla elde edilmiş gibi yağmuru ve güzel havaları öngörmelerine imkân tanıyan meteorolojik bir donanıma gizlice sahiptiler.

Giderek daha sofistike aletlerin yapımı, maden filizlerinin işlenmesi, ormanların tarıma açılması, uzmanlık işlerinin çoğalması gibi faaliyetlere, komşuların açgözlülüğüne ve göçebe yağmalarına karşı zenginliğin biriktiği ve yeni bir toplumsal servetin serpilip geliştiği yerleri savunma gerekliliği de ekleniyordu. Bütün bunlar öncelikle herkes için ortak olan, başlangıçta klanın mülkünde, sonra da kabile ve site şeflerinin mülkünde olan bir pratikten kaynaklanan bilgiyi birkaç kişide yoğunlaştırmaya hizmet ediyordu.

Yönetici bir kast oluştukça uygulayıcıların ellerinden kademe kademe sökülüp alınan bilgi efendilerin mülkiyeti oldu. İlkel kolektiviteden tarım sitesi topluluğuna geçişle birlikte kralın ve din adamının, Tanrı'nın bu iki yarısının ellerinde, aşkın semavi hayalgücünün verili olduğu dünyevi ve tinsel iktidarın, bu iki örnek yoğunlaşmanın ellerinde buldu kendini bilgi.

En az titiz teknisyenlerin, üretici güçleri iyileştirmeye ve onları silahla korumayı garanti etmeye en yetenekli olanların ilk din adamları, uyanık ve çıkarcı öğütleri altında toprağı işleyenlerin ve toprağın ilk sahipleri olması muhtemeldir.

Mucit dehanın ortak deneyimi işbölümünün etkisine maruz kalmıştır. Çalışma, insanı kendinden soyutlarken, yaratıcı yetenek, gereken enerji miktarını yönetme görevinin düştüğü kişiler tarafından yüksek mevkilerde alınan soyut direktifler halini alıp gerçeklikten uzaklaşıyordu.

Sonra bir zaman geldi ki, bilginin buyrukları iktidarın hükümleri oldu. Herkesin kendinden ayrılması gibi halktan da ayrılan gaspçılar kendi bilimlerinin gücünü hemcinsleri üzerinde kendi tekellerine aldıkları

otoritenin hizmetine verdiler. Sahiplendikleri bilgileri bir gizem haline getirdiler. Demirci, atalarının dehasını unutarak, demir dövme sanatını kendisine bahşetmiş olduğuna inandığı Tanrı Hepsaistos'u övmeye koyulur.

İnsan merakını yitirdikçe tanrılara itaati arttı ve karanlıkçılık yaygınlaştı. Aydınlığı yaratan şey, bilinçlerin karanlığa gömülmesinin hizmetine girdi.

Mekâna, zamana, sulara, toprağa, mübadelelere hâkimiyetten, din adamlarının ve kralların egemen sınıfı sağlıksız, pis kokulu bir ter gibi sızdı.

Efendinin sesi, emirlerini şimşeğin dehşetiyle ve öte dünyanın gök gürültüsüyle resmen tebliğ ettiği iddiasındaydı. Ama çalışmanın başat işlevi, icracılığa indirgenmiş fiziksel organizma ile bunu yönetmekle görevli tinsel ilke halinde bedeni kelimenin gerçek anlamıyla bölmemiş olsaydı, başın bu iktidarı topluma nüfuz edemezdi.

Binlerce yıl önce her insan psikosomatik bütünlük içinde yaşarken, arzuları basit hayvani tatminin ötesine taşıyabilen düşünümsel bir bilinç yavaş yavaş uyanıyordu (Solutre, Aurignacien ve Magdalenien uygarlıkları adlandırmasına uygun düşen şeyi daha iyi bilmek, en azından bu hipotezi doğrular). Ve böylelikle, belirleyici olduğu ileri sürülen ekonomik sistemin gerekliliklerinden kopan bir evrim, onun yerine kendinden ayrı düşmüş bir beden ikâme eder; yabancılaşmış bir beden, gerçek yaşamı sıkıntılarla dolu karanlığa gömen zahmetli bir makine ikâme eder. Oysa bu gerçek yaşam entelektüel işleve ve el emeği işlevine indirgenemezdi, yaşamı marjinalleştirecek, doğasını bozacak ve mutlak bir perspektif altüst oluşuyla onu hastalıkla özdeşleştirecek kâr ve iktidar mantığını bilmeyen bir yaşamdı.

Tinin egemen olduğu yerde, kendinden sürgün egemen olur. Çünkü tin temel soyutlamadır, her bireyin yaşamsal payını söküp alan ve onu, işlevi hayatta kalmak için üretmek olan bir makineye dönüştüren kökensel barbarlıktır.

Bireysel ve Kozmik Ölüm Kültü

Tanrı adına yakıp kül etmek, katletmek ve

her şeyi şeytana atfetmek, Tanrı adına.

Georg Christoph Lichtenberg

Tarımın ve ticaretin gereği olarak topluluğu işe koşmak, mekânın ve zamanın her bir kişi için yeniden bölüştürülmesini gerektirir. Göçebelik,

çıkarsız günler ve geceler sona ermiştir.

Üretim gerekliliğiyle yaşamdan çalınan saatler, doğal itkilerin tatminini bastırır, sonra da bu itkilerin bilinci, yazgının ve dünyanın yapımı içinde itkileri geliştirmeye ve uyumlandırmaya girişir – insan yaşamının özünü oluşturan proje budur.

Erk istencinin –metaların sahibi olma ve onların çoğalması sayesinde bireyde ve toplumda sürekli teşvik edilen bu istenç– kişinin kendini ve dünyayı imha etmesini her yana yayması yerine, ancak kendi yaygınlaşma hareketini kendi içinde taşıyan, yaşama yönündeki bu bilinçli irade içinde mutlu olunabilir.

Nasıl ki site devletin surları ekonomik sömürünün şiddetinin düşman muamelesi yaptığı bir doğaya karşı koruyorsa, aynı şekilde zorunlu çalışmaya sunulmuş bedenin mekanikleştirilmesinin oluşturduğu karakter zırhı da yaşam itkilerini bastırır ve kendi inkârlarının egemenliği altında içindekileri dışa vurmaya zorlar.

Hazdan başka mekân-zaman tanımayan arzuları yasaklayan çalışma, arzuları, ekonomik yararsızlığın utancı içinde, gecenin izbelerinde, çabucak, doğal olarak kendilerine çektikleri yaşamın tersine, tatmin bulmaya mahkûm eder. Doğadan geriye, “gecenin içinde yürüyen” bir dehşet, tırmanan bir kaos kalır ve bunun üzerinde de meta rasyonalitesinin aşkınlığı olan Tin egemen olmalıdır.

Söz’ün –ya da meta Logos’unun– dar şişesi içinde sıkıştırılmış ve hapsolmuş doğa, efsanelerin cini gibi, şişenin mantarı gevşer gevşemez, yüzünü buruşturarak şişeden fışkırır. *Antiphysis*, dinin beslendiği ve kendisinin de beslemek zorunda olduğu insanlıkdışılığın doğduğu sağlıksız karındır.

Doğal düzenlemelerin bilinmesinin ve incelik kazanmasının yerini alan baskı, etnik, etik, politik, milliyetçi, devrimci, karşı-devrimci, katolik, protestan, müslüman, hindu, iş bitirici ya da bireyci, kolektif ve özel arınma adına[18] tarihi yakıp kavurmaya her zaman hazır olan intihar itkilerinin odağını hiç durmadan besler.

Dinin asla kefaretini ödeyemeyeceği şey, doğayı mutlak anlamda bozucu bir anlayış olmasıdır. Kâra ve iktidara tabi bir evrene kutsallığın teminatını vermek, hödüklerin köleleştirme, aşağılama, küçümseme, yok etme hakkını ezeli bir ilke olarak meşrulaştırmak ona yetmez; ölümün, ıstırabın ve fedakârlığın güzelliğini rakip tarafta da vazetmesi gerekir. Öyle ki, yol

açtığı isyanlara, kimi zaman korku saçılan halklara bahşettiği itaatsizliğe, (Cioran'ın alaya alarak, "bir dinin insanlıkdışılığının derecesi onun gücünün ve süresinin garantisidir: liberal bir din bir şaka ya da bir mucizedir," diye yazdığı) hoşgörü krizlerine dek bunları vazeder.

Dinin en tehlikeli etkilerinden biri, köleliğe karşı mücadeleye baskıyı ve baskıcılara karşı mücadeleye de köleliği sızdırmada mükemmel olmasıdır. Çünkü Tanrıları lanetlemekten kafaları bulanmış çoğu ateistin aynı çöplükte otlamaya devam ettiğinin bile farkında olmadığı doğrudur. Rus papazlarının ve pogromların Tanrı'sı yerini gulagların Tanrı'sına bırakmışken, Stalin'den daha uzun ömürlü olma avantajına sahip Rus halkının en köle yanının başat olmasına şaşıyor musunuz?...

İnsanın içi zaten ölüyse, fikirler boştur;

pisliği, korkuyu, gözyaşlarını, çığlıkları, işkenceyi ve

kendi ölümünden, kendi boşluğundan utancı yaymaktan

başka bir şey yapmaz.

Jim Thompson, 1275 âmes

Entelektüel olarak örgütlenmiş kol emeği göksel vekâleti üstlendiğinden, canlı ve bilinçli bedeni, egemen bir tinsel ilke ile egemenlik altındaki bir maddiyat halinde yapay olarak böler; dolayısıyla, sanki "kendinde insan" bir tür imalat hatası içeriyormuş gibi, dinin ve dine yönelik felsefi itirazın, herhangi bir ontolojik zaaf olarak görmek istedikleri bir rahatsızlık ekonomileşmiş insanın yaşamında sürmüştür.

İnsanın kendini bahtsız kılma eğilimini özünün bir parçası olarak görmek, baskı ve hiyerarşik düzen için nasıl bir rahatlıktır! Ve kaçınılmaz bir yazgının ipini yumak yaparak, eğirerek, kopararak, Kader Tanrıçalarının mekanik üçlüsüne her türlü teolojik-ideolojik dışkıyı sürüp sürüştüren kadercilik nasıl bir ayakyolu çukurudur!

Sözümona insani düşüncenin evrenselliği, herhangi bir şeyi değiştiremeyen çünkü kötülük "doğa"sına içkin olan insanı bunaltan ve acımasızca işkence eden bu geceden ve bu sisten asla çıkamadı. Yeter artık!

Binlerce yıldır bizim gölge ve aydınlık döngülerimizi kozmik bir karanlığa boğma yönünde düzenleme iddiasındaki bu karanlık ışık yetti artık! Kendinde-varlığın kimi gizemlerini ticaret uygarlığına içkin insanlıkdışı koşullardan kaynaklanan şeyde aramaktan gına geldi!

Basit haz arzusunu her an bastıran yasak nasıl olur da bitmez tükenmez bir öfke ve umutsuzluk kaynağı olmaz? Arzu insanının bastırılmış yanı, nasıl olur da içindekileri dışa vurarak, kösteklenmiş olan yaşam ve aşk atılımını, şiddete, yıkıma ve çürümeye döndürerek taşmaz?

Anlamsal kökeni "işkence aleti" olan bu çalışma altında eziyet çeken beden, ekonomik akımın aşırı irileşmiş iki organa –emreden bir kafa ile itaat eden bir el– yüklediği gerilimle bir anlamda kışkırtılmış olur.

Bedenin geri kalanı ise, arzu insanının yazgısının indirgendiği dereke olan *homo economicus*'un acımasız yazgısı karşısında hizaya girmek zorundadır: Aşkın boş sözlerine değil silah ve alet kullanma cesaretine ayrılmış bir kalp; sofra zevklerinden yararlanmaya değil fiziksel çabayı beslemeye yönelik bir mide; türün yeniden-üretimine ve sıvıların boşaltılmasına ayrılmış olan, şehvet amaçlı kullanımı günah, ıstırap ve hastalık kaynağı anlamına gelen genital-üriner bir aygıt.

Tersine dönme kendini normal olarak öyle iyi dayatmıştır ki, çalışmak yararlı bir faaliyet olarak görülürken, yaşam zevklerine kendini vermek de bir felaket kaynağı olur.

Tanrılar, tersine dönmüş bu dünyanın hakikatidir. Sakatlanmış beden üzerinde hâkimiyet kurarlar, parçalarını yeniden düzeltir, maruz bıraktıkları yaraları büyük bir özen ve dikkatle ele alırlar; hem hekim hem cellattır bu Tanrılar. Giderilmesi yasak olduğundan iyice gemi azıya alan arzuların işkencesine, teolojinin ve felsefenin baş tacı edildiği o güzel günlerin inceliğiyle, umut işkencesini, cüzi irade pokerini de eklerler.

Barbarlık ve acımasızlığın bütün dinlere içkin olmasının nedeni, başkalarıyla savaşmadan kendine karşı savaşılamayacağıdır; kişinin hemcinslerinden nefret edip onları aşağılamadan kendini aşağılamasının ve kendinden nefret etmesinin mümkün olamamasıdır.

İnsanlar birbirlerini en fazla, hem de en tartışmasız nedenlerle, İncil'deki "Birbirinizi sevin!" buyruğunu benimsedikleri, saldırgan ve gözü yaşlı Hıristiyanlığın bu iki bin yılı boyunca katletmiş değiller midir?

Dinsel anlayışlar kendinden feragat yoluyla hümanizmayı savunduklarında, yaşamın atılımlarını bastırırken fanatizmleri de bastırmayı kendilerine şeref bildiklerinde, ikiyüzlülük, hile ya da aptallıkla, totalitarizm eğilimlerini beslemiş olurlar yalnızca.

Daha yakın bir dönemde, katolik kilisesinin zehirli gücü hâlâ yeşerirken, Paul Claudel adlı otuz iki yaşındaki bakir bir oğlan, zinacı bir kadının ateşliliğinin sergilediği günahın marazi vecdlerinden kendini kurtarmakta tereddüt etmiyor ve *urbi et orbi* [şehir ve dünya için] şunu buyuruyordu: “Hoşgörü için evler var.”

Kirlilik ve arınma, çürüme ve ahlaki düzen, kokuşma ve büyük temizlik şeklindeki iğrenç diyalektik yok olmadı; tam tersine. Maneviyatın ipek çorabını nefretin, hıncın, ketlemenin, acının, bastırmanın, intikamcı köleliğin ve bahtsızlık zevkinin gündelik yaşamın her köşe başına saçtığı ölçek ölçek boklarla doldurmaya devam ediyor. Kişinin yakınına duyduğu dinsel sevginin, duygudaşlık kuran ermişliğin ve merhamet gösteren iyiliğin bedeli daima bu oldu.

Bizimkiler, cinsiyet, mevki, yaş ayrımı yapmaksızın,

yirmi bin kişiyi kılıçtan geçirdiler;

düşmanlara yönelik korkunç bir katliamdan sonra

bütün şehir yandı ve talan edildi.

Tanrı’nın gazabı mucizeler yarattı.

Arnaud Amalric,

Béziers yağması konusunda Papa II. Innocent’e mektup,

22 Temmuz 1209

Melek yaratma iddiasındaki din, hayvanı yayar. Özgür ve vahşi hayvanı değil, doğası tin tarafından bozulan hayvanı; bir Tanrı adına, Göksel İdeal adına, Yüce Amaç adına, maddeyi dönüştüren içkin Para adına işkence eden, aç bırakan, kötü muamele eden, örseleyen, tecavüz eden ve öldüren kanlı hödüğü yayar.

Mutluluk özlemini engelleyerek insan olmaya mahkûm çocuğun içinde biriktirdiği bu iğrençlik yığınını tatmin etmek için gözlerimizin önünde Tin’den izin istemeyen kaç kişi var?

Tek bir insan kıyımı bile yoktur ki, doğal eğilimlere karşı kolektif ya da bireysel olarak sürdürülen kutsal bir savaştan kaynaklanmasın.

Hayvansılıktan ve hayvan katliamından kaynaklanan leşçilik ruhu, en acımasız insan avlarını haklı çıkaracak şeyi ticaret uygarlığının kurucu erdemlerinde buldu. Hayvansallığı aşamayan ve inceltip geliştiremeyen

insan, metanın üreticisi ve ürünü olan insan, acımasızlığını sürekli geliştirerek bu hayvanlığı aşar.

Hayvan türlerinin incelenmesi, büyüyen basiretini hayvanlara karşı daha az küçümseyici, hatta daha sevgi dolu bir tutuma borçludur.

"İnsan ve hayvan farklı yapıda değildir," der Yves Coppens, "ikisi arasında sınır çizmek giderek güçleşiyor. [...] Şempanzenin taş ya da ağaç alet kullandığını, düzenleme yaptığını, ensest çiftleşmelerden kaçındığını, sağır dilsiz dilini hiç beklenmedik şekilde öğrendiğini ve ilk Muson yağmurlarını kutlamak için dans ettiğini [...] keşfettik!"[19]

İnsanların hayvanları aşmasının, bugün bilincine vardığımız bir oluşun yarı yolunda durduğunu hayvanların evriminden anlıyoruz.

Hayvanlıktan nefret ve korku, insanı, acımasızca sömürdüğü ve angaryaya koştuğu hayvanlara karşı davrandığı gibi hemcinslerine karşı da davranan ödlek ve nefret dolu bir varlık yaptı: Kendi hayvani yanının bastırılmasının yol açtığı hıncı onlara boşaltır.

Mısır dini hayvanları tanrılaştırdığında, etten kemikten soyutlanmış biçimde de olsa, hayvanların insan yaşamındaki varoluşsal yerlerinin anısını kurtarır, bizi harekete geçiren bunca çeşitli tutkular içinde onların varlıklarını hatırlatır.

Eski Mısır başlangıçta olan şeyin izini tinde ya da *pneuma'*da görür: Bu yaşam soluğunu birinci yüzyılın dinsiz filozofu Samaryalı Simon *sperma'*yla, erkekle kadının aşkta birleşmesinden kaynaklanan tohumla özdeşleştirir.

Savaş Tanrısı YHVH'ye tapınan İbrani dini, Baal (yani Tanrı) kutlamalarının ortak özelliği olan çocuk kurban etmenin yerine hayvanların ritüel olarak öldürülmesini ve kendinden fedakarlıkta bulunmayı yerleştirmeyi insanileştirme adına yeterli bulur. Canlının bu şekilde sakatlanması, hadım edici bu yaralamanın ululaştırılması, Hıristiyan mitolojinde, marazi bir neşeyle, kuru tahtadan çarmıh üzerinde gerilmiş mesihi İsa'nın iğrenç portresiyle resimlendireceği bir ıstırap yüceltisine varacaktır.

Belki de İbrani dinine karşı ayaklanmış bütün Yahudileri selamlamanın vakti gelmiştir. Spinoza'nın, Uriel Da Costa'nın, Marx'ın, Bund devrimcilerinin..., Picard ya da İskoçyalı doğar gibi Yahudi doğmuş ve yalnızca insan olmayı dert edinmiş herkesin yanında, birinci yüzyıl filozofu

Samaryalı Simon’u da saymak gerekir. Hıristiyanlığın iftirası onu Büyücü Simon adı altında en gülünç masallarla maskaraya çevirmiş, en ufak tarihsel izi boş yere aranan ve Yunanca Jesus [İsa] denen Yeşu’nun varlığını doğrulamak için onu sahneye koymakta tereddüt etmemiştir.

Katolik kilisenin dördüncü yüzyılda “montanizm” adı altında mahkûm edeceği popüler bir Hıristiyanlığın ilk tezahürü olan Yeni Kehânet’in bir yandaşının karşılaştırdığı *Apophasis Megale*’sinden ya da *Büyük Vahiy*’inden alıntılara bakıldığında, Simon ne demektedir? Kısaca şunu söylüyor: Sözde Kutsal Yazılar ya da Eski Ahit’in ilk beş kitabı insanın yaşadığı temel deneyimlerin birinden –kendi doğumundan– esinlenen mitolojik masallardan başka bir şey değildir.[20]

Tekvin kitabı ne anlama gelmektedir? Cennet dölyatağıdır, Aden bahçesi plasentadır ve “bahçeyi sulamak için Aden’den çıkan ırmak” (Tekvin, 2, 10) göbek bağıdır. Tekvin bakışın gelişimini, kozmosu hayal meyal seçen bakışı da açıklar. Çıkış’ta Kızıl Deniz’den geçiş kanın yolunu ya da hayatı tanımaya götüren tutku ateşini açıklamaktadır.

Koku alma ve soluk alma üçüncü kitap olan Levililer’e, işitme dördüncü kitap olan Sayılar’a bağlıdır, dolayısıyla bu kitabın ritmi de konuşmaya gönderme yapar. Nihayet, beşinci kitap öncekileri özetler ve yeni doğan bebeğin keşfettiği dokunma duyusunda diğer duyuların özetini ve çocuğun dünyayı değiştirme ve onu kendinin kılma kapasitesini görür.

Böylece Samarit Yahudi filozof, İbrani mitolojisini dünyevi ve bedensel anlamına indirgemekte ve Neşideler Neşidesi denen şehvetli sûrnameyi üzüntü verici ve önemsiz bir dinselliğe dönüştürmek için çabalayan yorumcuların yaklaşımının tersine benimsemektedir.

Ama Simon’un doktrininin en ilginç yanı şudur: Duyularının oluşumunda ve gelişimi içinde, kendindeki Büyük Gücün ya da yaratılmamış ve sonsuz ateşin varlığının bilincine varmayı başaran insan, kendisiyle özdeşleşmenin ve kendi kaderini yalnızca kendi arzusunun ve bilincinin gücüyle gerçekleştirmenin gücüne erişir. Bunun üzerine “ayakta duran adam” olur, diz çökmeyi reddeden insan, kendi hükümranlığının peşindeki insan olur.

Hıristiyanlık Yunan ve Roma antisemitizminin nöbetini devralmamış olsaydı ve yaklaşık iki bin yıl boyunca Yahudilere karşı amansız bir savaş yürütmemiş olsaydı; onları eskatolojik umuttan beslenen bir umutsuzluğa sürülmeye, kutsal kitaba inancın kıvrımları içine titreyerek büzülmeye, kendini küçümsemenin *goyim*’leri küçümsemekle atbaşı gittiği ve

YHVH’nin “hak dini”ne dahil olmayanları katletme buyruğunun –135 yılındaki Bar Koşba ulusal isyanının ezilmesinden yirminci yüzyılda İsrail devletinin kurulmasına dek– kendini katlettirme yönünde üzüntü verici bir düzenlemeye dönüştüğü bir din içinde suratlarını ekşitmeye onları sürüklememiş olsaydı, hiç kuşkusuz ki Simon’un radikalliği kendi halkına kolaylıkla yayılırdı.

Manyak ve zorba bir Tanrı’ya itaati buyuran gündelik tavırların bu ritüelleştirilmesi, yok etmeye ve kendini yok ettirmeye duyulan bu eğilim, terkedilmişliğe, suçluluk duygusuna ve şehitliğe gösterilen bu eğilim Yahudi halkının özlemi değildir; bu eğilim, dinsel bir buyruktan, bahtsızlığı kurtuluş koşulu haline getirerek, ancak ıstırap içinde giderilmeyi talep eden gizli bir hınca yol açan bir fanatizmden kaynaklanır.

Yahudi ulusunu, onu ezen dine indirgemeyi bir alçaklık olarak görüyorum. Roma papalığının ejderhası vicdanları ve bedenleri iki bin yıl boyunca çürüttü diye, Avrupa halklarını Hıristiyan olarak adlandırmak kimin aklından geçer? İkinci ve üçüncü yüzyılın Hıristiyanları gibi, Holocaust arenalarına dövüşmeden sürüklenenler Yahudi doğmuş insanlar değildir; onlar Maurice Rachline’nin *Un juif libre*’de haklı olarak teşhir ettiği bir inancın bahtsız müritleridir: “Yahudi dini, bir halkın özgürlüklerin ilk celladıdır; hem de özgürce benimsedikleri bir cellat.”

Genel olarak Yahudilerin değil ama İbrani dininin öğreti ve inançlarını izleyenlerin şaşkınlık verici pasifliği konusunda, Léon Pierre-Quint’in *Revue juive de Genève*’deki Temmuz 1935 tarihli sözlerini aktarmak gerekir: “Sizin mistik tutumunuz beni az da olsa ürkütmüyor değil. Antisemitizmin, “Yahudi olmaktan vazgeçmiş” Yahudilerin kefareti olduğunu siz mi söylüyorsunuz? Başka deyişle, Yahudiler günah işlediğinden bir cezanın şart olduğunu ileri sürüyorsunuz; günümüzdeki ceza (antisemitizm) demek ki size, en azından bir Yahudi bakış açısından haklı geliyor.”[21]

Ve devam ediyor: “Demek ki artık şu cevap verilebilir: ‘Hitler’in zorbalığına saldırmaya ve lanetlemeye son verin! Tersine, onun size indirdiği darbelere boyun eğin, çünkü, size göre, Hitler bu ‘musibeti İsrail’e’ gönderen ‘Ezeli Tanrı’nın elindeki bir araç yalnızca! Sizin düşünceniz de böyle gözüküyor çünkü Yahudilerin, günümüzdeki tehlikeden kurtulmak için, öncelikle kendi hakikatleri içinde imana dönmeleri gerektiğini açıklıyorsunuz (“politik faaliyet ikincil olmalıdır”)

[...] Acısına bir anlam vermeye çalışan, bu acıyı kendi için verimli kılmak isteyen insan belki bu acının ağırlığını azaltır, ama bunu yaparken de kabul etmiş, kutsamış olur; sonuç olarak Yahudi doğru yola girmesini sağlayan Nazilere hayır duası etmelidir.”[22]

Bund’un ve Yahudi işçi hareketinin anısının, İsrail’deki ve dünyadaki dinsel baskının zorunlu kıldığı bir radikalliği yeniden canlandırmasının vakti gelmiştir. 1892 yılındaki Vilna’da Yahudi bir emekçinin Rusça ve Yidiş dilindeki sözü Ağlama Duvarı’na yazılsın: “Ne Tanrı ne de şeytan ezilen kitleleri kurtarabilir, kurtuluş mücadelesinde bize yalnızca bilgi rehberlik edecektir.”[23]

New York’ta ve Londra’daki Yahudi anarşistlerin Yom Kippur şölenleri düzenlediklerini, domuz etleriyle dolu at arabalarını sokaklarda iterek emekçileri hahamlara karşı uyardıklarını hatırlayalım... Kendileri de bir ritüel, laik bir ahlak, yeni bir din yaratırken, “Sosyalist literatür bizim Torah’ımızdır!” diye haykırıyorlardı.[24]

Aynı dinsel mazoşizmle İslam’da da karşılaşılır. İnancın sersemleştirdiği erkek ve kadınlar, deyim yerindeyse, Allah’a ve kefil olduğu kaçakçı mafyalara hamdolsun diye geceleyin kendilerini boğazlamaya gelen dindaşlarına boyunlarını uzatırlar.

Bazı mezheplerde yaşanan kolektif intiharı dolayısıyla rahatlıkla alaya alınan ölüm ve ıstırap tercihi bütün dinlerin özüdür.

Arap dünyasındaki kadınlar, özgürlük mücadelelerinin hem çoğu erkeğin suç ortağı olduğu patriarkal iktidarın sonunu hem de bu iktidarın hâkimiyetini haklı gösteren bir dinin yok edilmesini gerektirdiğinin farkındalar.

Çocuklukta kınanan duyarlılık

olgunlukta hoşgörüsüzlüğe götürür.

Hoşgörüsüz insanların çoğu

kendini bilmezler arasından çıkar.

Malcolm de Chazal, Sens plastique

Hayvan kurban etme, çocuk kurban etme, erkek ve kadınları kurban etme, yaşama arzusunu kurban etme; işte, müminin duasında yalvar yakar dilendiği rızkı, tarih boyunca bu kanlı undan yoğrulmuştur.

Dua bilgisayarın içinde yok olup gitti, ama hâlâ secdeye kapanılıyor. Dinsel baskı ekonomik baskının kıvrımlarına öyle güzel uyum sağladı ki, sapmak artık onca kolayken, kölelik, ataletle yoluna devam ediyor. Yüzyılların koşulladığı nihai bir refleksle, sıradan faniler, tapınağı borsa olan ve kutsanmış kârı gezegen çapında bir insan kıyımını gerekli kılan adsız bir tanrısallığın önünde gönüllerince secdeye kapanıyorlar.

Kendini ve başkalarını feda etmeyi vazeden Tanrı, gerçekte, insanın ekonomiye kurban edilmesini onaylamaktan başka bir şey yapmıyor. Bu nedenle, günümüzde dinsel ve terörist tarikatların felaket tellallığıyla yayıldığını gördüğümüz yıkım ilkesini Tanrı kendi içinde taşımaktadır.

Daha dün iman ve ideoloji bayrağı altında arındırıcı melek rolünü üstlenmiş olan katiller, artık yok etmek ve terörize etmek için, dinsel ve mafyatik himayeciliğe pek gerekli bu sefaleti ve derin üzüntüyü yaymakta bahaneye ihtiyaç duymuyorlar.

Asalaklığı mutlaklığa yönelen bir kapitalizm mantığı, politik ideolojileri ve dinsel inançları geçersiz kıldığı her yerde öldürüyor; hem de gerekçesi, yolu üzerinde karşılaştığı her şeyi öğüten bir makinenin çarklarının –elinden gelse– uydurabileceğinden farklı değil. Asalak kapitalizm, mutlaklık iradesi içinde, fırtına taşıyan bulutlar gibi ölümü taşıyan bir ekonominin ürettiği dinin yıkıcı özünü gerçekleştiriyor.

Tinin ve maneviyatın mistifikasyonuna son vermek gerekir. Beden birdir ve beden bilinci, hem tamalgısı olduğu hem de incelip gelişme gücü olduğu duyumlardan kopartıldığı an, kendine yabancılaşır; bu nitelikler olmadan, insanın en üstün yetisi olan yaratıcı yeti ne doğabilir ne gelişebilir.

İnsanı, insanî geleceğinin zararına yöneten ekonominin tininden başka tin yoktur.

Böyle bir tinin, göğün ve başın yukarısında, en aşağı işlere koşulan beden üzerinde hüküm süren Tanrı saflığında olduğunu söylemek riyakârlıktır. Göksel ekonomi saftır, dünyevi ekonomi kirlidir. *Coincidentia oppositorum,* "yaşam ölümdür ve ölüm yaşamdır"; teologların ve filozofların yüzyıllar boyunca kulaklarımızda yineleyip durdukları nakarat budur. Sanki insanın insan tarafından sömürülmesi, mutluluğun küçümsenmesi ve arzuların hadım edilmesi dinsel gerçeklik ile ekonomik gerçekliği özdeşleştirmiyormuş gibi!

Tin bedeni sakatlar, ama inanmamızı istedikleri şey, işin *amentüsü* tam tersidir: Ten çürümüş olarak görülür, tin ise sonsuz ve çürümezdir. Din,

insanı çürüten ve aynı çürümeyle de kendini yok eden bir sistemin aşkın saflığı iddiasındadır. İnsanın ekonomik varlık olarak ilerlediği ve arzu varlığı olarak gerilediği, tersine giden dünyanın aklanmasıdır.

Din, Egemen Gerçekliğini

Ekonomik Perspektifin Belirlediği Bir Dünyada

Canlının Tersine Dönmesinin İfadesidir

−Varolmayan bir Tanrı'ya hakaret ediyorsunuz ama!

−Yanlış anlamayın, sanki varmış gibi onu bize dayatanlara

bu hakaretler.

Marcel Havrenne

Hayvani leşçilikten doğup da ticaret ruhunun kavrayıp eğitmediği, evrensel ticaret tavrının emperyalizmiyle yetişmemiş, metanın nüfuz alanı olan yeryüzünde ve bedende sürekli büyüme zorunluluğuyla teşvik görmemiş güç istenci yoktur.

Sömürü ve mübadele ekonomisi, kendisi için esasen bir pazar mekânını temsil eden gezegeni kendi malı yaparak, varlıkların ve şeylerin gerçekliğini *sahneler.* Bize bu gerçekliği kendi perspektifiyle algılamamızı buyurur; bakışımız, canlının kaosunu ve olası yaratı alanlarını dışlayan geometrilere boyun eğer.

Bu ekonomi, doğanın kâr amaçlı sömürülmesinin yasalarına göre bedeni ve evreni mekanikleştirdiği andan itibaren, insanın mekân-zamanını da kendi mekân-zamanıyla özdeşleştirme eğilimine girer.

Bir teolog Tanrı’yı merkezi her yer ve çevresi hiçbir yer olan bir daire olarak tanımlamayı düşündüğünde, gözümüzün önünde gerçekleştiğini gördüğümüz gibi, tam da ticari oluşumun özünün sınırlarını çekmiş olur.

Bu evrende insan varlığına yer yoktur, yalnızca Tanrı’ların ürününe ve üreticisine yer vardır. Çünkü, Hegel’in oluşum halindeki insan ile Tanrı’nın diyalektik ilişkisi olarak düşündüğü şeyi, metafizik hakikati, spekülatif hakikati tarihsel olarak ifade eden şu terimlerle tercüme etmek mümkündür: Tanrısal Ekonomi’den kaynaklı varlığın özel yazgısı, kendini gerçekleştirmek için, Tanrısallaşmış Ekonomi’nin Kendinde Varlık’ına geri dönmektir.

Metanın insanlıkdışılaştırdığı insan adına fethettiği mekân-zaman, yaşam mekânını hayatta kalma sıkıntısıyla özdeş kılınmış yerlerin çeşitliliğine

indirger; değişim değeriyle özdeşleştirilmiş, fiyatın niceliksel diktatörlüğü tarafından özgül niteliklerinden yoksun bırakılmış varlıkların ve malların kendi içinde değiş tokuş edilebilir niteliğiyle üretilen ve yayılan bir sıkıntıdır bu.

Birey, onu kemiren ve tözünü boşaltan bir zamana mahkûmdur; öyle ki ancak kendisinin bir gölgesi kalır geride, bir varlık görünümü, ölümün belirlediği bir süre. Ve bu varolmayan yaşamın gölgesi, varoluşun içler acısı boşunalığının ötesinde, tanrısal bir ışık yanılsaması yaratır, örseleyici ve delici sevinç, Dürer'in ünlü bir gravüründe resmedeceği melankolinin kara ve sağlığa zararlı güneşi.

Metanın mekân-zamanı, inkâr edilmiş insanın ancak kendi inkârını geçersiz kılarak inkâr edebileceği tanrısal bir mutlak erki temellendirdiği insanlıkdışı mekân-zamandır.

Böylece, kendi yok oluşuna giden insan, ekonominin ve Tanrılarının hayatta kalmasını sağlar, dünyanın geleceğini dinin tasarladığı haliyle gerçekleştirir: Üretici insanın ölümünün, saf göksel aşkınlık olarak gerçekleşen yeryüzündeki ekonominin ölümünü içerdiği bir kıyamet.

Herkesi kendinin tersi kılan ve bir ölüm perspektifi içinde dünyayı tersine çeviren yalanın, leşçiliğin kurnazlığının ve ticaretin yasal aldatmacasının daha çocukluktan itibaren uygulamayı öğrettiği bu aldatıcı görünümü evrensel bir hakikat olarak yaymaması mümkün müdür?

Sahiciliğin gürültü patırtısı içerisinde her gün sezdiğimiz gibi, canlı gerçekliğin doğasını her yerde bozan sömürü ve mübadele ekonomisi egemen dünyayı bir dalavere yeri haline getirdi; burada hakikat ve yalan sayısız metafizik ikiliklere, çift ilişkilerine girmekte ya da moda tartışmaların, zamane polemiklerinin ve üzücü entelektüel tartışmaların boşunalığı altında kurgusal karşıtlıkların yaşama istencinin gerçek sorularını gölgelediği kavuşmalar görülür.

Yaşamı yaratan tek şey olan canlı maddenin dışlanmış olduğu bir gerçekliğin bütününü sanki ideolojiler kendi içlerinde toplamışlar gibi, dinsel öz, modern dünyada, iyi ve kötü yanlarını sürekli tartıp duran ideolojilerin evrensel terazisi olmaya devam ediyor.

İnanç bildirimi, yalanın mutlak hakikat olarak kabulüdür. Dünyayı ekonominin Tanrı'sına göre yöneten bir Tin'in zımni kabulü için geçerli olan şey, dinlerin, gözardı edenlere, tartışanlara, uzaklaşanlara işkence

çektirme ve öldürtme buyruğu verecek kadar önem verdikleri dogmalar ve vahiyler için de geçerlidir.

Her dönem yeniden canlanan polemikler nedeniyle yüz kez yeniden yazılan Kutsal Kitap metinleri,[25] YHVH adlı biri tarafından Musa denen birine dikte ettirilmiş olmayı seve seve kabul ederler.

Elimizde bulunan yaklaşık doksan eski Hıristiyan propaganda metninden kanonik denen dördü, sanki bunlar dördüncü yüzyılda Katolikliğin devlet olarak zafer kazanmasından önce Yahudi-Hıristiyan ve Hıristiyan mezheplerin giriştikleri mücadeleler içinde sürekli elden geçirilmemiş gibi, Mesih Yeşu/Jesus'un tarihsel gerçekliğini kanıtlamak için uzmanlar tarafından en ufak kuşku duyulmadan dikkate alınmıştır.

Bir elyazmasını değişkeleriyle yayıma hazırlamak söz konusu olduğunda bunca titiz davranan âlimler, dinsel metinler söz konusu olduğunda, eklenenleri ve çıkartılanları belirtmeyi unutuyorlar. "Sinoptik" denen İncil'lere, sanki bunlar mesihle aşağı yukarı çağdaş bir kilisenin kurucu belgelerini oluşturuyormuş gibi serinkanlılıkla referanslar ekliyorlar.

İncillerin hiçbir tarihsel gerçekliği olmayan sofu masallar olduğunu itiraf eden Henri Guillemin gibi dürüst birine karşılık, metinlerde dümen çeviren, sanki uzun süredir tanıyorlarmış gibi Luka'ya, Matta'ya ve hempalarına referansları yığan kurnaz yağcı sayısız kişi vardır; oysa ki Hıristiyanlığın savunucusu Justin ve II. yüzyılın yazarları onları 150 yılında bile hâlâ bilmemektedir. Sözde özetleyici kitaplar, Katolikliğin 325 yılında dayattığı "İncil hakikatleri"ne varan bitmek bilmez manipülasyonlardan kaynaklanmıyormuş gibi, İmparator Konstantin kendini Hıristiyanlığın ve Roma kilisesinin başı olarak kabul ettirirken, sapkınlık kavramı ya da "tercih", hükümdara karşı işlenen ve ölüm cezasına çarptırılmayı gerektiren bir suçla özdeşleştirilir.

Hıristiyanlığın gerçek kurucusunun Yahudi reformcu Saul olduğu giderek daha muhtemel gözüküyor. Yahudilik tarafından ayartılmış olsalar da, 135 yılında Bar Koşba milliyetçi ve dinsel isyanının şiddetlendirmiş olduğu anti-Semitik nefret dalgasından sonra toplumsal olarak daha kolay kabul edilebilir, bedene daha kolay uygulanabilir, sünnetten nefret eden ve Yahudilikten arındırılmış bir versiyonu benimseyen Yunan ve Roma çevrelerinin Hıristiyanlığı ile ilkel –özellikle Yahudi– Hıristiyanlık arasındaki kopma sırasında Saul'un adı Paul olarak (belki de Saul'u tanıtan

ve mektuplarının ilk versiyonunu 140'a doğru yayımlayan Marcion tarafından) Romalılaştırılmıştır.

Kilise kavramı bile kendilerine Cemaat, yani Yunanca'da ΕΚΚλhσια, Kilise İnsanları diyen Esseneler arasında çıkar.

Esseneliler gerçek Yahudi-Hıristiyan reformculardır. Rakip mezhepler halinde bölünmüşlerdir: Peygamber Simon Kephas (Simon-Pierre) Saül/Paul'e şiddetle karşı çıkar.

Yeşu'nun Yunanca tercümesi olan Jesus adına gelince, hiçbir birinci yüzyıl tarihçisi ondan söz etmemektedir. Saül/Paul'e göre o insan biçimine girmiş bir melektir, Tanrı tarafından gönderilmiştir ve *İşaya Kitabı*'nda (3, 9, 12) sözü edilen Hizmetkâr gibi öldürülür ("Bizim isyanlarımız nedeniyle delik deşik edildi, kaygılarımız yüzünden ezilip mahvedildi [...] Herkesin günahını o üstlendi ve günahkârlar için şefaat diledi.") Melek-Mesih'in infazının Tiberius döneminde yapıldığının iddia edilmesi için 165 yılında öldürülen ilk ve sahici Hıristiyan şehitlerden biri olan Savunucu Justin'i beklemek gerekir.[26]

Çoğu Hıristiyanlık tarihinin, kilisenin gücüne dair kurucu mitin teminatı olmasına haklı olarak şaşırabiliriz. Buna karşılık, her dinin üzerinde temellendiği yalandan tiksinmek yersiz olur, çünkü iman etmek –ister Kelt olsun, ister Yunan, İbrani, Hıristiyan, Müslüman, Budist ya da scientolojist– bir *mitolojiye* katılmayı gerektirir.

İmanın özü, ilk beş kitabın Sina Dağı'nın üzerinde oturan Musa'ya YHVH tarafından yazdırıldığını, Kuran'ın yazıya geçmesini Muhammed'e Allah'ın esinlediğine, *Mormonların Kitabı*'nı Tanrı'nın bir elçisinin Joseph Smith'e teslim ettiğini, günümüzde geleneksel tanrıların eksiklerini kapatan dünyadışı varlıkların uçan daireler aracılığıyla onların cemaatlerine vahiylerde bulunduklarını çekincesiz kabul etmektir.

Dinin gücü, ona hakaret edende bile yaşamasındadır. Sapkınları ve sapmaları dosdoğru cehenneme ve odun ateşine götüren şaşmaz çekiç ile Hitler'in, Stalin'in, Mao Çetung'un ve diğer Pol Pot'ların aşkettiği saçma sapan sözlerin oluşturduğu kutsal kitap temcitlerine kitlelerin taptığını görmedik mi?

Peki ya dünyayı bir mühendisin, bir geometricinin ve bilgisayarın düşüncesiyle kesip biçen bilimsel dogmalar?

Ya biyoloji, daha dün, sömürgecilik çağında, beyaz ırkın üstünlüğünü kanıtlarken, bugün de asalak kapitalizmin zombilere ihtiyaç duyduğu çağda klonlamayı keşfetmiyor mu?

Sanayi atılımının kapitalist rekabeti azdırdığı yıllarda ortaya çıkan Darwinci “yaşam mücadelesi” teorisine ne demeli? Ya, sömürü ve mübadele ekonomisinin canlıya dayattığı davranış mekanizmalarını evrensel idare sistemine çeviren sibernetik?

Çamaşırları birbirinden daha beyaz yıkarken, giderek soluk alınamayan, temiz hava gibi yaşamın da enderleştiği bir dünyanın üzerinde ticari pislikleri biriktiren bütün bu çamaşır yığını, çeşmenin yanında susuzluktan ölüp çeşmenin varlığının unutulduğu bir dünyanın her yerinde gerilerken göksel saçmalık içinde gelişen tersine bir dünyanın işareti değil midir? Ekonomik zorunluluğun görünüşte sarsılmaz kayası üzerinde temellenen Tin’in başlangıç yalanları kadar hakikat değil midir bütün bunlar?

Sömürü ekonomisi varlığını sürdürdüğü sürece tanrılar başka bir biçimde yeniden doğmak için ölmeye devam edeceklerdir.

Din ve Kendinden Soyutlanma

Sembolizm, insanın dışındaki yaşamla bağ kurar.

Malcolm de Chazal, Sens plastique

Yaratıcı el insanı hayvanlığından ve uyumlanma koşulundan özgürleştirirken, canlı madde olan bedenin ve dünyanın bilincini yaratır.

Tersine, ekonomik yabancılaşmanın hükümranlığı altında çalışmaya tabi kılınan el kendi bilincinden ve kurtuluş teşebbüsünden yoksun kalır: Bağımlılığı onu özgürlük alanından uzaklaştırır ve tine bağımlı kılar.

Tin beden bilincinin yabancılaşmış biçiminden başka bir şey değildir. Duyulardan yükselir ama onları inceltmek yerine bastırır. Bedensel maddeden doğar ama dünyevi tutkuların gelişimini engeller. Yaşamdan doğar ama Sema adına yaşamı iğdiş eder. Üretkenliğin ve mübadelenin evrenselleştirdiği Yasa’nın cisimleştirdiği Kelam adına teni bastırır.

Tin, yaşama iradesini öldürür, sürekli yeniden doğan arzunun bilinci olan sonsuzluk bilincini yok eder. Çünkü hazların Anka kuşu insana karşı değil, insanla birlikte zafer kazanan hayvandır. Âşıkları bir araya getiren doymak bilmez haz, aşkın gücünü bedenlerin gerçek dirilişi yapar. Dinlerin, aşkı ((papazını öpen Tanrıça’nın ya da Tanrı’nın onurlandırıldığı “Asur-Babil

kutsal fahişeliği"nde bile) etten kemikten yoksun tinsellik ile mekanik çocuk doğurma yetisi olarak tanımak istemesine kim şaşırır?

Tanrılar çalışma lanetine manevi güvence sağlar. Kâr elde etme çılgınlığının hayatta kalma zorunluluğuyla özdeşleştiği zahmetli çalışma faaliyetinin neden olduğu kendinden sürgün durumunu din, kurucu bir fedakârlık olarak kutsar.

Paradoks şudur: Bedeni uzuvlarına ayıran ve mekanikleştiren çalışma, sonunda varoluşa evrensel bir anlam ve kozmik bir birlik veren dini yiyip yutar; ve tanrısal yanılsamadan yoksun kalmanın şaşkınlığı, "çarmıha gerilmiş" bu beden için kendisini çarmıha geren kadere anlamsız, saçma, duygusuz bir iman halini alır.

Dinsel yabancılaşmayı teşhir eden inkârcı ruh, Tanrı'sız bir yabancılaşmayı kutsar: Ekonomi.

Din, bedeni emek faaliyetine tabi kılan tini tanrısal bir aşkınlığın zuhuru haline getirdi. Felsefe, tini tanrıların evreninden söküp alır ve kutsallığını bozar. Ama, ister kutsal olsun ister kutsallığı bozulmuş, tin –yaşam ve haz tinine dönüşmüş olsa da– bedenin üzerine örtülmüş mezar taşı olarak kalır. Bedenin insanlığını köstekler. Olası tek biçimde, kendi canlı maddesini dönüştürmeyi öğrenerek, yeniden doğmasını engeller.

Bilinç, canlının ifadesi olan bedenin kendi karşısındaki düşünümsel mesafelenmesinin tezahürü iken, tin bedenin kol emeği köleliğine ve başın tinsel yükselişine indirgenmesinin ifade bulduğu entelektüel işlemdir.

Yaşamdan ayrılmış düşüncenin ürünü olan tin, duyumsal zekâya karşı, *yaratıcı* olan tek zekâya karşı, çocuğun hoş ve nahoş duyumlarının labirenti içinde gerçek insani oluşumunu keşfetmesini sağlayan zekâya karşı işlenen suçtur.

Tersine bir dünyada yaşadığımız, günün birinde uyanacağımız bir kâbusa gömülmüş olduğumuz fikrini desteklememiş olan bilinçli bir filozof yoktur.

Sébastien Brandt ve Erasmus "normal" dünyanın bu deliliğini teşhir ettiler ama bunun nedenini bulup ortaya çıkarmadılar; Rabelais, Montaigne, Pruystinck, Journet, Fourier, Hölderlin, Lautréamont (yaşamın insani anlamı baskın çıktığında ve maddi evrensellik olan beden dünyanın üzerinde ışıldadığında adları karanlıktan çıkacak olan başkaları) hayatları pahasına bu nedeni bulup çıkarmaya çalıştılar.

Tine inanç, varlıkları şeyler olarak tanımlayarak yöneten bir tür *zihinsel yabancılaşmaya* yol açtığından, “tarım devrimi”nden bu yana dünyanın tarihinin özdeşleştiği olası ve hayali bütün deliliklerin buradan fışkırmasına şaşmamak gerekir.

Mineral, bitkisel ve hayvansal *materia prima*’nın insanın yaratıcı dehası sayesinde insanlığa dönüşmesini sağlamış olabilecek pota, zorunlu çalışmanın saban demiri ve kılıcıyla parçalanmıştır. Varoluşu marazi bir duruma düşürmüş olan kökensel travma budur.

Dinsel düşünce yaşamı ancak ölümle iyileştiğimiz bir hastalık olarak görse de, ateistlerin çoğunun ontolojik yanlış-varoluş karşısında, “varoluşsal” nevroz, sözde ölüm içgüdüsü ve dünyanın saçmalığı karşısında besledikleri kaygıda da dinsellik payı yok mudur; hele ki bu saçmalığın karşısına şeref için mücadelenin boşluğunu ve yararsızlığını çıkartıp onu evrensel bir yasa yaptıklarında!

Bütün dinlerin resmen ilan ettiği yasakların sona ermesini istiyorsanız, bedeni canlının itkilerinden ayıran tinin bedene yönelik yasağını ortadan kaldırarak işe başlayın.

Yalnızca bireysel ve dünyevi yaşamın birliğine kavuşan bedenin bilinci, çalışmaya kurban edilmiş bedenin tinini azledecek ve insan varlığının on bin yıllık çarpıtılmasına son verecektir.

Yaşamdan ayrılan tinin gerçekleştirdiği soyutlamanın bedenden yayılan bilinçten farklılaşması ve çoğalmış bir aydınlıkla geri dönmek üzere uzaklaşması gibi, bizim sembolik düşüncemiz de canlının hissetmek, sezmek, algılamak ve düşünümsel bilinçle düşünmek için kendine verdiği bu benzerliklerden, bu çakışmalardan, bu benzeşimlerden radikal bir kopuşu ifade eder. Böylece, gergedan boynuzu ile âşık erkeğin azgın tutkusu arasındaki benzeşimin, duyumsal zekânın hoşlandığı bir uyum oyununa ait olduğu ileri sürülebilir, oysa ki, tersine, sembol tacirleri erkek güçsüzlüğü fantasmalarını rantabl kılabilmek için hayvanı öldürür ve sakatlar.

Bedenin bilincinden tinin sembolik işlevine geçen benzeşim, kısıtlama ve zorlamalarla hareket eder ve ancak bedenden sökülüp alınmış tinin ve canlı bilincinden sökülüp koparılmış bedenin barbarlığıyla ifade bulabilir.

Benzeşim bağıntıları canlının hareketi içinde kaldığı sürece, bu bağıntılar hem bedenden ayrı entelektüelliğin soyutlamasını hem de tin yoluyla böyle bir hadım etmeye özgü acımasızlığı kendi içinde taşıyan sembolle

çakışamazlar. Bu tür mülahazalar daha derin bir analizi hak etmektedir ama bunun yeri burası değil. Bunlar yalnızca, canlıdan ayrı düşüncenin ve dinin, kişinin kendine ve dünyaya dair yeni kavrayış ve ifade biçimleri doğduğunu görme niyeti içinde belirtilmişlerdir.

Kurbanlar (yetişkin gençler), başları ayakları arasına gömülmüş, kendi üzerlerine kapanmış,

bir sandığın içine yerleştirildikten sonra,

kutsal kuyunun dibine indirilirler, orada lime lime olana ve

vücut sıvılarıyla toprağı zenginleştirene dek kalırlar.

Daha sonra sandıktan çıkarılıyorlar ve önce kurumaya bırakılıp sonra da tapınağın önünde gömülüyorlardı.

Acy-Romance köyünde gerçekleştirilen kazı raporu

(Tène kültürünün son evresi)

Dinsel ibadetlerin en eski tanıklıkları, *tinselleştirilmiş benzeşimin* hangi noktada dehşet kaynağı olduğunu göstermektedir. Çünkü Tanrıların hizmetine giren şey, hayatta kalma, sürünerek yaşama tinidir. Kendi oluşumunun çeşitliliği ve birliği içinde yayılan yaşam soluğu değil, bir pazarlık nesnesinin tesadüfi yazgısına mahkûm bir varlığın, korku ve kaygıyla bastırılmış soluk alışıdır.

Kurban vermeler, neolitiğin ve tarım devriminin ilk zamanlarında görülür. Robert Graves’a göre, köylü topluluğu kış gündönümlerinde, düşmanca ele alınan ve insanların çalışmasına ayak direduring düşünülen doğanın zorba, keyfi ve kanlı bir karakter verdiği Tanrı ve Tanrıçalarla pazarlık etmekle görevli bir “kral” seçiyorlardı.

Semavi bir idare meclisi gibi hareket eden tanrı ve tanrıçaların, birkaç ay boyunca tanrısal bir gücün istilası altında kalmış, sonra da hem gerçek hem sembolik bir öldürülmeyle, etrafa saçılmış, kör edilmiş, boğulmuş ve besleyici bitkinin bitkisel görkemi içinde göğün ışığında yeniden doğmak için toprağa gömülmüş tohumun yazgısına maruz kalmış zavallı bir yoksulun fedakârlığını bol hasatla ödemelerini gerektiren zımni bir sözleşme yapılıyordu.[27]

Ritüele göre ilkbaharda gündönümü kralının gözleri oyulmalı, eti havarilerine ve arkadaşlarına ökaristik yemek sağlamalıydı. Yeni kral ise bu kişiler arasından, öncekinin kalıntıları gömülmeden ve böylece –

Cisimsizleşmiş Varlık, Kendinde Varlık– Tanrıların çılgınca eğlendikleri ötenin kapısını aşmadan önce seçilmeliydi.

Böylece, çalışmaya koşulmuş bedenin kurban edilmesi, türün sürünerek de olsa hayatta kalması için Holocaust olarak sunulmuş bireysel yaşam trajedisinde ritüel olarak yüceltilir. Bedene yapılan işkence de sunu olarak, kurtarıcı metaya ithaf edilmiştir.

Sembolik tin, çalışan insanın kanıyla doymak bilmezcesine beslenerek yeryüzünü dölleme iddiasındaki tanrısal bir hortlağa inançla kendi akla yatkınlığını keşfeder. Bu nedenle kurban etme dine içkindir. Sakatlayan ve öldüren semboller oyunu, hayvan leşçiliğinin şiddet ve kurnazlığını ekonomik ve uygarlaştırıcı amaçlara kanalize eder. Tinsel insan, Tanrıların niyetine ve onların ölümsüzlüğünü oluşturan *mimeinto mor*i'ye göre kendi yaşam içgüdüsünü sakatlar, bastırır ve dışarı atar.

Kutsal Kitap'ın her sayfasında çapul, ihanet,

isyan, dalavere, gasp, doğanın ve insanların haklarının

en aşikâr ihlallerinin Tanrı ya da yorumcuları tarafından İbranilere izin verildiğini ve buyrulduğunu görürüz.

Sağlıklı bir ahlakın gözünden, en isyan ettirici

acımasızlıklarla ve en korkunç cinayetlerle lekelenmiş

canavarlar olarak göreceğimiz bir yığın insanı

Yahudi yıllıkları bize Tanrı dostu olarak, gönül insanı olarak, kahraman ve aziz olarak gösterir.

D'Holbach

Başlangıçtaki ritüel kurban etmenin acımasızlığı insanlıkdışılaşmanın tarihi boyunca hayranlık verici bir sebatla sürekli yeniden-üretildi. İki bin yıl boyunca, bedenin çarmıha gerilmesi, herkesi yaşamayı reddederek gölgesini kurtarmaya ve peşinden gelmeye teşvik eden Hıristiyan bir mesihin örnek cesediyle kusursuzca açıklanmıştır.

Tanrı sevgisi kendinden nefreti gerektirir ve kendinden nefret de başkalarından nefreti. Ne kadar tekrar etsek azdır: Kendini hor görme ile "Birbirinizi sevin!" paylamasının canavarca çiftleşmesi, Hıristiyanlık çağının tarihini kana batırılmış yalanın kalemiyle yazdı.

İnsan önce kendini sevmeyi öğrenmemişse başkalarını sevmek nasıl öğrenilir? Dinin çocuğa karşı suçlarının en büyüğü, ona, çürümüş

meyvelerini toplamakta üstüne olmayan, bütün mütevekkil umutların ve bütün umutsuz isyanların kaynağı olan kendini aşağılamayı öğretmesi değil midir?

Bedenden nefret, kadından nefret, çocuktan nefret, hayvandan nefret, bitkiden, topraktan nefret, yaşamı sürünerek hayatta kalmaya, yaratıyı üretime, dişiliği türün yeniden-üretimine ve canlıyı da bir mekanizmaya indirgeyen bir ekonominin sultası altında dinlerin hep yaydıkları öğreti budur.

Kadın düşmanlığı bütün dinlerin özelliğidir ve yalnızca bu özellik bile patriarkal iktidarın ortaya çıkışını dinlerin kurumsal doğuşuna tarihlemeye yeter.

Lilith, Havva ve Pandora kötücül ruhlarıyla evrene frengi saçmakla suçlanmışlardır. İbrani Bilgeliği'nin ve Yunan Sophia'sının hallerinden biri olan Hıristiyanların Meryem'i, hem bakireliği hem anneliği yücelterek, yüzyıllar boyunca kadını haz almamaya ya da ancak utanç ve suçluluk duygusu içinde haz almaya mahkûm etti. Binlerce kuşak boyunca zihni sünnet etme görevini yerine getirdi. Tertullianus, Tarsuslu Pavlus denen Yahudi Hıristiyan Saul'u geride bırakarak kadına susmasını buyurdu: "Kadın, sen şeytanın kapısısın; ağaca ilk dokunan ve Tanrı yasasına ilk ihanet eden sensin [...] Tanrı'nın oğlu bile senin yüzünden ölmek zorunda kaldı! Daima yas tutmalı ve yırtık pırtık giysiler giymelisin, insan soyunun yıkımına yol açtığını unutturmak için gözlerinde daima pişmanlık yaşları olmalı."

İslam da Yahudi-Hıristiyan zarafetine katkıda bulunur: "Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır," der Kuran; ya da: "Erkekler, Tanrı onları meziyetleri dolayısıyla kadınların üzerine yerleştirdiğinden ve erkekler kendi mallarını kadınları süslemek için kullandıklarından dolayı kadınlardan üstündür."

Aydınlanmış bilincin –en azından Avrupa'da– geleneksel iktidarlar ve otorite argümanı karşısında hissetmeye başladığı tiksinti, günümüzde Budizme bir tür iyi hal kâğıdı vermektedir. Budizmin şiddetsizliği, merhameti, hayvan yaşamına saygıyı, belli bir yumuşaklığı vazettiğini söylemekte herkes birbiriyle yarışıyor.

Çin emperyalizminin ve bürokratik devlet kapitalizminin ezdiği Tibet'in bahtsız kaderi, Lama manastırlarının teokratik iktidarı altındaki halkın sefaletini ve yirminci yüzyıl ortasına kadar sürmüş Ortaçağ toplumsal koşullarını belleklerden silmeli midir?

İnsanın ilerlemesi herkesin mutluluğunu her bir kişinin mutluluğu üzerinde temellendirmeliyken, ne insan ne de hayvan, iktidarın yumuşaması adına mutsuzluk besleyen bu merhamete ihtiyaç duyar.

Nihayet, Budizmi daha az sert ve özgürlük duygusuna daha açık bir din olarak görenlere, *Krala Değerli Öğütler*'i hatırlatmak yararsız olmaz. Dalai-Lama bunu kendi eserinde *ateşle yakılan ışık gibi* diye zikredip onaylamaktan kaçınmaz:

Bir kadına duyulan arzu

Bedeninin temiz olduğu düşüncesinden

gelir özellikle

ama temiz hiçbir şey yoktur

bir kadının bedeninde

Pislik dolu süslü bir vazo

nasıl hoşuna giderse aptalların

cahil, sersem ve dünyevi insan da

öyle arzular kadınları

bedenin iğrenç şehri

cisimleri boşaltan delikleriyle

aptallar tarafından adlandırılır

zevk nesnesi diye.

Büyük dinlerin sonuncusu olan Bahai inancı, hoşgörülü ve insancıl anlayışa sahip olmakla ünlenmiştir; İran İslamcılığının kıyımları bunu gösterdi. Öldürdükleri arasında önemli bir kadın da vardır: Şair Tahiri 1848 yılında Badasht'ta (Pers) "herkesin önünde büyük bir ciddiyetle çarşafını çıkardı, bir daha asla giymeyeceğini bildirerek, hem cinsiyetler arası eşitlik ilkesini, hem de bütün insanlık için yeni bir günün doğmakta olduğunu ilan etti."

Kurretülayn (Göznuru) lakaplı Tahiri 1852 yılında fırlatıp attığı çarşafla boğulacaktır. İnfazı sırasında, kendi ölümünün, tüm dünyadaki kadınların kurtuluşunun sonu asla olmadığı gibi, bu kurtuluşun başlatıcısı olacağını ileri sürer.[28]

Tuhaf bir şekilde, "Bahaiye inancındaki kurumlara kadınlar da erkeklerle aynı sıfatla seçilebilir olsalar da, Evrensel Adalet Meclisi'ne yalnızca

erkekler seçilebilir [...] Abdülbaha bu hükmün bilgeliğinin gelecekte ‘öğle ortasındaki güneş kadar berrak’ kendini göstereceğini ilan etti.”[29]

Kurretülayn’ın isyanının bir yüzyılı aşkın süre sonra bunca çekinceli duruma varmasına şaşıranlara, her gün okunması zorunlu üç duadan birini tavsiye edebiliriz: “Ben şahidim ey Tanrı’m, Sen beni Seni tanımam ve Sana tapmam için yarattın. Şu an kendi güçsüzlüğüme ve Senin gücüne, benim yoksulluğuma ve Senin zenginliğine şahitlik ediyorum. Senden başka Tanrı yoktur. Sen tehlikeden kurtaran, kendi kendine varlığını sürdürensin.”[30]

5
Mübadele Tanrısı ya da Adalet ve Suçluluk Duygusu Anlayışı

Sanki Tanrı yokmuş gibi davranmak açıkça suçtur.
Léon XIII,
papalık genelgesi, Immortalite Dei, 1885

Yaklaşık on bin yıldır uygulanan ekonomi hem dünyevi ve insani doğanın sömürüsünü hem de üretilen malların ticari mübadelesini gerektiriyor.

Sırasıyla, ailevi, tekelci ve devletçi olan kapitalizm yirminci yüzyıl sonunda küreselleşmeyle doruğa erişti; asalaklık, sömürü ekonomisinin (yoksa, insan ile doğa arasındaki yeni bir ittifak projesi üzerinde temellenen neo-kapitalizmin doğuşunun ileri sürdüğü gibi, meta sisteminin değil) nihai evresini temsil etmektedir ve bu evre, başlangıçta yerleşmesine öncülük eden koşulları teknolojik gelişimin zirvesinde yeniden-üretmektedir.

Kol gücüne sahip olanlar yalnızca toplumsal beden ile bireylerin bedeni üzerinde egemen değillerdir, aynı zamanda, metaların satılma ve alınma dolaşımına da hükümran bir şekilde müdahale etmektedirler.

Yeryüzündeki ekonominin aşkınlığı olarak Tanrılar mübadelenin güvencesidir: Hem yaşam gücünün iş gücüne dönüştüğü kurban mübadelesinde, hem de satışın ve alımın rasyonalitesine göre ticareti tanımlayan bu mal mübadelesinin güvencesidirler.

Para varlıkları ve şeyleri nicelikselleştirir, tekil özellikleri ne olursa olsun onlara ortak bir boyut verir. Dünyayı meta kıstaslarıyla ölçerek, aklın zaferini ilan eder, ekonominin diliyle, varolan her şeyin ele gelir maddiliğini ileri sürer ve böylelikle Evren hesaplanabilir, dolayısıyla kavranabilir olur.

Ama aynı zamanda para soyut bir değerdir, fanilerin erişemeyeceği bir ölçüdür; semavi güçlerin –borsadaki hiçbir dalgalanmanın etkileyemeyeceği– mutlak nitelik atfettiği bir ölçüdür.

Varlıkların ve şeylerin evrensel ölçüsü gerçek Logos'tur. Parada cisim bulan Kelam'dır. Onun sayesinde insanlar kurtulma ya da lanetlenme tercihiyle donanırlar (Kalvinistler tanrısal lütuf görüp görmemeyi mali başarıyla ya da iflasla özdeşleştirmeye kadar işi vardıracaklardır).

Para, aşkınlığın irasyonel nedeni ve gizemidir. Mübadele yasası kadar hareketsiz ve fiyat değişiklikleri kadar olumsal bir yasa meydana getirir.

Din adamları ve krallar, kutsal ve dindışı bu efendiler maddi olarak çalıp çırptıklarını semavi bir bankaya yatırırlar; burada –Vatan, Devrim, Tarih; hangi kisve altında olursa olsun– Tanrı, iktidarla donanmış olarak, mübadelenin mutlak efendisi kılınmıştır. O, Kendinde Fiyat'tır, o yoksa varlıkların ve şeylerin de ticari değeri yoktur, dolayısıyla kendileri de yoktur.

Tanrı, insan-para'nın aşkınlığıdır. Dinsel duyguya, kurtuluş inancına, Brecht'in, "insan nedir bilmem ben, yalnızca fiyatını bilirim," dedirttiği tacirin coşkulu ve akıllıca umutsuz imanına öte dünya düzleminde kefil olur. Kaba gerçekliği içinde böyle bir saptama, gündönümü krallarının kurban edilmesinden borsa değerine gezegen çapında sunulan kurbanlara kadar, kutsalın ve tanrısalın gerçek karakterini tanımlamış olacaktır.

Ticaretin görünüşte en uzak ilişkilerine varana dek, çoğu insan kendi aralarında yalnızca ticari ilişkiler kurmaya sürüklenir. Tinselliğin yüce görünümü altında en sıradan iş bitiricilik, çıkarcılık ruhu barınır; şehirlerin kenar mahallelerinde işlenen suçlardan uluslararası kapitalizmin suç işlemesine dek, ötekinin varlığına ve malına güç ve ayartma yoluyla sahiplenmeyi buyuran ruhu barındırır.

Mübadele bir yandan bir şeyin ya da bir kişinin niteliği ile diğer yandan belli bir para miktarı arasında bir denklik kurduğundan, kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki denklik tarzını düzenleyerek, bizzat adaletin ve toplumsal sözleşmenin ilkesi halini alan bir sözleşme biçimini alır.

Paranın niceliklendirdiği mübadele, kolektif ve bireysel varoluş içinde, yaşamın uzam-zamanına üst-baskı yapan bir uzam-zamanı belirler ve onu koşullamaya çalışır, öyle ki her değişim mübadele olur.

Şuna da ikna olmak gerekir ki, eski biçimini geçici bir modernlikle değişime sokan bir ekonominin geleceğindeki her tarihsel değişim günümüze dek basit bir yapı değişiminden başka bir şey olmadı. Dinlerin deri değiştirmesinde de durum aynıdır. Bütün çeşitliliklerine rağmen,

ekonominin insanlıkdışılaştırıcı mekanizmalarının sürdüğü her yerde ve bütün zamanlarda aynı özleriyle varlık sürdürürler.

Suçluluk Duygusu Mübadeleye İçkindir

Tende tasarruf yaparsan, tini kazanırsın.

Tertullianus, *De exhortationis castitatis*

Ekonomik zorunluluk yaşam gücünü çalışma gücüyle mübadele etmeyi buyurduğunda, arzu yerini ödeve bırakır. Kendi olmama ve kendinde olmama rahatsızlığına, meta üreten bu mekanik yetkinliğe asla erişememenin kaygısı eklenir.

Tinin sesi ne demektedir? “Asla yeterince fedakârlıkta bulunmuyorsun!”, “yeterince tasarruf etmiyorsun!” diyordu ikinci yüzyılda Yeni Peygamberliğin Hıristiyan filozofu Tertullianus.

Bu nedenle, her yerde ve daima, herkes kendini suçlu hisseder. Çalışmamaktan suçlu, çalışmaktan suçlu, zengin olmaktan suçlu, yoksul olmaktan suçlu, haz almaktan suçlu, haz almamaktan suçlu, başarmaktan, başarısız olmaktan, yaşamaktan, ölmekten suçlu...

Bütün diğer dinlerden çok Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğu’nun yaydığı ticari moderniteden esinlenmeyi bilmiştir. Kaynaklandığı Yahudiliği reddeden Hıristiyan mitoloji –kurtarıcı ve merhametli bir mesih aracılığıyla– serbest mübadelenin para karşılığı özgürlüklerine yatırır kozunu. Toprak fetihlerinin ve savaşların tanrısı olan acımasız YHVH’nın, tarımsal köktenciliklerin arkaizmlerine adadığı bir dine bu özgürlükleri dahil eder.

Çünkü Yüce Tanrı, İbranilerin Adonai’si, kendi müminlerini, her an boyun eğmenin bile aklayamayacağı bağışlanamaz bir suçluluk duygusuna çarptırmış olsa da, dünyevi ekonomi ve kârlılık karşısında ender rastlanır bir tasasızlık gösterir.[31]

Hıristiyanlık, semavi ekonomiye, insanların yaptığı işlere dikkat gösteren bir Tanrı’nın, (Yahudilerde, Araplarda, Şarklılarda eksik olmasa da, onlarda köylü cemaati içindeki ticaretle, hinoğluhinlik tarzıyla sınırlı olan) inisiyatif ruhunu kutsamaya hazır bir Baba’nın dinamizmini katarak modernleştirir.

İbraniliğin, İslam’ın, Hinduizmin, Budizmin Tanrı’sı toprağın nimetlerinden kâr elde etme sanatına arka çıkmaktan nefret ederken, Hıristiyanlığın Tanrı’sı hünerli insanlara seve seve lütufta bulunur ve onları zanaatkârlıktan sanayi atılımına götürecek olan serbest teşebbüsü onaylar.

Dördüncü yüzyılda ortaya çıkan papalık ve Roma'nın Katolik kilisesi günahın mahkûmiyetini tekrarladığında, bu, müminleri lekesiz kılacak kurtulma vergisini ödemeyi önermek içindir.

Günahın evrenselliği, tövbekârların kârlı bir sisteme göre bunu ödeme tarzlarıyla atbaşı gider; bu sistemin etkinliğinin garantisi de doğanın temelde kötü niteliğine ve insanların eğilimlerine kendilerini kaptırmayı önleyememelerine bağlıdır. Kilise, semavi vekâletin açık çekiyle, yalnızca mübadeleye içkin suçluluk duygusuna kefil olmakla kalmaz, günah bağışlama ve günah çıkarma ticareti aracılığıyla gelirleri sermayeye çevirmeyi de başarır.

Roma İmparatorluğu'nun ekonomik yayılmasından en iyi yararlanan Katoliklik olmuş ve imparatorluğun dört bir yanına kendi tapon doktrinini, dindışı metalarla aynı arabaya yükleyerek taşımıştır. Günahı karşılığında para ödeyerek, "cüz-i irade" hakkıyla namussuzluğa tekrar düşen ve ruhani süpermarketin kasasına bağış vergisini tekrar ödeyen kişiyi lekesiz kılan Katoliklik gelecekteki kitlesel tüketimin habercisi değil midir?

Katoliklik, taksitle cennet satan ilk reklam bürosudur.

Dünyevi ekonomi uygulamalarına daha fazla önem veren Protestanlık, tefecilik oranlarıyla kurtuluş önerecek kadar çıkarcı bir Yüce Varlık'la bu tür uzlaşmaları onaylamaz. Ona göre, insan kefareti ödenemez günahın damgasını sonsuza dek taşımaktadır ve hiçbir şey insanı doğal pisliğinden çekip çıkartamaz; kadavra halinde düştüğü semavi çöplükte ise, ölümünden sonraki lanetine ya da kurtuluşuna karar vermek üzere tam yetkiyle hareket edecek olan Tanrı'dır.

Bununla birlikte, Weber'in gösterdiği gibi, Protestanların reform yaptığı Kadir-i Mutlak'ın, bir müminin iflastan iflasa sürüklendiği ya da mali başarı içinde yükseldiği her seferinde öfkesinin ya da özeninin belirgin işaretlerini yeryüzünde hayal meyal sezdirdiğine hiç kuşku yoktur; Kalvincilik, Luthercilik ve onların sayısız mezhepleri insanın yazgısını bu seçenekler arasında özetlerler. Çünkü, yoksullara insanseverlik serperek saf iyiliğin sadakasını ödemek koşuluyla da olsa, ticaret yaşamının okunmuş su kabına hiç ceza görmeden elleri daldırabilmek için ruhun Tanrı'ya adanması yeterlidir.

Zaten, uyuşmaz tarafların semavi hizmetine sunulmuş bir sözleşmeye göre dinin günahı ve kefareti, ödevi ve ödevde kusuru ele alış tarzı ne olursa olsun, dönüp dolaşıp daima *antiphysis*'e gelinir: Suçların en büyüğü

olan, ekonomiye karşı işlenen mutlak suç olan karşılıksızlığın bedelini uygarlık doğaya ödetmelidir.

Karşılıksızlık, toprağın nimetlerini toplamayı bilene sunduğunda, yaşam arzularını geliştirip inceltmeyi bilene sunduğunda, sahiplenmenin ve mübadelenin mekanizmaları parçalanır.

Maddeye hâkim olmaya çağrılan tin, tükenmez bir suçluluk kaynağıdır. Tin, karanlıklara gömülmüş bir bedenin karmaşa ve sıkıntısını rahatsızlık ve hastalığa dönüştürür, öyle ki beden kendisini inciten tinden teselli bekleyecek noktaya varır.

Din bütün darbelerde başarı kazanır: Hem sakatlar hem de koltuk değneği satar. Bastırılmış yaşama iradesi ölüm refleksine döndüğünden ve içi boşaldığından beri, tarihin akışı marazi dünyaların en iyisi yönündedir.

Güçsüzlük sabittir, kıyamet daimi ve Tanrı'nın kendi hiçliklerini tanıyacağı hiçlik, bize, her türden din adamının himayesinde, yaşam yokluğunun iki bin yıldan beri tinsel yaşamı beslediği bir yazgı hazırlar.

Suçluluk duygusu ekonomileştirilmiş insanın sürünen yaşamına musallat olmuştur. Herkes kendini yeterince ödeme gücüm yok diye, yeterince mübadelede bulunamıyorum diye, arzuların karşılıksızlığından vazgeçemiyorum diye, hatta yaşamı öldüren şeyden özgürleştiremiyorum diye suçlar.

Borcunu ödeyememe ve cezasının karşılığını asla ödeyememe kaygısına, nihayet ölüm soğuk elleriyle cevap verir; ölümü yaşamı uzun bir can çekişmeymiş gibi yönettiğinden beri bu cevap ona sürekli kâr sağlamaktadır.

Kefaret Ödeyici Kurbandan Hakkaniyetli Kurbana

Sürekli olarak kana bulanan bütün dünya dev bir sunaktır; burada yaşayan herkes amaçsızca, ölçüsüzce,

ara vermeden, şeyler tüketilene dek,

kötülüğün kökü kazınana dek, ölüm ölene dek gömülmelidir.

Joseph de Maistre,

Du pape et extraits d'autres œuvres

Zorbaların kaprisi, işkencelerin inceliği, cezaların acımasızlığı, keyfiyetin egemenliği, tarımın egemenliğindeki ya da tarım kalıntılı toplumların tarihi kefaret kurbanının kanıyla onaylanır. Bu tür kolektiviteler, insan etine

susamış Tanrılarla, kudurmuş, yasak zevklerden yoksun bırakılmış, birikmiş hınçlardan sarhoş olmuş ve maruz bırakıldıkları gündelik ıstırap ve ölümün acısını birkaç günah keçisinin sırtına yüklemeye aniden karar veren bir kalabalığın miyasmalarından yayılan marazi yaratıklarla övünürler.

Doğu despotizmleri, feodaliteler, modern diktatörlükler “tarımsal değerler”i savunurken, “yaşam alanı” güçlüğü çeken korumacılıklar, zihinsel arkaizm içine gömülmüş köylü cemaatleri, küçük bir cemaat ya da büyük bir ulus ölçeğinde, kuşatma altındaki bir şehri ele geçiren çılgınlığı yeniden-üretirler; “kuşatılmışlık sabuklaması” denen ve semptomları bir toprak parçasıyla aptalca özdeşleşme, toprak mülkiyeti hakkının histerikçe talep edilmesi, zenginler ya da yoksullar gettosuna kapanma, dış ve iç düşmandan korku olan, bireylerin bedeninde ise, duygusal bir ketlenme, bastırma, korku, nefret, fanatizm ve karanlıkçılıkların oluşturduğu ve yüzyıllar geçtikçe savaşlarda, katliamlarda, holocaust’larda, soykırımlarda, ateşte yakmalarda, pogromlarda, cinayetlerde, intikamlarda, av cinayetlerinde ve gündelik barbarlıklarda kendini dışa vuran bir karakter kabuğu halini alan hastalığı yeniden-üretirler.

İkiyüzlülüklere ve soyut inkârlara rağmen, ideolojilerin beslendikleri din ve dinsel anlayış, halkların, erkeklerin, kadınların, çocukların ve canlı olma güzelliğine sahip her şeyin iğrenç kurban edilişini tanrısal bir mühürle her seferinde onaylamıştır.

Körpe bir kuzuyu boğazlayarak kötü bir insanın

suçlarının kefaretinin ödeneceğini hayal etmekten

daha aptalca ne olabilir! Hiç gereği yokken bu şekilde

kan dökmek isyan ettirici bir acımasızlık değil midir?

D’Holbach, De la cruauté religieuse

Buna karşılık, ticari yayılmanın tarımsal durgunluğa ağır bastığı yerde, insan sermayesini esirgeme, insanı değil meta üreticisini gözetme rasyonel kaygısı, kolektif kefaretin ritüellerine ve irasyonel barbarlığına baskın çıkar.

Ticari hümanizma insanı kâr sağlamak amacıyla iktisadileştirdiği ölçüde adalet insanileşir. İşkencelerin ve emsal teşkil edecek cinayetlerinin vahşetiyle birlikte adli dehşetlerin korteji, insan hakları Avrupa’sından yavaş yavaş sürülmüşse, bu, proleter bilincin ve duyarlı insanların elbirliğinin etkisinden ziyade kâr mantığının sonucudur.

Savaş esirlerini zorunlu çalışmaya koşmak mümkünken onları katleden ekonomi ilkesinden, düzeni oturtmak için on kişiyi kurşuna dizmek yeterken binlerce isyancı işçiyi kurşuna dizmekten nefret eder. Mübadele adaleti, kurban etme adaletinin kefaret ödetici ve akıldışı biçiminin yerine ticaret ilişkisinin zalim hakkaniyetini geçirir.

Tektanrıcılığı ilk İsrail devletinin kuruluşunun yapıtaşı olmuş Yehovacı Yahudilik, o zamana dek gözde olan Baal (yani Kyrios ya da Efendi) kültünü reddetmeye çalışıyordu. Onun acımasızlığını reddediyor ve ticari hümanizma dalgasından esinlenen bir yaklaşıma uyarak, bebeklerin ateşe fırlatılarak kurban edilmesinin yerine kuzuların ve düvelerin ritüel olarak boğazlanmasını geçiriyordu. Ama insanın zorba Tanrı'sına gönüllü kurban edilişini her şeyin ötesinde savunuyordu.

Sofunun tekrarladığı ve YHVH'nin asla doymak bilmediği kölelik itirazlarında aslında zafer kazanan şey, metanın insanı canlı tözünden mahrum bırakarak ona verdiği Logos, Soyut Biçim ve Yaşam Görünümü'dür.

Kendini feda etme, kefaret kurbanlarının katartik kurban edilişini tinselleştirerek evrenselleştirir. Böyle bir kurban edişin, Kutsal Kitap'taki Yeşu'nun Yunan-Roma anlayışı tarafından gözden geçirilerek Jesus [İsa] diye düzeltilmesinden yola çıkarak, bütün insanlığın kurtuluşunun taşıyıcısı olması, Helenleşmiş Hıristiyanlığın gerçek yeniliğinin nerede yattığını göstermektedir: Eski tarımsal zihniyetten kopuş ve ticari modernliğe açılış, kölelerin, zanaatkârların, tacirlerin, memurların şehir uygarlığı adına *pagani*'lerin (köylüler, paganlar) reddi.

Kefaret Tanrı'sının yerini iyi Tanrı alır. O elbette oğlunu adaletin odunlarına çivilemiştir, ama müminlerini gündelik mazoşizmin ritüel çivileriyle çarmıha geren sadist YHVH'den farklı olarak, dünyadaki bütün insanlara öte dünyada mutluluğun giderek artan avantajını sunmakla görevlidir; bunun da tek koşulu Hıristiyan olmak, yani kiliseye ve ruhani bürokrasisine haraç ödemektir.

Bussy-Rabutin'in görüşüne göre, Tanrı daima kalabalık taburların yanında olsa da, Hıristiyanların Tanrı'sı hakkaniyetli mübadeleye ve bunun uygulanmasını teolojik olarak ifade eden cüz-i iradeye selefi YHVH'dan daha duyarlı çıkmıştır.

Ticarete içkin aldatmacaya rağmen –yoksa ne kâr olur ne meta– yeni Tanrı, tarihin mağluplarına, yenilmiş ve boynuzlanmışlarına, yeterince

sevinemeyecekleri iç sızlatan bir özen ve merhamet göstererek belli bir denge sağlamaya çalışır.

Terazinin kolunun yaşam yoksulu sömürücünün altını ile umut zengini sömürülenin kurşunu arasında sürekli bir dengeye işaret etmesi, kutsal ruhun kendi içinde mübadelenin mutlak garantörü kaldığını yeterince açıklamaktadır.

Hıristiyan eskatoloji sınavlar çağının kapanacağı ve yerini azizlerin ve adillerin çağının alacağı fikrini besler. O zaman, eski biçimlerini reddeden ama ilkelerinde asla değişiklik yapmadan yeni biçimleri benimseyen ekonominin daimi devrimini en iyi simgeleyen şu talih çarkına göre, sömürülenler baş olacak, bugün gülen yarın ağlayacaktır.

Mübadele ilişkisi, bu bakımdan, en güçlünün hakkını en zayıfın kârlı sömürüsüyle sınırlandıran ve böylelikle mutlak zorbalığı ve karanlıkçılığı, meta alım ve satımının ileri sürdüğü akıl, soyut adalet ve hayali özgürlük yoluyla ılımlılaştıran uygarlığın taşıyıcıdır.

Bu nedenle başlangıç döneminin Hıristiyanlığı, paganlık adı altında kınadığı tarımsal zihniyetler karşısında, yani köylü inancı karşısında bir hümanizma, bir ilerleme olarak görülebilmiştir.

Üçüncü yüzyıldaki bir Hıristiyan olan ve daha sonra Katolik kilisesi tarafından sapkın kabul edilen Edessalı Bardesan'ın *Yasalar Kitabı*'nda, bölgesel gelenek ve göreneklerin barbarlığına karşı mücadele etmek için yerine getirilmesi gerekenlerin listesi bulunur: "Galyalı kardeşlerimiz erkeklerle evlenmezler, Partlar iki kadın almazlar, Juda'da sünnet olmazlar [...] Persli kardeşlerimiz kendi kızlarıyla evlenmez, Medler ülkesinde ölülerini bırakıp kaçmazlar, onları diri diri gömmezler ya da köpeklere yem olarak vermezler..."

Doğmakta olan Hıristiyanlık, ketlenmenin ve hıncın bilançosunun çıkarıldığı savaş esirlerinin en sonuncusuna dek işkence etmek yerine, onları fidye karşılığı takas etmeyi ya da köle olarak satmayı buyuran ilerleme içinde yer alır. Mübadelenin rasyonalitesi, kısasa kısasın, trampanın, içini boşaltmanın arkaizmine baskın çıkar, çünkü kârlılık değeri sıfır olan ödünleyici bir tatminle işi yoktur.

Bir Hıristiyan hümanizmasının var olduğu inkâr edilemez. Basilide, Ptolemaeus, Bardaissan, Pelagius, Bernard Délicieux, Erasmus, Kastellion, Koornhert'in Hıristiyanlığı böyledir. Onların hepsi de Katolikler ya da Protestanlar tarafından sapkın suçlamasına uğramıştır. Papa XXIII. Jean'ın

ve çok vakitsiz vefat eden ardılının utangaç reformlarına kadar bunlar (haklı olarak) kilisenin totalitarizmi için bir tehlike olarak görülmüştür.

Ne kadar soyut olsa da, insanın tarafını tutmak Tanrı'nın tarafını tutmakla kolay kolay uzlaşmaz.

6
Din ve İdeoloji : Tarımsal Yapının Zorbalığından Ticari Yayılmanın Yapay Özgürlükleri

Sonuçlardan nedenlere gitmeyi bilenler için,
toplumdaki dinsizlik toplama kamplarından ve
krematoryum fırınlarından daha köklü ve
daha iğrenç bir kötülüktür.
Muhterem Peder Bruckberger

Tarım ve ticaret, meta uygarlığını karşıt anlamlarda temellendirir.

Egemen tarımsal üretim, değişime yer olmayan, hareketsiz, değirmi bir toplumun merkezidir. Tarımsal yapının etrafı çevrili alanı, bireyin ve kolektivitenin üzerine kapanır, her ikisini de kilit altına alır. Burası hareketsizliğin, döngüsel düşüncenin, korkunun yeridir: Alışılmış yollardan çıkma, rutinden uzaklaşma, önyargının ve geleneğin ötesine geçme, engelin kötü tarafına geçme, malını mülkünü, yerini, alışkanlıklarını yitirme korkusu.

Ataletin, pasifliğin, kaderciliğin, karanlıkçılığın yatağının oyulduğu yer burasıdır. Mitler, dinsel dogmalar, gerici ideolojiler, yeniliği ve ilerlemeyi red, yabancıdan nefret ve korku, milliyetçilik, ırkçılık, bürokratik despotizm, suçların ve cezaların acımasızlığı, fanatizm, hoşgörüsüzlük, kendini ve başkasını yoketme çılgınlığı burada kök salar.

İnsan yüzlü hayvanlık burada getto biçimli bir toplumun, cenin haline geri dönen, kuşatılmışlık hayali içindeki, koruyucu ve kaslı bir kabuk içindeki kendi üzerine kapanmış bir toplumun tuzağına düşer.

Kadından çekinen ve kadını küçümseyen patriarkal erkekliği besleyen bu katı toplum türünün zihniyeti, Nazi Almanya'sı, Stalin ve Stalin-sonrası Rusya, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı sanayileşmiş ülkelerde dahi sürer.

Hangi nedenlerle? Bunun nedeni belki de (komünalist isyanların, on altıncı yüzyıldaki demokratik Hollanda devriminin ve Cromwell'in kral-katli hareketinin mirasçısı olan) Fransız Devrimi'nin etkisinin köylü arkaizmini, dinsel karanlıkçılığın ağırlığını, güvensizliği kafaya takmış bilinçlerdeki korkuyu ve karşılarında dinsel, askeri, polisiye ve tıbbi bakımdan silahlanmak gereken şeytani güçlere dair kârlı hayali temizleyememiş olmasıdır.

Amerikan Calvinciliği, Çin'de ve Rusya'da Doğu despotizminin içe işlemesi, korumacılık eğilimi, kapalı mali dolaşım çemberi, demokratik anlayışın tersi yönde hareket etmektedir. Bütün bunlar tutucu gerilemeyi, bastırma ve iç boşaltma mekanizmalarını, karakter ketlemesini, kapalılığı, karanlıkçılığı teşvik etmektedir.

Tarımsal hareketsizliğin tersine, ticari dinamizm, ticaretin yaygınlaşması ve kâr mantığının gereği olarak malların serbest dolaşımı arttığı ölçüde çapı genişleyen bir daire varsayar.

Toprağın sömürülmesi, sonsuz geri dönüşün sabitliği içine kök salmaya ne kadar ihtiyaç duyuyorsa, ticaret –yani emek ürünlerinin ayarlanmış mübadelesi– de hareketlilik yaratır, değişim getirir, bedeni ve ruhu açar.

Tarımsal üretim tarzının koruyucu yapısından kaynaklanan din, malların ve şahısların serbest mübadelesi ticari açılıma ve ticaretin yayılmacı iradesine her boyun eğdiğinde egemen kurum olarak yok olma eğilimindedir.

Buna karşılık, tarımsal üretimin ürünlerin serbest dolaşımını engellediği her yerde din gücünü yeniden kazanır.

Ticaretin zaferi, köylü kolektivitesinin kapalı yapısını parçalayarak dinin tekelini kırar. 1789'daki kurtarıcı tornadodan sonra din, ideolojilere kılıf olmaktan, politikanın ele geçirdiği karizmatik bir atılımdan, coşku olarak adlandırılan ve kitlelerin fanatizmini rahatlıkla besleyen bir "Tanrı'dan kaynaklanma" hissinden başka bir şey olmayacaktır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında tüketicilik Katolikliği, Protestanlığı ve diğer mezhepleri fikir pazarındaki basit bir zahireye indirgeyecek, ama "yaşamdan ayrı fikirler" pazarı en üstün dinsel refleksle hareket etmeye devam edecektir: Ben'in, ben'i inkâr eden ve ona kurgusal bir gerçekleştirme sunan bir aşkınlığa katılımı.

Leninizm iki şeyin bileşimidir (...), din ve iş hayatı.

John Maynard Keynes, *Essays in persuasion*

Serbest mübadele, yayıldığı her yerde dini ilgisizlik içinde yok eder. Sanayi üretimi dinin gücünü parçalayarak, onu ideoloji mertebesine indirger. Büyük politik ideolojileri tahrip eden tüketim ekonomisi, dinin geçiş törenlerinin –doğum, evlilik, ölüm– folklorik maskaralıklarından başka bir itibar görmesine pek imkân tanımaz ve artık bunlar reklam promosyonları sayesinde gelişir.

Bununla birlikte, politik sürü ideolojileri, sanki gaz çıkarırken dinselliği kötü koku halinde –eskatoloji, kutsallık duyusu, kehanetçilik, birlik miti, dogma– salıyor gibidir; bu dogmanın hakikati ise, muhaliflere ve yalanlarına karşı sağlık şeridinin, kurtulma ve kefaret kamplarının dikenli telli korumasını talep etmektedir.

Tarımsal despotizm ile serbest-mübadele özgürlükleri yanılsamasının ikiliğinden hiç çıkamadık; ekonominin eski biçimleri mahkûm etmesine ya da modernize ederek itibar kazandırmasına bağlı olarak iyiliğin ve kötülüğün anlam değiştirdiği bu münavebe, totalitarizm tohumunu sürdürmektedir. Parlamenter demokrasinin, en iğrenç tiranlıkların hayaletini, tek amacı kendi çürümesine ve keyfi ekonomik kararlarına bir erdem sertifikası sunmak için çekmeceden çıkarmakta ne ölçüde başarılı olduğunu görmek yeter.

Laik devletler, kilisenin müminlerden bekledikleri itaati yurttaşlardan beklediğinde, dinsel kurumların yerine hikmet-i hükümet aygıtını geçirmiş olurlar. Sonuçta, papalık, “Vatikan mı? Kaç tane zırhlı tümeni var?” diye alaya alan Stalin’i haksız çıkardı. Tanklar Stalinci papalığı çözülmeden kurtaramazken, Vatikan bugün Avrupa’nın utanç verici bir şekilde müsamaha gösterilen tek totaliter devleti olarak kalmıştır.

Ekonominin, yaşamını sürünerek hayatta kalmaya indirgediği insanın tarihi, bugüne dek, hareketsiz tarımsal yapı ile ticaretin fetihçi karakteri arasındaki çelişik ve temel bir ilişkinin parçasıdır. Bu tarihin evrimi, mekâna göre, ya tarımın ya da ticaretin başat izini taşır.

Bütün olarak Doğu, tarımsal hareketsizlik içinde donup kalacaktır. Karl Wittfogel’in *Doğu Despotizmi*’nde gösterdiği gibi, ekime elverişli toprakların kârlılığı politikasının gerektirdiği sulama, her yöne yayılan bir bürokrasinin doğumuna neden olmuştur; bu bürokrasinin ataleti olası ticari atılımı felç eder.

Buna karşılık, Batı'da ilkel tarımsal yapı ticari yayılmanın gereklerine, pazarların dünya çapındaki fethine ve önce Yunan, ardından Roma emperyalizmine doğru dürüst direnemez.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte, tarımsal ekonomi yeniden egemen konuma geçer, ama Yunan-Roma merkantilizminin yarattığı hukuksal, politik, kültürel biçimler varlığını sürdürmeye devam eder.

On birinci yüzyılda güçlenerek yeni şehirlerin atılım göstermesine, haçlıların ticari akınlarına, kâr getiren özgürlüklerin pragmatik desteğini, serbest mübadelenin rasyonelliğini, kilisenin ve feodalitenin yıkıcı eleştirisini katacak olan şey bu biçimlerdir. İnisiyatif ruhu, ilk ve önemli zaferi Fransız Devrimi olan tedrici bir fethin yolunu sanayi toplumuna kârın teşviki sayesinde açar. 1789 tarımsal üretim tarzının değil, bu tarzın mutlak erkinin ve dolayısıyla Tanrı'nın mutlak erkinin sonunu belirleyecektir.

Mit, köylü toplumunun hareketsizliğinin ifadesidir; zanaatçi üretim tarzının ve ticari yayılımın gerektirdiği ise felsefe ve harekettir.

Din adamları mitin bekçisidir. Ticari pratiğin, (herkesin kullanımı için üretip kendi kişisel çıkarı için sattığından) şeylerin fiyatını bilen kişinin yaşadığı gerçekliğin küstah ve ukala evladı olan bu felsefeyi teolojinin hizmetkârı –*ancilla theologiae*– olarak kullanmaya boşuna çabalarlar.

Krallar dünyevi bir ekonomi üzerinde hüküm sürerler; bu ekonominin kutsal ve sonsuz niteliğini garanti edenler ise –mutlak erk sahibi tanrıların seçtiği hem de onları seçen– din adamlarıdır.

Dünyevi iktidar ile manevi iktidarın birliği ve karşıtlığı, orduyla kilisenin fırtınalı evliliğini onaylar. Dünyevi ekonomi ile göksel ekonominin çatışmalı birliği burada kendini gösterir ve ortaya serilir: lekesiz bir Tanrı'nın çürümüş iki yarısı olan üretim örgütünün efendileri ile manevi idarenin efendileri somutlaştırır bu birliği.

Tarımsal yapının ticaretin atılımını frenlediği her yerde, din egemen düşünce biçimi olarak kalır; din kendini her yerde dünya algısı olarak, iletişim ve kavrayış tarzı olarak dayatır. İslam da bu tür koşullardan yararlanır.

Bununla birlikte, tarımsal yapının kapalı dünyasında egemen dilin indirgendiği dinsel söylem, sanayi üretim tarzının ortaya çıkışı karşısında varlık sürdüremez. Yerini ideolojilere bırakır. Baskıcı dinlerin hiçbiri Hıristiyanlığın kaderinden kaçamayacaktır.

Fanatizm daima yanlışın hizmetkârıdır.

Doğrunun hizmetinde bile olsa tiksinti verir.

Jean Rostand, Inquiétude d’un biologiste

Mit kutsallığını yitirmiş, gösteri haline gelmiştir. Dünyevi ekonomi, artık bir işe yaramadığında göksel ekonomiyi azleder.

Tarımın başatlığı, tanrısal hukuka dayalı despotik rejimleriyle birlikte, serbest mübadelenin teşvik ettiği biçimsel özgürlüklere yerini bırakır; parlamenter demokrasi de bunun doruk noktası olacaktır. Ama bu tür özgürlükler esasen ekonominin ürünüdür ve bir anlamda tarımsal alana gerilemenin işareti olan korumacılığın, kapitalizmin kendi kendini kurtarma zorunluluğunu gülünç duruma düşürdüğü ortak kurtuluş adına bu özgürlükleri yasaklaması için ekonominin kendi üzerine kapanması yeterlidir.

Felsefe, teolojinin zorunlu kötülüğüdür. Onun tarihi uzun ve zahmetli bir hazmın tarihidir; bunun sonucunda göksel ekonomi dünyevi ekonomi içinde yok olup gider. On dokuzuncu yüzyılda süreç, sanayileşmiş ülkelerde tamamlanmıştır. Üretim ilişkilerinin maddiliği dini emer, kitle ideolojisi olarak, gerektiğinde kutsallıkla örtülmüş Politik Davalar şeklinde dışkılar.

Kiliselerin iktidarına karşıt olarak dünyevi iktidarın ruhu olan felsefe en yetkin dindışı anlayıştır, kötü niyettir. Eleştiriyi, küstahlığı, olumsuzluğu, kutsal şeylerin küçümsenmesini doğurur, isyanı teşvik eder, mübadele yasasına uygun bir eşitlik, kardeşlik, adalet ve özgürlük yayar. Ama dinin lanetli ruhu olmak, felsefeyi, dinin her türlü kurtuluş biçimi üzerinde şufa hakkını kullanarak kendini kurtardığı bu ruhtan vazgeçememeye ironik olarak mahkûm eder.

Çünkü felsefe esasen tinin, entelektüelliğin, yaşamdan ayrı düşüncenin bir işlevidir. İster ezenin ister ezilenin tarafını tutsun, felsefe, azlettiği bu göksel vekâletin kölesi kalır. Bu nedenle felsefenin aşılması ile dinin aşılması tek ve aynı projedir.

Felsefeyi ruhban boyunduruğunu parçalamaya, mitin yalanını teşhir etmeye, Tanrıları alaya almaya, karanlıkçılıkla mücadele etmeye yönelten şey, yaşama sevinci –hazzın ve arzu edilebilir bir inceliğin bilincinin ifade ettiği canlının bu tamlığı– değildir. İnsanın kendi cennet ve cehennemini inşa etmek için Tanrı’ya ihtiyaç duymadığı fikridir bu; zanaatkârlık ve ticaret dinamizminden kaynağını alarak, gerçek Demiurgos’un İnsan olduğu

görüşüdür. Prometheus'çu kahraman somut arzu bireyi değil, bunun soyutlaması, insancıl versiyonuysa eğer, felsefe de Lucifer trajedisinin epik esiniyle halelenmiş mittir: Sömürme ve sömürülme zorunluluğuyla kendi yaşamından sökülüp alınan ve kendi teknik dehası (*tekhne*'si) içinde Tanrılara eş koşan ve onlardan iktidarı isteme kibrini gösteren insan.

Aynı zamanda, çalışma dünyayı değiştirir ve insanı emekçiye dönüştürürken, insan varlığı olarak onu bu dünyadan dışlarken, nasıl olur da felsefe bir gurur ve umutsuzluk anıtı olmaz?

Sürünerek hayatta kalmanın korkunç gücü bedelini güçsüz bir yaşama hoşgörüsüzlüğüyle öderken, Tanrı'nın zehirli gölgesi nasıl olur da ilerlemenin aydınlık teknolojilerine musallat olmaz?

Kişiyi kendinden sürgüne mahkûm eden ekonomik zorunluluk, Tanrıların gökten inmiş ve kaprisli tiranlığının yerini alır. Sürünerek hayatta kalma yaşamın zararına gelişir. Sefaleti aydınlatmakla yetinmek için dinsel karanlıkçılığı azleden bu dengesizlik, bu varolma rahatsızlığı, Aydınlanmacıların bu yenilgisi buradan kaynaklanır.

Felsefenin bireyi kendisiyle ve dünyayla uzlaştırmakta başarısız kaldığı noktada varoluşsal bir kopuş meydana gelir. Dinin, eski teselli ürünlerini sergilemek için pusuya yatması yeter. Din, ideolojilerin dokusunu kullanarak işlev görür, gözardı etmek ya da reddetmek isteyenlerin bile bağrına nüfuz eder.

Sapkınların yakıldığı odun ateşinde tanrısal hukuk monarşilerini aydınlatan dinin bu mutlak iktidarı artık tutuşmamaktadır. Bununla birlikte, milliyetçi, faşist, komünist büyük arınma hareketlerini besleyecek olan şey, onun eski tarımsal temeline içkin fanatizmdir.

Günümüzde bile, her türden mafyanın kinizmini taşkınlıkla silahlandıran şey dinsel bir gayrettir; asalak kapitalizmin paranın kutsallığına göre öldürmeye teşvik ettiği her yerde bu dinsel çaba egemendir.

Bir partiye, bir gruba, bir çeteye, bir klana, bir idare meclisine katılımda, mali çıkarların "vülger" maddiliğini aşan ve manevileştiren gerçek bir inanç bildirimi yok mudur? İş bitirici paralı asker ya da militan, sırasıyla şehit ve engizisyoncu dönme rolünü ateşli bir arkaizmle üstlenmiyor mu?

Pazarın her şey olduğu yerde insan hiçtir. Din, burada, kilisenin harabeleri üzerinde ışıldadığında son derece saflıkla özüne kavuşur.

7
Asalak Kapitalizm ve Semavi Ekonominin Geri Dönüşü

İnsan soyunu aldatmak isteyen düzenbazlar
daima aynı hilelere başvurdu; sınamadan daima kaçındılar; sınamanın karşısına gizemleri, belirsizlikleri,
korkuları çıkardılar.
D'Holbach, L'Esprit du clergé

Metanın kullanım değeri sıfıra vardığında, mübadele değeri ise sonsuza yöneldiğinde kapitalizm asalak evresine erişir. Daha düne kadar yeni işletmelere ve toplumsal bir hayatta kalma projesine yatırılan para, bundan böyle borsa spekülasyonu tarafından emilmekte ve fasit daire halinde yeniden-üretilmektedir.

Kâr artışını üretim faaliyetinden daha iyi garanti eden bir tüketim çılgınlığına kitleleri katan ekonomi sonunda esasen rantabl bir yararsızlık üretmeyi başardı.

Yeter ki tüketilsin ne tüketirsen tüket, yeter ki çalışılsın ne yaparsan yap! Bunlar son yirmi otuz yılda şeylerin doğasında ve toplum içindeki kullanımlarında kademeli bir değer yitimine yol açtı.

Tüketimcilik ve kâr getiren yararsızlığın korkunç hızlanması yalnızca Batı dünyasının politik ideolojilerini ve dinsel mitolojilerini işe yaramaz kılmakla kalmamış, totaliter ekonominin baskısı altında un ufak olan devlete varana dek, patriarkal iktidar kurumlarını da kadükleştirmiştir.

Üretme zorunluluğundaki baskıcı şiddet, tüketiciye sunulan malların prefabrike cazibesi altına buyurucu niteliği kolaylıkla gizlenen bir tüketim teşviki içinde bir anlamda sulandırılmıştır.

Ne pahasına olursa olsun her şeyi satma yönündeki bu yeni ekonomik zorunluluğun yol açtığı özgür seçim yanılsaması, eğer para ödeme mecburiyeti yoksa artık hiçbir şeyin önem taşımadığı bir *self-service*

demokrasisi önerir. Geleneksel değerler –kilise, ordu, devlet, millet, hiyerarşi, iktidar, fedakârlık, çalışma, aile otoritesi– bir rakamın etiketi altında nicelendirilebilen, kendi arasında mübadele edilebilen malların birikimi koşullarında *welfare state* ülkelerini boğan su baskınına direnemediler.

Yalnızca bedelini ödemek koşuluyla her şeye izin verilen süpermarket toplumlarının gevşekliğine hiçbir patriarkal hakikat direnemedi.

İmdi, tüketilebilir hedonizm ve taksitle satılan mutluluk için ödenecek bedelin, her türlü tözden arındırılmış bir varoluş olduğu çok kısa sürede ortaya çıktı.

1960'lı yılların tüketim tatmini, bütün görünüşüne rağmen, öyle derin ve öyle gizli bir tatminsizliğe yol açar ki, sitüasyonistler hariç çoğu kişi, 1968 Mayıs'ında, ticari refah toplumunun reddini görkemli bir şekilde ifade eden bir devrimin ön belirtilerini şaşkınlık ve anlayışsızlıkla karşıladı.

Mali dolaşım diktatörlüğü ve bu diktatörlüğün sorumlularının gezegenin ve sakinlerinin basitçe hayatta kalması için sergiledikleri horgörü, günümüzde, bütün dünyayı harabeye çeviren bir kârlılık adına ekonomik despotizmin hayasızca gangrene çevirdiği bu tüketimci demokrasilerde insanı aşağılayan ne varsa ortaya sermektedir. Ama yine de ödemeye devam etmek gerekir, oysa ki daha düne kadar bir kredi kartının garantisi altındaki tüketim cenneti yanılsaması, (bütün yaşamı reddederek değilse de, geçmişin sefilleri gibi boyun eğerek ve dua ederek ancak bu cennete girebilecek olan) yoksulların artık erişemediği bir öte dünyayı yeniden işin içine katmaktadır.

Ticari barbarlığın yoğunlaşması, toplumsal yükümlülükten kurtulma evresinde kendi üzerinde yoğunlaşan meta mantığının sonucudur. Tüm yeryüzünü borsa kurlarına göre keyfince yönetme iddiasındaki bu soyut iktidar, tanrısal bir zorbalığın, tanrıların yüksek düzeyde kaprisli merhametinden başka bir şey ummadan kurban vermek gereken semavi bir ekonominin kökensel koşullarına *mutatis mutandis* kavuşur.

Hıristiyanlık doğduğu dönemde egemen olan

yaygın intihar arzusunu kendi gücünün kaldıracı yaptı:

Tüm diğer intihar biçimlerini korkunç bir şekilde

yasaklarken, son derece yüce bir haysiyet büründürdüğü ve yüce umutlar bahşettiği iki intihar biçiminin

varlığını sürdürmesine izin verir:

şehit ve çilecinin kendini yavaş yavaş öldürmesi.

Friedrich Nietzsche, Şen Bilim

Güveni yeniden tesis etmek, umudu onarmak... Bir anlamda Tanrı'nın eline teslim edilmiş bir ekonomi, kendinde bir ekonomi anlayışını her yana yaymakla görevli medyatik iletişim servislerinin günümüzde tekrarlayıp durdukları şiddetli azarlar bunlardır.

Burda karşı karşıya olduğumuz şey, gerçek bir inanç bildirimi, yeni bir *credo quia absurdum* yinelemesi değil midir?

Kıyamet gününde ruhların tartılması kadar mitsel bir ödemeler terazisini dengelemek amacıyla sefalete gömülmesi buyrulan, kâr kasırgasının yakıp yıktığı bütün kıta halklarını karşımızda görmüyor muyuz?

(Bilinircilerin dokunulmaz ve bilinmez Tanrı'sı gibi) tek başına çalışan Para'nın sonuçta ne insanlara ne de evrene ihtiyaç duymayacağı sapkın mantığının sonuna dek bunca kesinlikle sürdürülen bir yapı bozumu teşebbüsü değil midir karşımızdaki?

Böylece, din, tarım sisteminin kalıntısı olarak çöktükten sonra, eski tinsel gücününün, vaktiyle toplumlarda özgürleştirici bir rol edinmiş olan serbest mübadelenin kapalı bir daireye döndüğü, yeni ve nihai bir toplama kampı evreni yarattığı ekonomi tarafından kışkırtıldığını görür.

Tapınakları, kiliseleri ve yürürlükten kalkmış ibadet yerlerini boşaltan din, bundan böyle her varlığın yaşayan insanlığını söküp alan ve yaşamın hiçliğini semavi bir bankanın kredisi üzerinde biriktiren bu soyutlama hareketi içinde barınıyor gibidir. Sanki tükenmiş ve kısır bir toprağın üzerine dünya ekonomisinin vampir Tanrı'sının yaydığı kozmik bir ölümün kanadı, bütün insanlığın göklerin krallığına doğru havalanışının, insanın doğuştan sersemliği dogmasına kayıtlı zamanın sonunun, evrensel tevekkülün dini ezgilerinin gün be gün alıklaştırdığı kitlelerin umutsuzca umduğu mezar ötesi kurtuluşun habercisiydi.

Heyhat, müminlerin de bilinemezcilerin de ortak olduğu dinsel bir tutuma destek vermek için, ekonomik düzene evrensel itaatten daha iyi ne olabilir? Yaşamak yerine sürünerek hayatta kalma zorunluluğunun katlanılmaz sefaletine, gezegen çapındaki kaynakların yok olma tehdidi de eklendi. Öyle ki, insan soyunun, başta kendi insanlığı olmak üzere, her şeyi feda ettiği bu sürünerek hayatta kalmak bile artık garanti değil ve halklar arasında karşılıksız bir kurban edilmeden, terkedilmişlik duygusundan,

deyim yerindeyse rıza gösterilmiş bir ölümün kabulünden başka bir şey hüküm sürmemektedir.

Efendilerden ve din adamları sürüsünden

bütün kalbimle nefret ediyorum

Ama onlarla düşüp kalkan dehadan

daha fazla nefret ediyorum.

Friedrich Hölderlin, Advocatis diaboli

Cezayir’den Ruanda’ya, Sırp, Hırvat, Çeçen, sporcu, hanedanlık yanlısı, faşist kabilelerden de geçerek atılan “Yaşasın Ölüm!” çığlığı, evrensel insan katlini vazeden borsa oyuncusu bir Tanrı’nın hayali zaferinden başka neden olmaksızın erkeklerin, kadınların ve çocukların kanını dökmeye çağırır.

Sıradan liberalizmin, yararsızlığın kârlılığının ürettiği toplumsal kaosun “bırakınız geçsinler bırakınız yapsınlar”ının desteklediği bir sefalet çözümü dinsel anlayışı sürekli zenginleştiriyor ve doğum oranı artışı yandaşlarının hayata saygı yalanı altında kutsadıkları bu sürünerek hayatta kalmanın koşulu, açlığın, savaşların ve katliamların demografik dengeyi “doğal olarak” yeniden oluşturmasına izin vermektir.

Aldanmayın: aynı şey rakiplerin tarafında da işlemektedir. “Vahşi kâr”ı küçümseyenlerin hırçın bir zevkle ortaya koydukları sefaletçi saptama, mistifiye bilince teminat veriyor, bilinç berraklığını bir uyku ilacı gibi kullanıyor ve herkesin kendi insani radikalliğini, özgürleşme gücünü, yaşama iradesini ve yaratma yetisini gizleyen karanlıkçılığa hak veriyor.

Günümüzde İslami kaderciliğin karşılaştığı başarı, uluslararası mali spekülasyona kurban edilen öncelikli sektörlerin programlı iflasının çeşit çeşit toplumlarda yol açtığı ve her yerde algılanabilir bu tevekküle değilse neye bağlıdır? Toplumsal projenin büyüyen harabiyeti, bütün dinlerin vazettikleri yavaş intihara ani bir hızlanmayla damgasını vurur.

Saf olan ve olmayan karşıtlamalı ruhuyla birlikte çürümenin, yoksulluktan başka güvencesi yoktur. Okulu, konutu, ulaşımı, doğal tarımı, topluma yararlı sanayiyi yıkma kararlılığı, ticari işlere gayet uygun düşen eski dinsel karanlık geleneğiyle bağlantılıdır.

Din, maneviyat adına reddetse de, maddi çıkarları yönetmekten hiç geri kalmaz. Yoksulluk ve merhamet, ölüm ve öte dünya, günah ve günahın satın alınması pazarlarından az kâr sağlamadı!

Günümüzde alaya alınan kitle ideolojilerinin kaderine maruz kalan Katoliklik, Protestanlık, İbranilik, İslamcılık, Budizm ve geçmişin büyük dinlerinin diğer kalıntıları, adam kayırarak ve ufak tefek ticaret işleriyle sürünür gibi yaşamaya tenezzül ediyorlar.

Yoksullaşma ölü sermayenin aşırı büyümesiyle at başı gidiyor. Sefaletin ve ıstırabın büyüdüğü yerde, din açgözlülükle burnundan soluyor. Dinin eski reçetesinin en iyi uygulandığı yer, hayatı maddiliğinden koparan tin adına değersizleştirerek ölüme ve ıstıraba prim vermek değil midir?

Politikacı, iktidarı eline veren seçmenlerinin yaltaklanması sayesinde yetkilendiği kinizmi kullanırken, ruhban soyu ikiyüzlü geleneğinde ayak direr ve kendi aşağılık hallerini maneviyatın lekesiz papaz cübbesine sarıp sarmalar.

Ekonomik baskıya itiraz eden çok sayıda din adamına rastlanması yeni bir olgu değildir: Din, sömürü sözleşmesini semavi bir vekâletin sürekliliği üzerinde kuran ve köleliğin silahlarıyla mücadele ettiği totalitarizmi sürekli yenileyen bir ekonomi anlayışıdır. Din, yıkıcılığa ve itaatsizliğe varana dek diz çökmedir. İnsanın insan tarafından yaratılmasını küçümseyen ve engelleyen her tutum, inkâr edilemez bir şekilde dinseldir.

Dinsel pazarın çöküşü, yerini pazar dinine bırakır. Ekonomistler, kredili ve alacaklı bir Tanrı’nın sonuncu tuzu kuru papazlarıdır.

Böylece, ekonomi dini yirminci yüzyılda kurum olarak çökerttikten sonra, kendisini değilse de en azından özünü canlandırmaktadır. Çünkü, mali yatırımlar kamusal yararı olan işletmeleri giderek daha az desteklediğinden, dünya ekonomisi gerçekten de bir semavi örgütlenme tarzını almaktadır.

8
Neokapitalizm ve Dinin Yeni Koşullara Uyması

İnsani şeylere dair önyargısız düşünüldüğünde, batılinancın aşırılıklarını nereye kadar vardırabileceğini görmek insanı şaşırtır.
Halkların körlüğüne mi hayranlık duyulmalı, yoksa onları kandıranların yüzsüz cesaretine mi, bilemiyorum.
Holbach, De l'imposture sacerdotale, Londra, 1767

Asalak kapitalizmin, karşısına berrak bir saptamayla çıkanların zihnine dek yaydığı karanlıkçılık nedeniyle çoğu zaman farkedilemese de, ekonomik bir yenilenme hazırlanıyor. Kirlilik yaratan kârlılığın güç duruma düşürdüğü gezegenin yeniden-inşaasından yarar sağlamaya özen gösteren bir neokapitalizm doğma yolunda.

Mali temerküz diktatörlüğünün tehdidi altındaki kullanım değerinin kademe kademe restorasyonu, metanın *new look*'unun habercisidir. Bu restorasyon, daha az insanlıkdışı bir toplum projesini destekleyen erdemleri, etiği, yeniden-doğalaştırmayı, dayanışma ve hakkaniyeti dert edinen bir ekonominin temellerini atmaktadır.[32]

Asalak kapitalizmin yakıp yıktığı bir dünyayı yeniden inşa etmek üzere olan ticari bir dinamizmin doğuşunda ilginç bir yolun, bir patikanın açıldığını, (yokluğuyla onlarca yıldır gülünçlüğe ve sevgisizliğe mahkûm edilmiş) bir gelecek perspektifinin kokusunu, ökümenik hareketler, olağanüstü uyum yetenekleriyle almakta gecikmediler.

Hümanizma pazarı, insanlıkdışı ticaretin yerini kârlı bir şekilde almaya can atarken, ekonomik totalitarizmin Tanrı rızası için ibadet edilen dini yeni koşullara uymaya başlıyor.

Ekolojik ibadetler halusinojen mantarlar gibi bitiveriyor. Toprağın sözde tanrıları, maçoluktan arınmış ve dolayısıyla eski patriarkal papaz cüppesinden vazgeçmiş bir sevgi Tanrı'sıyla çiftleşiyorlar.

Çocukluğun en güzel arzularını besleyen harikulade şeylere duyulan özlem, öte dünyanın leş kargalarını bir kez daha kışkırtıyor. Kadir-i Mutlak

bir Tanrı'ya duydukları leş kokulu imanlarını bahçelerin ıtırlı kokusuna karışıyor.

Dryadlar, silfidler, nütonlar, troller, salamandrlar, lepreşonlar, elfler, bansheler, melekler, periler, elementler ve daimonlar; sizlerin sevimli, kaprisli ve doğal varlıklarınıza öyle değer veriyorum ki, bir tanrı taklidinin sizin cazibenize el koymasına, size bir işime yaramayacak bir güç vermesine, her yerde egemen olmaya can atan milyonlarca yıllık bir yaşamın her bir tekil varlıkta yoğunlaştığı, toprağın, suyun, ateşin, havanın hülyalarından sizi söküp almasına asla izin veremem.

Canlı toprağı tanrılaştırmak, dinsel dalavereciliğin onu bir kez daha öldürmek istemesine izin vermektir. Yaşamı hiç durmadan yeniden yaratan bir hazdan soyutlanmış her yaşam, ölü yaşamdır. Gökler âleminin vampirleri, sizin zamanınız geçti!

Eğer dikkat etmezsek, insan, kendi yazgısını yaratmaya çağrılı birey olarak değil, kullanım değeri olarak, üreticilik statüsünün rejisörü olarak, Stalin'in deyimiyle "en değerli sermaye" olarak, mübadelenin hakkaniyetine, ticaretin imkânsız dürüstlüğüne, reklamcı aptallığının eski kinizminin yerini zekice almaya yönelmiş etik ambalajlamaya nihayet teslim edilmiş meta olarak yeniden rağbet görecektir.

"Adil fiyat" politikası, insani çehreli bir hayatta kalmanın toplumsal sözleşmesini temellendirmeye çabalayan ahlaki buyrukla ve zorunlu dayanışmayla uyum içindedir.

Ama iş dünyasının hakkaniyeti kendini yüksek bir Tin'den, adil bir Varlık'tan, bir Logos ya da mübadelenin garantisinin barındığı dünya dışı ölçüden nasıl mahrum edebilir?

Temiz meta miti papazların geri dönüşünün habercisidir. Onların cübbelerini değiştirdiğini ve (insanların hazzına erişilmez kalarak Tanrıların yetki alanında kalsın diye) yaşama maneviyat kattıklarını göreceksiniz. Sanki Tanrı bu güne dek ektiği kötü tohumun yerine iyi tohumu koymaya hazırmış gibi, toprağı kutsayacaklardır.

Vaktiyle bireysel ve toplumsal mazoşizmi desteklemek için icat edilmiş olan mesihlerine modaya uygun incik boncuklar takacaklardır. Dikenlerin ve çivilerin rahatsızlığından mesihlerini kurtararak, peştamal altında organını dikeltmeyi ona öğretmeyecekler midir? Bunu yaparken de bilin bakalım kimden esinlenecekler? Elbette Wilhelm Reich'tan ve *İsa'nın Ölüdürülmesi*'nden.

Tüketilebilir zevklerin satın alınmasıyla bu kadar kolaylıkla bayağılaştırılan hedonizm, çilecilikle geçmiş yüzyılların gözden düşürdüğü dinleri niçin yeniden canlandırmasın ki? Sıkı sadeliğe ve köylü sıkılganlığına sefahat her zaman eşlik etmemiş midir?

Bir kez daha yazıldığında, İncillerin masraf paylarını libidinal bir Tanrı'ya ödemelerinde ve *more ferarum* zina işlemek için çarmıhından inen İsa'nın yeni havadislerini bize anlatmalarında şaşırtıcı ne var? Sonuçta şu ana dek dogmatik kanondan dışlanmış olan –ama daha ne kadar zaman dışlanabilir ki?– Markos'un apokrif (yani "gizli") İncil'i, İsa'yı geceyi genç bir yakışıklı delikanlıyla geçirirken göstermiyor mu?[33]

Sonuncu bir papanın, Wojtyla'nın cesedini ayakları altında çiğneyerek, yeni bir *aggiornamento* çağrısında bulunması ve Tantracılığın ökümenik katkısına bahse girerek, Hıristiyan cemaatine Tanrı'nın kıçtan kafaya ustalıkla yönlendirilen düzüşmenin incelikli kanalında kendini gösterdiği kutsal orjiler tavsiye etmesi, tahmin edilemez bir şey midir?

Amerika Birleşik Devletleri'nde cesur vaizler Hıristiyanlığın dogmatik ilkelerini, para ve sağlık sahibi olmanın, hiç engelsiz haz almanın, sevmenin ve sevilmenin, etrafında erkekler ve kadınlar olmasının, tenin ve şansın nimetlerinden yararlanmanın gündelik özlemiyle birleştirmekte tereddüt etmiyorlar. Örneğin Joseph Murphy diye biri, günah işlemeden içindekileri söylemesine artık izin verilen müminlere tanrının lütfuyla gözden geçirilmiş gerçek bir din satmakta çok başarılıdır.

Mistiklerin ve sofuların hayalgücüne uzun süredir musallat olmuş bu Fallus İsa'nın, günün birinde, bedeni ve ruhu yücelten bir komünyonda bir araya gelmiş müminlerin, sildenafilli mayasız ekmek mucizesinde, dine yeni geçmişlerin gücünü bulacakları bir ayini görkemli portresiyle kutsayacağını görmüyor musunuz?

Ah, bahçelerin yeni Priape'si olan bu İsa, Crevel'in cılız iki taşak arasında bir deri bir kemik bir organ olarak gördüğü eski İsa'yı nasıl da reddedecektir!

İslam konusunda da daha fazla kaygı duymayın. Tarımsal arkaizminden eninde sonunda kurtulduğunda ve Batı'nın Tanrı'sını gebertmiş ve bağırsaklarını boşaltmış olan evrensel meta iblisinin eline er geç geçtiğinde, Yeni Çağ Hıristiyanlığı gibi o da, insan yüzlü metanın kârın aşırılıklarından temizlenmesini sağlayan hümanizma kokulu sabununu benimseyecektir.

Neo-kapitalizm aşırılığa kaçmadan tüketme afyonunun erdemlerini dine yüklemeye ne kadar çalışsa da bir işe yaramaz. Dinsel anlayışı yürürlükten kaldıran yirmi birinci yüzyıl, Hıristiyanlığın zamanın efendisi olmaya çalıştığı bu iğrenç muhasebeye, ikinci yüzyılda imal edilmiş ve doğum tarihi altıncı yüzyılda Romalı rahip Küçük Denys tarafından uydurulmuş bir mesihi kendine referans almış bir takvime de son verecektir.

9
Dinin Aşılması

Ben evrensel Katolik kilisesini canlı güçlerimizi
boş bir göğün yararına ölümcül güçlere
döndürmekle suçluyorum.
Serge Berna

İnsanı çalışmaya indirgeyen ve dünyayı yeniden yaratırken kendini de yaratma yönündeki gerçek yazgısını elinden alan bir ekonomi sona erdiğinde din de sona erecektir.

Kurumları ne kadar aşağılansa ve küçümsense bile, kurban etmenin, tevekkülün, suçluluk duygusunun, kendinden nefretin, haz korkusunun, günahın, kefaretin, doğa bozmanın; ve aslında insanın insan olma güçsüzlüğünün, insanın telafisiz aptallığına inancın, semavi bir bankaya ve hissedarlarına verilen açık çekin varlığını sürdürdüğü bu yanıltıcı aşmanın egemen olduğu her yerde din de egemenliğini sürdürür.

Dini bastırarak yok etmeyi düşünmüş olanların tek başardıkları şey yeniden canlandırmaktır; çünkü din kendi küllerinden doğan en yetkin baskı anlayışıdır. Din cesetlerden beslenir ve kemikleri attığı çukurlarda birbirine karışmış olan yaşayanlarla ölülerin inanç şehitleri mi yoksa hoşgörüsüzlüğünün kurbanları mı olduğunun onun için pek önemi yoktur.

Din yeryüzündeki hâkimiyetini ölüler üzerinde değil, öldürücü yaşam üzerinde inşa etti. Hayatını öte dünyada yaşamak üzere kendi kendine ölmeyi buyuran bu sapmayı bir hakikat olarak yerleştirmeyi başardı. Din, bedeni bir hapishane haline getirdi ve bedenin umutsuzluğunu da bir firar çılgınlığı yaptı.

Bununla birlikte, –hiç unutmamak en iyisidir– Chavée'nin deyimiyle, "hiçlik üzerinde korkunç tasarruflar" yapmayı bize buyuran şey ekonominin kendisidir.

Benzer bir durumda, Madagaskar'ın Mahafaly'leri, samandan bir kulübede sefil bir yaşam sürerken, titiz bir tasarruf sonucunda, kendi

çürümelerinin şerefine muhteşem taş mezarlar, gerçek saraylar dikmek gibi bir muafiyet ayrıcalığına sahiptirler.

Onları alaya alanların kaçı cesedi kendi gündelik meşgalelerinin konusu yapmıyor ki? Ateistten sofuya kadar, nasıl bir leş ökümenizmidir bu!

Yaşamsal güçlerimizin bu canavarca saptırılmasına, hayatın tersine döndüğü ve kendi inkârını sermayeleştirdiği bu devasa dalavereciliğe daha ne kadar hoşgörü gösterebiliriz?

Öte dünyanın suyuna buranın şarabını tercih ederim.

Francis Blanche

Mistikler ve geçmişin meczupları arasında tanrısalın yeşermesi, canlının yeşermesini gizliyor ve saptırıyordu. Ten ürpertisi içinde bastırılan tutkular, ten ateşini canlandırması gereken alevin altında tükeniyor. Bastırılan tutkuların yüceltilmesi yaşama bir ceset anlayışı veriyordu, çünkü bu tutkuları zorla kapattıkları dar bir bedenini içinde sıkıştırıyorlardı.

Biz, bu insanların tersine, yaşayan her şeyin ortak bedenine kendimizi akıtmak istiyoruz.

Geçmişin dehası, ruhban propagandasının aptalca ve aşırı titiz kısıtlamalarına karşı hileyle davranmayı her zaman bildi. Filippo Lippi Bakire Meryem’e aşk zevkleriyle dolu bir kadının açık kiraz pembesi tenini vermişse, bunun nedeni, sararıp solduğu manastırın hüzünlü duvarlarından söküp aldığı ve vurulduğu genç rahibeyi resmetmiş olmasıdır.

İncil anlatılarının bönlüğü altında, ayin müziklerinin, dini parçaların, kantat ve pasyonların altında, tek üretkenlik kaynağı olan bedenin, güzellik ve uyumun yaratıcı simyası aracılığıyla ifade ettiği genital, erotik, aşk ateşi bütünüyle belli olur.

Bach’ın ve dinsel denen eserlerin yaratıcılarının gücü müzikal olarak düzenlenmiş bir tutku azgınlığıdır, şiddet ile yumuşaklığın orgastik ezgiyi düzenlediği bilgece bir çiftleşmedir; kendisine dayatılan bayağı sözcükleri ezip un ufak eder ve (güçlü başka dizelerden esinlenmiş opera bestecilerinin yüce ezgiler haline dönüştürdükleri şu bayağı dizeler gibi) onları tükürüp atar. Bizi hayran bırakan kutsal müzik yalnızca kutsal bir müziktir, yeryüzünden kaynaklanan bir cinselliğin derin ve esirimsi sesidir.

Yaşamı, kendi yolundan saparak içine hapsolduğu kötücül inkârlardan kurtarmanın vakti geldi.

Kutsalla işimizi bitirmek istiyoruz. Kutsallık barbarlığın sığınağıdır. “Bu adamı öldürebilirsin, çünkü kutsala hakaret etti, çünkü heretik sapkınlığa düştü, çünkü o bir dönek, çünkü bizim gibi düşünmüyor.” İster dini olsun ister ideolojik, bütün dogmaların taşıyıcısı olduğu cinayete teşvik budur!

D’Holbach’ın saptadığı gibi, “papazlar, vaizler, hahamlar, imamlar, vs. ne zamanki kendilerinin yalanlanma tehlikesi varsa, yanılmazlıktan yararlanırlar”; ama rahatlıkla ezme imkânı ellerinden alındığında da yumuşak, dalkavuk ve uzlaşmacı görünmekte gayet başarılı olduklarını unutmayalım.

Eline iktidar geçiren her din köktencidir.

Devleti İslam’a bırakın, talibanlarınız ve şeriat olur, papalık totalitarizmine izin verin engizisyon yeniden doğar, öldürücü doğum oranı artışı ve sansür görülür, kutsallığa hakaret suçuna mahkûmiyetler ortaya çıkar.

Hahamları kabul ettiğinizde, *goyim*’lere karşı İbrani dininin eski aforozunun yayıldığını işiteceksiniz: “Kemikleri çürüsün!”

Luther’e hayran mısınız? Onun *Yahudilere ve Yalanlarına Karşı* risalesini okuyun: “Bizde ve topraklarımız üzerinde Yahudilerin Tanrı’ya övgüler yağdırması, dua etmesi, eğitim vermesi, ilahiler okuması yasaklansın.”

Jacques Gruet’nin ve Michel Servet’nin katili, Cenevre diktatörü, Tanrı aşkı adına aşkı küçümseyen, polisiye baskının vahşetiyle suçu sağlamlaştıran etik arınmanın kusursuz örneği aşağılık Calvin’i hatırlayın.

Avrupa’da demokratlık oynayan, Amerika Birleşik Devletleri’nde Darwin’in okunmasını yasaklayan Protestanı düşünün. Yoksullara merhamet gösteren Budizmin bu yoksulluğun kökünü kazımak yerine beslediğini unutmayın.

Tanrı sevgidir demek müminlerin pek hoşuna gider. “Tanrı öldürmeyi sever!” der Shakespeare *Kral Lear*’da. Allah-ü ekber!

Bununla birlikte, tekrarlamak gerekir ki, dinlerin kökten insanlıkdışılığından bizleri kurtaracak olan şey baskının çizmeleri değildir.

Ailevi fanatizmin korkusuyla ya da sersemleştirilerek çarşaf giyen genç kızları aşk içinde serpilip gelişmeye bırakırsanız, kadın üzerindeki baskının iğrenç işaretlerini kaldırıp attıklarını ve Allah’ın son dayanağı olan bu gülünç erkek egemenliğini geçersiz kıldıklarını göreceksiniz. 1848 Pers’inde kadınların çador’dan kurtulması ve erkek zorbalığından

özgürleşmesi için çağrı yapan şair Kurretülayn'ın tavrının patriarkal rejimlerde örnek olması için, onların özgürlük iradeleriyle dayanışma içinde olmak gerekir.

Kimsenin bir dine ibadet etmesi ya da bir inanca uyması engellenmesin; ama bunu başkalarına dayatmayı, özellikle çocukları zehirlemeyi aklından geçirmesinler. Bir gelenek ve bir ritüel adına barbarlığa, kadın ve erkek sünnetinin sakatlayıcılığına, hayvanların dini amaçlarla öldürülmesine hiçbir şey izin vermesin.

Kutsalın sonu, bütün inançlara ve bütün fikirlere, en sapkınlarına, en aptalcalarına, en iğrençlerine, en cahilcelerine bile mutlak hoşgörüyü gerektirir; ama şu kesin koşulla ki, tek tek kanaatler halinde kalmalı, ne çocuklara ne de bunları kabul etmek istemeyenlere dayatılmalıdır.

Kutsalın sonu bütün inançların, bütün dinlerin, bütün ideolojilerin, bütün kavramsal sistemlerin, bütün düşüncelerin eleştirilme, alaya alınma, gülünç düşürülme hakkını içerir. Bütün Tanrıları, bütün mesihleri, peygamberleri, papaları, Ortodoks papazları, hahamları, Buda papazlarını, Protestan papazlarını ve diğer guruları aşağılama, onlara hakaret etme hakkı demektir.

Kutsalın sonu, insanın gerçekleşmesine düşman bütün uygulamaların, çocuklar, kadınlar, erkekler, fauna, flora ve çevre karşısında uygulanan her türlü barbarlığın ortadan kaldırılması hakkıdır.

Kutsal kitap yoktur. "Bir Kutsal Kitap açıklaması onu tamamen sıradan bir yere yerleştirebiliyorsa, bu en iyi açıklamadır; eğer eğitimimiz, dizginsiz saflığımız ve günümüzdeki soru sorma tarzımız engellemeseydi uzun süredir zaten böyle olurdu," diye saptamaktadır Lichtenberg.

Alimlerin ve tarihçilerin bazı dinlerin kanonik yazılarını, dönemin polemikleri içerisinde tekrar tekrar yazılmamışlar gibi ele almaya devam etmeleri zekâ için utanç vericidir. 180 yılında Celse şunu saptıyordu: "Çoğunuz, sizlere yöneltilen itirazı çürütmek amacıyla İncil metnini üç ya da dört kez, hatta daha fazla elden geçirdiniz."

Bütün mitolojiler birbiriyle eşdeğerdir. Yunan diniyle Offenbach tarzında ince ince alay edebilirken, Hristiyan, İbrani, İslam ya da Budist mitolojisinin kişilerini aynı mizahla ele almaya niçin izin verilmediğini anlamak mümkün değildir.

Kutsal yer yoktur. Bizi yok eden şeyi yok etmenin en iyi yolu, onu canlının yaratıcı gücüne terk etmektir. Bunca uzun süredir karanlığa boğan

anıtları oyun yoluyla yeniden kullanıma kazandırmak, kiliseleri, tapınakları, katedralleri, sinagogları, camileri, kreşlere, yeşil evlere, şenlik salonlarına, tiyatrolara, operalara, havuzlara, labirentlere, bahçelere, seralara, oyun alanlarına, müzelere, lojmanlara, kütüphanelere, buluşma ve eğitim merkezlerine, sanatçı ve zanaatkâr atölyelerine, restoranlara, birahanelere, meyhanelere, tavernalara dönüştürme fırsatını yalnızca bu güç verecektir.

Her şeye gülmeyi öğrenmek istiyoruz; çünkü insanlıktan çıkmış varlığın sırıtmasındansa, nihayet kendi insanlığını keşfeden insanın özelliği olan bir gülmeyi tercih ediyoruz.

Bütün görüşlere hoşgörü, insanlıkdışı her edime hoşgörüsüzlük!

Şövalyelik anlayışı bize ne kadar tuhaf geliyorsa,

dinsel anlayışlarımızın da o kadar tuhaf geleceği

bir dönem hayal edebilirim.

Georg Christoph Lichtenberg

Tanrı hayaleti denen insanın bu sahtesini hayal mahsulleri müzesine terk etmenin tek bir yolu vardır; bu da, çalışma zorunluluğunun çok uzun süredir yabancı kıldığı yaşama iradesini bedene geri vermektir.

Dinin aşılmasını tek sağlayacak olan şey canlıya duyulan özlemdir, din duygusunun beslediği –bütün barbarlıkların kaynağı olan– bu sakatlanmayı insan duyarlılığına maruz bırakmayı önleyecek olan tek şey canlının bilincidir.

Sürünerek hayatta kalmaktansa hayata, türdense bireye ayrıcalık tanımayı zaman bize öğrettiğinde, hem insani bir oluşum projesini hem de bütün canlı biçimleri arasındaki evrensel ittifakın sökülüp alınamaz anlamıyla *religio*'yu yeniden bulacağız. Büyük Eser, her insan varlığının içinde yaratıcı bilinç olarak kendini keşfeden yaşama iradesinden başka bir şey olmayacaktır.

Global bir başkalaşmanın ortasındayız; binlerce yıldır mekanikleşmiş bir dünya algısı duyularımızı sınırlandırıp yozlaştırdığından, çoğu kişi bunun kapsamını hayal bile edemiyor.

Toplum çok uzun süredir bir hapishane modeline göre şekillendirildi; müebbet hapse mahkûm edilerek hücreye kapatılmış mahkûm örneği, bakış, işitme, dokunma, koklama, tat alma, hissetme ve fenomenal iletişim, kendi geometrisi içine kapatılmış bir evrenin rasyonalitesine ve bir pencerenin

demir parmaklıklarından algılanan bir sonsuzluk irasyonalitesine uyarlanmıştır.

Yaşam, gelecek yüzyılların keşfetmeyi görev ve tutku bileceği *terra incognita*’dır. Gerçek uzamsal fetih, hayatta kalma bölgesi olarak değil yaşamsal deneyimin zamansal yeri olarak algılanan yaşamsal uzamın fethi olacaktır.

Yaşamın ancak sefil bir inkârının varolduğu, aşılmamış hayvanlığın ekonominin gücü adına –ve insanın aleyhine– işlediği bir hayatta kalma tarzının varolduğu yerde yaşamdan söz etmeye devam ederlerin düzenbazlığına son vermenin vakti geldi.

Darwin tarafından teorileştirilen –bazı hayvan toplumlarının dayanışmaya başvurarak ılımlılaştırdıkları– “en güçlünün yasası”nın, rekabet çatışmasından ve ekonomik olarak hayatta kalma savaşından başka bir şey olmayan “yaşam mücadelesi” çağrısı yapan tekelci kapitalizmin talebine tam zamanında cevap verdiğini de gördük; ve buna gereken mücadeleci enerjiyi sağlayan şey ise, yaşama istencinin güç istencine iğrenç bir şekilde dönüştürülmesidir.

Örneğin dinsel alçaklığın yaşama saygı adına doğum artışını vazettiğini ve kötü muamele gören, yetersiz beslenen, yarı-hayvani bir yaşam süren, zorunlu çalışmaya mahkûm edilen, bedenleri ve bilinçleri tecavüze uğrayan, ölüm partilerine alınan ve milliyetçiliğin, Hıristiyanlığın, İslamcılığın, Hinduizmin ve şehir suçlarının mezbahasına adanmış çocuk sürülerini doğum kontrolüne tercih ettiğini görüyoruz.

Din, âşıkların yaşam yaratma arzusuyla birbirlerinin oldukları aşk hazzı yerine üremeyi savunduğunda; çocuğunun mutluluğunu garanti edemeyecek ailelere fazla çocuk yapmalarını buyurduğunda; Diderot’nun deyişiyle, “doğayı bastırmanın uğursuz sanatı” olan bu İncil’e uygun kusursuzluğu uyanık genç bilinçlere aşkettiğinde, bu dinin çocuğa karşı nasıl bir suç işlediğini ne kadar söylesek azdır.

Felsefeyle aynı dindışı yoldan geçerek dine varan bilim de böyledir. Bilim de bütünüyle ticaret uygarlığının dayattığı mekanist yaşam tasarımı üzerinde temellenmiş değil midir? Fizik, kimya, biyoloji, teknoloji, tıp, bir geometricinin ve mühendisin zihniyet sınırları içinde kavrar, nicelendirir, muhasebeleştirir ve deneyimler.

Serbest mübadeleci açılım insanı meta üreticisi ve metanın kendisi olarak insanileştirdiğinde, insanın geçici varlığına konforun, sağlığın, güvenliğin

çekiciliğini kattı. Ama, serbest mübadele diktatörlüğü spekülatif kapitalizmin gelişim tarzı olarak ortaya çıktığında, sürünerek hayatta kalma, tüketimci yanılsamalara rağmen, hep olduğu şey halini yeniden aldı: Uzun bir can çekişme halini aldı; teknolojiden genetiğe kadar tüm bilimlerin, (kendileri de mutlak kâr buyruğunun kölesi olan) fon sağlayıcıların talebine cevap vermek için laboratuvar hayvanları üzerinde yaptıkları gibi deney yapmakta hiç tereddüt göstermeyen bilimlerin sefil malzemesi oldu.

İmdi, tinselleştirilmiş hayvanlığın tek sefil dehası olan bu uyum yetisi çok geniş olsa da, insanın, hayvanın ve bitkinin indirgendiği nesnenin daha başarılı olmasını dert edinen her türden soy arıtmaya yönelik itirazların din tarafından ele geçirilmekten kurtulmasını beklememek gerek.

Yeni dalavereler hazırlanıyor. Geçmişin kanlı tuvalet kâğıtlarını ayakyoluna atmaya hazır birçokları, Yaşam sancağını sallamaya hazırlanıyorlar; bu mücadelelerde yitirecek olanın Yaşam olacağı ise kesin.

Şunu açık seçik söyleyelim: Yaşam kutsal diyerek yollarında ilerleyenler, canlı varlık olarak davranmaya çoktan son verdiler; herkesin mutluluğunun fışkırdığı her yerde kendi mutluluklarını yayarak haz âşığı gibi davranmaya son verdiler.

Yaşama iradesinin tanrılaştırılmasına ya da kanonlaştırılmasına izin vermeyeceğiz.

Halkın aldatıcı mutluluğu olan dinin imhası,

halkın gerçek mutluluğunun gereğidir.

Karl Marx, Kutsal Aile.

Eleştirel eleştirinin eleştirisi

Neokapitalizm bizimi için iyi niyet ökümenizmini titizlikle hazırlıyor. Soyut hümanizmadan oluşan ve kullanım değeri dolayısıyla bir anlamda yeniden-doğallaştırılmış –yani asalak kapitalizmin elinden aldığı bireysel ve toplumsal yararlılığı yeniden keşfeden– meta, bir süre sonra bize, sabah duaları okuyan hümanist erdemlilerin kutsanmasıyla sevinç ve mutluluk taşıyan bir gelecek vaat edecektir. Tin düzenbazlıklarının uzun listesine eklenen son yalan budur.

Öldürmediği sürece hoş olan yalanlar vardır ve bunları teşhir etmekten alınan zevkte kimileri kendilerinin doğrulandığını keşfederler. Mücadele ettikleri baskı yok olduğunda kendilerini bu baskıdan mahrum kalmış gören

ve kendi başlarına bir hiç olduklarını, var olmak için ona ihtiyaç duyduklarını düşünen ne çok muhalif görmüşüzdür!

Yalan ile hakikatin eski çatışmasın ortadan kaldırmak bizim elimizde. Arzuları sürekli incelterek ve gerçekleştirerek beden ile bilincinin birliğini yeniden tesis edebilir ve böylelikle ancak buna varırız.

Ey, çocukluğun peri masallarının icat ettiği ve yetişkinin keşfetmeye tenezzül etmeyerek yaşamını zehirleyen marazi hayaller halinde bastırdığı başkalaşımların harikulade dünyası!

Din bizi zehirledi. Başkalarına ders olacak

bir parça vaazla can çekişenlerin işini bitirmeyi

amaç edinmiş, insani zaaf ve ıstırapları kollayan

din adamları görmeye alıştık. Bu ölü gömücü

belagatinden nefret ediyorum. Ölüm üzerine değil,

yaşam üzerine vaaz vermeli; kaygı ve korku değil,

umut saçmalı; gerçek insan hazinesi olan sevinci

ortaklaşa geliştirebiliriz. Büyük bilgelerin sırrı ve

yarının ışığı bu olacaktır.

Alain, Propos sur le bonheur

Her eğitim, gökyüzünün tekeline aldığı toprağın nimetini tek tek herkese geri vermeye çalışmalıdır: Her yerde mevcut bir yaşam gücü duygusu ve bu duygunun, sürekli yetkinleşmeye yönelecek bir mutluluğa olası dönüşümünün bilimi.

Doğmakta olan insanlığın, başlangıçtaki hayvanlığından özgürleşmeye çalışırken hissettiği yetkinlik arzusundan vazgeçmesini bir toplum tercihi belirledi.

Ekonomi insanları bu kusursuzluğu bireyin hanesine yazmak yerine Tanrı'ya yatırım yaptılar ve böylece bireyi en berbat güçsüzlüğe mahkûm ettiler, inatçı bir mücadeleyle de olsa en mesut gerçekleşmeye varmak için kendi kaderi üzerinde etkide bulunmakta yetersizliğe mahkûm ettiler.

Güdük kalmış arzular Tanrıları doğurur, gelişkin arzular tanrıları güdük bırakır.

Tarihi bir dönemece vardık; insan varlığının tutumunda çarpık olan ne varsa düzeltilebilir. Ekonomiden serbest kalan yaşam, ölümün kölesi yapan

binlerce yıllık tersine dönmeye son verecektir. Doğa kendi doğasını bozan baskıcı çalışmadan kurtulmaya yönelebilir, toprak artık fetih yeri değil yaratılacak sayısız hazzın yeridir.

Yeni ittifak nedir? Somut bireyin kendi canlı ve yetkinleşebilir doğasıyla yeniden uzlaşması, *fons vitae*’nin, yani peri masallarının ve simya geleneğinin gençlik pınarının, yaşam suyu elinin altındayken açlıktan ölmeyi tercih ederek bütün tarihi boyunca küçümsediği hayırsever kaynağın bu birey tarafından yeniden keşfi.

Dini kendimizden söküp atmadan toplumdan atamayız. Alçaklığı kendi yaşamımızdan sürgün etmeden, dinselliğin, kutsalın, kurban etmenin, ritüelin, suçluluk duygusunun, ölüm refleksinin, haz korkusu ve hazdan nefretin gündelik yaşamdaki varlığını ortadan kaldırmadan dini sona erdiremeyiz.

Bundan böyle, *coram populo* [halkın önünde] mutluluğu yaymak için söz almak ve mahkeme kurmak artık son derece iştah kabartıcıdır: “Geçmişin insanlarını bırakın kendi arkaizmlerinin kazdığı mezarlarında gömülü kalsınlar, bırakın onları dinlerin, ideolojilerin, para mistiğinin yüzlerce yıllık kemikliğinde gömülü kalsınlar. Fakat sizler, fırlatıp atın koltuk değneklerinizi, tek başına yürümeyi öğrenin. Şeflerinizden, papalarınızdan, gurularınızdan, rahiplerinizden, bürokratlarınızdan, düşünce ustalarınızdan kurtulun. İnayetten, tesadüf ve kaderden kurtulun!

“En berbatından da olsa kendiniz olun ki en iyisi olasınız. Sizden pek daha sevimli ya da daha iğrenç olmayan kahramanlarla özdeşleşmeye son verin; bunlar sizden kopmuş imgelerdir, herhangi bir taklidiniz bile sizin gölgenizi hareketlendirebilir. Kendinizi başkalarıyla kıyaslamaya son verin. Tin’in dayattığı fikirlerden kendinizi koruyun çünkü tinin bedene kaydettiği şey ölümün silinmez damgasıyla bilinci kandırır ve tahrif eder.”

Eğer bu vaaz vermek, söylev çekmek, öğütlemek, kışkırtmak, suçlamak ve zorlamak değilse, –tekrar ve tekrar– ifade etmek uygun düşer.

Tanrı ve onun değişik biçimleri sakatlanmış bir bedenin fantasmalarından başka bir şey asla değildir. Mutluluk özlemine karşı çıkın, hata basitçe zorlayın; geçmişin hayaletlerinin cenaze korteji içinde bu Tanrıların yeniden doğduğunu görürsünüz!

Yoksulluklarını, hastalıklı hallerini, sakatlıklarını ve bağımlılıklarını bir soyluluk unvanı gibi üzerlerine geçirip ağlayıp sızlayan insanlar var oldukça din virüsü yeniden ortaya çıkacaktır.

Kendisi için hiçbir şey istemeyen birine, kendi içinde barınan yaşam gücünün bilincinde olmayan birine kimse bir şey yapamaz; hazların cazibesinden ve bu hazları inceltme çabasından doğan evrensel sevgi bağışını yalnızca bu kişi teşvik edebilir.

Yaşama iradesini inkâr eden şeyi yalnızca yaşama iradesi yok edebilir.

Ben burada insanın kendi yazgısını oluşturamamasını, eksik kalmış arzunun yarattığı düş kırıklığını, ölümün pusuya yattığı dikkatsizlik anından kaynaklanan ıstırabı küçümsüyor değilim.

“Kendi çocukluğumuzdan ve dünyanın çocukluğundan yenilmez bir insan radikalliğini, Tarih denen bu dehşet verici hikâye boyunca bocalamaya, çökmeye, doğrulmaya, asla boyun eğmemeye ve paylaşımsız hüküm sürmeye devam eden bir gücü karakter olarak miras aldık.” Bu kadar uzun bir geçmişim olmasaydı rahatlıkla bunları söyleyebilirdim. Ama boş ver, ben bu güce sahip olmasam da, kuşkuya kapılmamış olan başkaları kendilerinde bu gücü bulacaktır.

Ani bir bıkkınlık içimizden birini bir dalganın üzerine alıp çok uzaklara sürükledi diye, her şeyden feragat mı etmeliyiz, diz mi çökmeliyiz? Bizim inkâr edilmiş yaşam payımız kadar olduğundan daha fazla aldatıcı olan, hatta benimsenen bir ölümün küf kokuları içinde gizlice yakarılan bir İnayet’e teslim mi olmalıyız?

Belki de en aşırı, bedendeki yeri en sağlam olan arzuların zamanın uçuculuğunun önüne geçmeyi sağlayacak kanatları vardır.

Ama kendisi için önem taşıyan şeyi gerçekleştirdiğini iddia etmeye kim cüret edebilir? Böyle bir sav, yaşama iradesi güç iradesine dönüştüğünde iyi yürekli perinin kötülük barındıran bir varlığa dönüşmesi gibi, en samimi dilekleri tersine çevirmeye yetmez mi?

Buna karşılık, şimdi zamanın her ânını yaratma isteğinde, yaşama iradesinin bütün gücüyle bunu yaratmayı istemekte (hem de vazgeçmemiz için ne kadar yalvarılsa, sağduyu ne kadar iğnelese bile istemekte), hiçbir sonuç ummadan bunu istemekte, (meydan okuma ya da palavracılık olsun diye değil) istenen mutluluğun karşı konulmaz cazibesinden dolayı bunu istemekte gerçek bir haz vardır. Hiçbir şey beklemeden her şeyi arzulamak.

Bu iradenin, ölümcül geçmişin içimize yığdığı döküntülerini, kuşkunun sarstığı ama hazdan alınan zevkin onardığı her anda, mutlu bilincin en ufak kıvılcımıyla tutuşturmaya muktedir olduğunu hissediyorum.

İnsanlığa götüren yol tek başına katedilir: Her bir kişide yeşeren yaşam çoğalır ve yüzüstü bırakılmaktan en kesin biçimde korur.

Tanrılar benlik yıkımının şok dalgalarıydı. Canlının sabit patlayıcısı, bundan böyle kendisinin de zincirleme bir reaksiyonla yayıldığını keşfedecektir.

Ölümün dünyayı peşine takıp götürdüğü çılgınca bir koşunun sonuna yaklaşıyoruz. Geçmişin ölüm danslarının ötesinde, doğmakta olan bir yaşamın kasırgası içinde, çocukluğun ilk adımlarını öğrenmeye başlıyoruz.

Bibliografya

Bovon F. ve Koester H., *Genèse de l'écriture chrétienne,*Cenevre, 1991.

Charrière G., *La Signification des représentations érotiques dans les arts sauvages et préhistoriques,* Maisonneuve, Paris.

Dechner K., *Kriminalgeschichte des Christentums,* Rowohlt, Hambourg, 1986.

Dubourg G., *L'Invention de Jésus,* Gallimard, Paris, 1987.

Dupuis J. B., *Abrégé de l'historique de tous les cultes,* Paris, 1798.

Écrits apocryphes chrétiens, François Bovon ve Pierre Geoltrain'in yönetiminde yayimlanmış baskı, Bibliothèque de la Pléiade, Paris, Gallimard, 1997.

Eliade Mircea, *Histoire des croyances et des idées religieuses,* Payot, Paris, 1983.

Graves Robert, *Les Mythes celtiques. La Déesse blanche,* Éditions du Rocher, Monaco, 1979.

Hannaniel T., *Les Controverses du christianisme,* Bordas, Paris, 1992.

Lambot Bernard, *Les Morts d'Acy-Romance (Ardennes) à laTène finale, in Les Celtes. Rites funéraires en Gaule du Nord entre le vie et le r siècle avant Jésus-Christ,* ministère de la Région wallonne, 1998.

Lea C, *Histoire de l'Inquisition au Moyen Âge,* Paris, 1900-1902, yeni baskı Jérôme Millon, 1994.

Leisegang H., *La Gnose,* Payot, Paris, 1951.

Messadié G., *Histoire générale de Dieu,* Laffont, Paris, 1997.

Minczeles H., *Histoire générale du Bund,* Denoël, Paris, 1999.

Mordillât G., *Corpus Christi,* Mille et Une Nuits, Paris, 1996.

Panoramiques (dergi), *Judaïsme, christianisme, islam, etc.,* Condé-sur-Noireau, 1993.

Rendtorff, *Das überlieferungsgeschichtliche Problem des Pen-tateuch,* Berlin, 1977.

Sahlins M., *Âge de pierre, âge d'abondance,* Gallimard, Paris, 1976.

Salles-Dabadie J.M.A., *Recherches sur Simon le mage; L'Apophasis megalè*, in Cahiers de la revue biblique, Paris, 1969.

Turmel Joseph, *Histoire des dogmes,* Rieder, Paris, 1936.

Vaneigem Raoul, *La Résistance au christianisme. Les hérésies des origines au xvme siècle*, Fayard, Paris, 1993.

Les Hérésies, Que sais-je?, PUF, Paris, 1994.

Zerzan J., *Futur primitif,* L'Insomniaque, Paris, 1999.

[1]- Elbette ki burada öte dünyadaki bir ölümsüzlük ya da yaşayakalmadan değil, hem insanın hem doğanın sömürüldüğü bir sistem tarafından *ekonomileştirilmiş* yeryüzündeki yaşamdan söz ediyorum.

[2]- Bkz. *Pour une internationale du genre humain.*

[3]- Paul Garelli, *Le Proche-Orient asatique des origines aux invasions des peuples de la mer*, PUF, Paris, 1969.

[4]- Raymond Dumay, *Le Rat et l'Abeille,* Phébus, Paris, 1997, s. 69.

[5]- *A.g.e.,* s. 69-70.

[6]- John Zerzan, *Futur Pritimitif*, L'Imsomniaque, Paris, s. 33.

[7]*Orijinal adı *Stone Age Economics* [Taş Çağı Ekonomisi] olan bu eserin Fransızca tercümesindeki adından (ç.n.).

- Marshall Sahlins, *Âge de pierre, âge d'abondance,* Gallimard, Paris, 1976, s. 38.

[8]- *A.g.e.,* s. 40.

[9]- *A.g.e.,* s. 41.

[10]- James Woodburn, *An Introduction to Hadza Ecology,* 1968, s. 54.

[11]- *A.g.e.,* s. 51.

[12]- John Zerzan, *a.g.e.*

[13]- Yapay zekâ ile ekonomileştirilmiş bedenin zekâsı kavramı üzerine bkz. *Nous qui désirons san fin* ve *Pour une internationale du genre humain.*

[14]- Tarım-öncesi toplulukların tablosunu şiirsel bir tarzda çizdiğim itirazı yöneltildi bana. Doğayla ittifaka, bedava enerjiye, yaşamın, insanın, hazzın ve yaratmanın önceliğine dayalı yepyeni bir toplum sezmem ve bunu arzularıma yakın bulmam, tarımsal-ticari uygarlık boyunca birikmiş

korkunç teknik cephanenin yakın bir gelecekte insan evriminin bir üst evresine taşıyacağı bir tür taslağı antik toplayıcı uygarlıklarda görmeme yol açtı. Kısacası, duyduğum sevincin en güzel payını bunlar oluşturduğundan arzularımı gerçek kabul ediyorum.

Arzularıma aykırı düşmeye hakkım yok. Çünkü, başta tarihçiler olmak üzere, herkes bir olguyu en kötü ihtimalle dönemin önyargılarına göre, en iyi ihtimalle de yaşam itkileri ile ölüm reflekslerinin iç içe geçtiği, hatta kimi zaman birbirine karıştığı kendi gündelik yaşamına bağlı olarak yorumlar.

Darwincilik sanayi kapitalizminin gelişimiyle ilişkisiz değildir, biyolojinin ve ırkiyatın ırkçı tezleri çağdaş sömürgeci politikanın taleplerine karşılık veriyor. Bilgin ve âlimlerin çoğu, yüzlerce yıllık alışkanlıklarına gömülerek, kendi bakış, anlam, düşünce, tutum darlıklarından kopan bir geçmişi keşfetmekten tiksinirler.

Örneğin arkeologlar günümüzde bir mızrak doğrultucu olarak kabul edilen bir aygıtı komuta çubuğu diye adlandırmışlardır. Örneğin âlimler Hıristiyan mitolojisinin masallarını ve sözde kilise babalarının yalan raporlarını tarihsel hakikatler olarak ele almaya devam etmektedirler. Örneğin Pedagoji bilimi oyun ve bilgi eşliğinde sinsice dönüştürülmüş sibernetik bir Big Brother'ın ikili düşüncesini dayatmaktadır.

Kendi arzularım karşısında çok dikkatli olan ve olası hatalarımın bilincinde olan ben, yaşlı dünyadan kurtularak, neolitik devrimden kaynaklanan sömürü ekonomisinin şu ana dek engellediği insan evriminin yukarı bir aşamasını oluşturabilecek geleceğimizin uzak bir geçmişin olasılığı olabileceğini ileri sürdüğümde, sağlam temellere dayalı bir eleştiriyi bu insanlardan bekleyecek değilim.

Tarım-öncesi uygarlıklar hakkında şundan başka varsayımda bulunmuyorum: Nasıl ki Amerika'nın eski yerli kabileleri arasında barışçıl toplulukların yanısıra saldırganlıkları ve acımasızlıklarıyla da nam yapmış topluluklar bulunuyorsa, paleolitik halkların çeşitliliği içinde kimilerinin vahşi hayvanların leşçi tutumunu benimsemiş olma ihtimali, kimilerinin ise, bazı hayvan toplumlarında tanık olunan dayanışma ilişkilerini daha da ileriye götürerek, sevme sanatıyla, yaşama zevkleri, dayanışma, karşılıklı

saygı yoluyla arzularını inceltmeyi öğrenerek kendi ilksel durumlarını gerçekten aşmış olmaları da mümkündür.

Paleolitik dönemin göçebe toplulukları içinde hayvan türünün içgüdüsel tepkilerine hâlâ tabi tutumların sürdüğü varsayılabilir. Aurignac, La Madeleine, Le Pech-Merle yeryüzü cennetleri değildi, ama buralar insanın gerçek gelişimi yolunda kâh ilerleyen, kâh gerileyen evrim alanlarıdır. Bazı topluluklar leşçinin atalardan kalma kaba şiddetine hâlâ boyun eğiyorlarken, diğerleri ilkel ihtiyaçların incelik kazanması üzerinde temellenen yeni işbirliği biçimleri keşfediyorlardı.

Dinin tarih-öncesinin bu toplulukların hiçbirinde fazlasıyla kök saldığını düşünmüyorum. İnsani olarak konuşulduğunda en gelişmiş olanların, Tanrılar yaratmayı dert etmekten, din adamlarıyla dolup taşmaktan, tören kuralları uydurmaktan, canlıyı kurban ederek öldürmekten ziyade, şimdiki zamandan haz almak –ve doğal bolluğun içinden daha fazla haz alacak şeyleri çekip almak– için yapacakları çok şey vardır.

Buna karşılık, en az yaratıcı olanlar, hayvanları öldürmenin toplayıcılık sanatından, bitkileri, meyveleri ve bitkisel lifleri hazırlamaktan önce geldiği topluluklar, av alanına uygun refleksi ve en güçlünün ve en kurnazın yasasını erdem haline getiren leşçilik bilimini en kaba hayvanlıktan miras almışlardır.

[15]- *In* John Zerzan, *a.g.e.*

[16]- *In* G. Charrière, *La Signification des représentations érotiques dans les arts sauvages et préhistoriques,* Paris, 1970.

*Hem “ekin” hem “ekim” anlamında düşünmek gerek (ç.n.).

[17]- Pline l’Ancien, *Histoire naturelle,* XXVIII, 5, 28.

[18]- Avrupa’ya özgü *pu* kökü, tamamlayıcı ve tezat iki kavramı yansıtan türev kelimelere yol açtı: bir yandan, pis kokmak [*puer*] ve pis koku [*pourriture*], diğer yandan utanç [*pudeur*] ve arınma [*purification*].

[19]- Yves Coppens, *Pré-ambules,* Odile Jacob, Paris, 1988, s. 185.

[20]- Simon de Samarie, *Apophasis mégalè,* La Pierre de Lune, Brüksel, 2000.

[21]- *Revue juive de Genève,* Temmuz 1935, s. 413.

[22]- *A.g.e.,* s. 414.

[23]- Henri Minczeles, *Histoire générale du Bund, un mouvement révoılutionnaire juif*, Denoël, Paris, 1999, s. 45.

[24]- *A.g.e.,* s. 78. Minczeles şunu da belirtir: “Dinler, kendi bütünlükleri içinde, yardım sandıklarının talep eylemlerini ve Yahudi işçi partisinin politikasını aforozluyorlardı. Bialystok Siyonist lideri Rav Samuel Mohiler Bund’un Yahudi proletaryasını temsil eden hareket olduğunu ve işçilerin mücadelesinin son derece haklı olduğunu kabul etse de, azınlıkçı bir bakış açısını ifade ediyordu. Çarlığa karşı bir gösteriden sonra Minskli bir haham şöyle haykırıyordu: “Yerde sürünen kurtlar olan biz Yahudiler nasıl olur da bu tür eylemlere karışabiliriz? İsrailoğulları, ne yaptığınızın farkına varın!” [...] Grodno’da Bund din adamlarını “jandarmaların, aşağılık şarlatanların, kırbacın ve hırsızlığın ateşli hizmetkârlarının emrinde” olmakla suçladı. [...] ‘Yahudi ruhban’ genellikle sınıf işbirliğinin parayla tutulmuş sözcüsüydü. Polise ve çarlığın yerel görevlilerine değilse, patronlara bağlıydı. Yüzyıllarca sürmüş dinsel gelenek Yahudi cemaatlerinde güçlü bir şekilde yer ettiği, doğumdan ölüme süren bir eğitimin her Yahudi’ye damgasını vurduğu ve onun gündelik yaşamındaki her ediminde rehberlik ettiği doğrudur. Onlarca kuşak boyunca Yahudiliğe yön vermiş, bu kadar baskıcı bir etiğin el çabukluğuyla ortadan kaldırılamayacağı açıktır” (s. 77).

[25]- 1833 yılında kutsal kitap incelemeleri uzmanı Eduard Reuss Strasbourg’da verilen bir konferansta, kutsal kitapta adı geçen peygamberlerin Musa Yasası’na asla gönderme yapmadıklarını ve sözde Musa’ya atfedilen ilk beş kitabın diğer kitaplardan sonra yazıldığını savundu. 1879 yılında mevcut geleneği altüst eden bir tez yayımladığında ve din adamlarının kınamasına yol açtığında, öğrencilerinden biri olan Karl Graf, öğretmeninin argümanlarına ikna olarak, ilk beş kitabın sürgünden dönüşten sonra, yani çağımızdan önce altıncı yüzyıl sonuna doğru yazılmış olduğunu kanıtlamaya girişmişti.

Bu konuda ayrıca bkz.: Gérard Messadié, *Histoire générale de Dieu,* Paris, 1997, s. 222 ve devamı ile sayfa 239'daki dipnot: "Çağımızdan önce 400 yılına dek kutsal kitaplar için *kanon,* yani onaylanmış metinler derlemesi olmadığını unutmamak gerekir: bunların biçim ve içerikleri yazıcılara göre değişiyordu. *Kanon* paradoksal bir şekilde Kitap Halkı arasında ancak 200 yılında ortaya çıkar (P. Johnson, *A History of the Jews,* New York, 1987); R. E. Freedman, *Who wrote the Bible,* New York, 1987); Rendtorff, *Das überlieferungsgeschichtliche Problem des Pentateuch,* Berlin, 1977."

[26]- İncillerin uydurulması ve Yeşu/Jesus'un mesih yapılması üzerine bkz. Raoul Vaneigem, *La Résistance au christianisme,* Fayard, 1993.

[27]- "Peloponez hanedanlığındaki birçok efsanenin tanıklık ettiği gibi, kralın kendisi de hadım edildikten sonra ökaristik olarak yeniyordu [...] Arpa kültünde, tıpkı meşe kültünde olduğu gibi, krallık görevine gelecek olan kişi Ana Tanrıça rahibelerinden miras alıyordu. Her iki kültte de kurban bir ölümsüz oluyordu ve kehanet kalıntıları kutsal bir adaya götürülüp orada gömülüyordu." (Robert Graves, *Les Mythes celtes. La déesse blanche,* Éditions du Rocher, Monako, 1979, s. 72).

[28]- William Hatcher, *La Foi baha'ie, l'émergence d'une religion mondiale,* Brüksel, 1998.

[29]- *Les Baha'is,* Paris, 1997, s. 44.

[30]- *A.g.e.,* s. 36.

[31]- Yahudi yasaması tamamen tarımsaldır. İbranileri ticarete açan şey Diaspora koşullarıdır. Yine de gettonun kısıtlayıcı koşullarına mahkûm ve sınırlı kalır.

[32]- Bkz. *Pour une internationale du genre humain,* Le Cherche-Midi, Paris, 1999.

[33]- Hıristiyanlık tarihçileri öncelikle "apokrif"in sahte anlamına geldiği, kanonik İncillerin ise doğru olduğu fikrini savunmuşlardı. Daha sonra apokrifin "gizli" anlamına geldiğini kabul ettiler, ama bu metinler kanonik metinlerin saçma bir şekilde genişletilmesiydi.

beslenen Midrashim, yani kutsal metinlerin yorumlanması, Yunan-Roma toplumlarının ezoterik, gnostik ve büyü akımlarını (özellikle İskenderiye'de) beslediler, sonra da gerçekten popüler ilk kilise cemaatlerinin kullanımı için İncil'i konu edinen romanlara malzeme sağladılar ve dördüncü yüzyılda zafer kazanacak olan ön-Katolik akımın kaygılarına cevap vermek üzere ikinci yüzyıl sonuna doğru yeniden yazıldılar. (140 yılına doğru, Justinius Markos'u, Matta'yı, Luka ve Yuhanna'yı hiç bilmiyordu -ilk versiyonu, muhtemelen, Yılan'ı Kurtarıcı'yla özdeşleştiren Naassi mezhebinin bir metnidir. O yalnızca Petrus'un İncil'ini bilmektedir.)

İskenderiyeli Klement Markos'un olduğu sanılan gizli (apokrif) bir İncil'den iki bölüm aktarır. İlkinde, İsa genç bir erkeği diriltir, sonra, "akşam olduğunda, genç erkek onun [İsa] yanına gelir, bedeni bir örtüyle sarılıdır. O gece onunla birlikte kalır, çünkü İsa ona Tanrı krallığının sırrını öğretiyordu. Kalktıktan sonra, Ürdün'den uzaklara gider."

Markos'a göre İncil'in kanonik yorumu şöyledir (14,31):

"Çıplak bedeninin üzerine bir keten beze sarınmış bir genç onun ardınca gidiyordu; onu tuttular. Fakat o, keten bezi bırakıp çıplak kaçtı." Kaestli bunun muamma bir sahne olduğunu saptar (*Écrits apocryphes chrétiens*, François Bovon ile Pierre Geoltrain yönetiminde yayımlanmış baskı, Bibliothèque de la Pléiade, Paris, 1997, s. 68, dipnot 3, 8).